

पंचस्तोत्र-संग्रह

: प्रकाशक :

श्री हिगंजर जैन स्वाध्यायमंदिर ट्रस्ट

सोनगढ-३५४२५०

श्री दिगंबर जैन स्वाध्यायमंदिर ट्रस्ट, सोनगढ - ३६४२५०

ભગવાન શ્રી કુંદકુંદકહાનજૈનશાસ્ત્રમાળા પુષ્પ-૧૭૫

ॐ

પરમાત્મને નમઃ ।

પંચસ્તોત્ર-સંગ્રહ

-: અનુવાદક :-

બ્ર. વ્રજલાલ ગૌરધરલાલ શાહ, વટવાણ

-: પ્રકાશક :-

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ,

સોનગઢ-૩૬૪ ૨૫૦.

પ્રથમ આવૃત્તિ	પ્રત ૨૦૦૦	વીર સં. ૨૦૪૫
દ્વિતીય આવૃત્તિ	પ્રત ૧૦૦૦	વીર સં. ૨૦૬૪

પંચસ્તોત્ર-સંગ્રહ (ગુજરાતી)ના

❁ સ્થાયી પ્રકાશન-પુસ્કર્તા ❁

ડૉ. શ્રી પ્રવિણાબેન ડૉ. ઉપેન્દ્રભાઈ કોઠારી
હ. વિશ્વુત ઉપેન્દ્રભાઈ કોઠારી, જામનગર

આ શાસ્ત્રની પડતર કિંમત રૂા ૨૧=૦૦ થાય છે. અનેક મુમુક્ષુઓની આર્થિક સહાયથી આ આવૃત્તિની કિંમત રૂા ૨૦=૦૦ થાય છે. તેમાંથી ૫૦% શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ હસ્તે સ્વ. શ્રી શાંતિલાલ રતિલાલ શાહ પરિવાર તરફથી કિંમત ઘટાડવામાં આવતા આ શાસ્ત્રની કિંમત રૂા ૧૦=૦૦ રાખવામાં આવી છે.

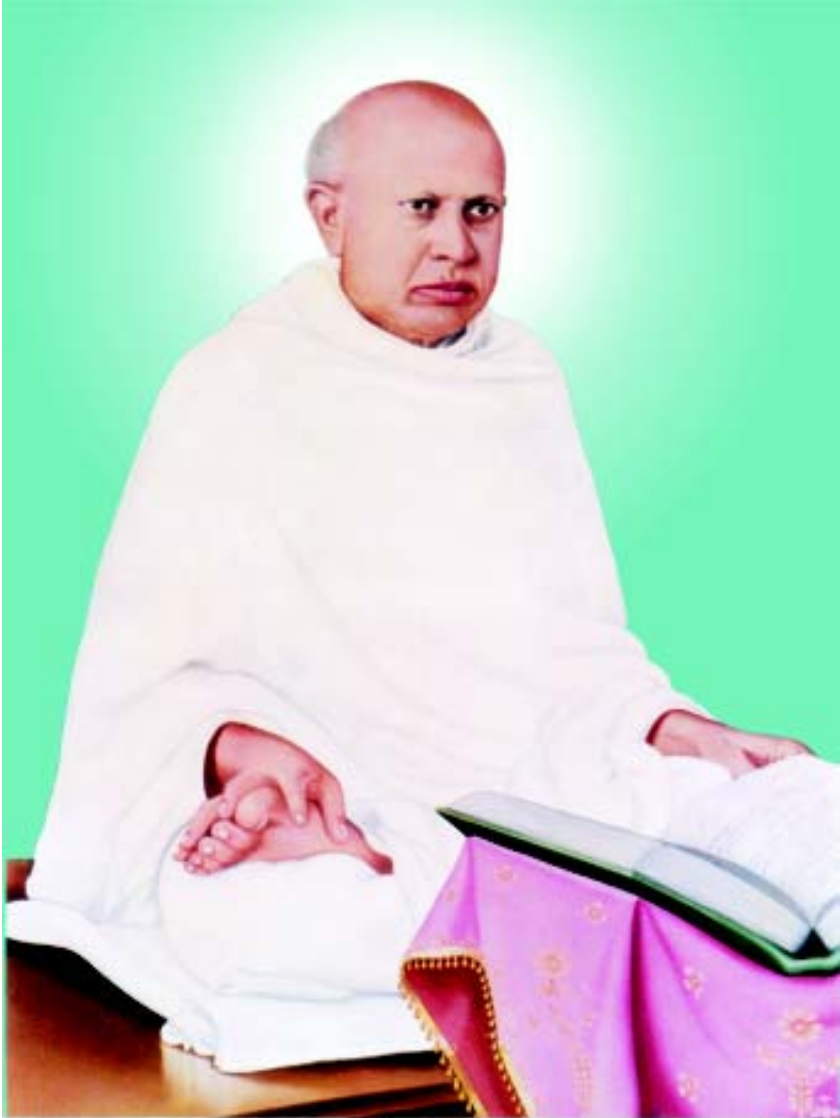
કિંમત રૂા. ૧૦ = ૦૦

મુદ્રક

કહાન મુદ્રણાલય
જૈન વિદ્યાર્થી ગૃહ કમ્પાઉન્ડ
સોનગઢ ૩૬૪૨૫૦ (સૌરાષ્ટ્ર)
☎ (02846) 244081

श्री दिगंबर जैन स्वाध्यायमंदिर ट्रस्ट, सोनगढ - 364250

परम पूज्य अध्यात्ममूर्ति सद्गुरुदेव श्री कान्जुस्वामी

Shri Digambar Jain Swadhyay Mandir Trust, Songadh - 364250

પ્રકાશકીય

ધર્મનું મૂળ સમ્યગ્દર્શન છે; અને તે વિપરીતાભિનિવેષ રહિત ભૂતાર્થસ્વભાવના ગ્રહણપૂર્વક તત્વાર્થશ્રદ્ધાન થતાં થાય છે. સમ્યક્ત્વ થતાં 'હું સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ છું' એવું દેહ શ્રદ્ધાન થાય છે; તે સાથે, પોતાની વર્તમાન દશા તો અપૂર્ણ-અશુદ્ધતામય છે, એવું જ્ઞાન હોવાથી, સમ્યગ્દષ્ટિને સહેજે સાચા દેવ-ગુરુ-ધર્મ પ્રત્યે ભક્તિની સહૃદય ભાવના હોય છે. અવિરતિ ધર્માત્મા તો શું, મુનિરાજને પણ આવો ભાવ આવે છે. આમ 'સમ્યગ્દર્શન' અને સમક્તિના સહજ પરિણામન વિષે આ યુગમાં જે કાંઈ સ્પષ્ટતા થયેલ દેખાય છે, તે સર્વ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામીના પુનિત પ્રતાપે જ છે. વળી આજે પૂજ્ય ગુરુદેવ દ્વારા પ્રદર્શિત જે સ્વાનુભવપ્રધાન અધ્યાત્મમાર્ગ વૃદ્ધિગત સ્થિતિમાં છે તે તેમના પરમભક્ત સ્વાનુભવપરિણત પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબેનના મંગલપ્રતાપે છે.

વળી આવા જ્ઞાની ધર્માત્માઓનું આવું જીવન પ્રાચીન આચાર્યોની રચનાઓ ઉપરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે. તે પૈકીના દિગ્ગજ-જૈનાચાર્ય શ્રી માનતુંગાચાર્ય, શ્રી કુમુદચન્દ્રસ્વામી, શ્રી વાદિરાજસૂરિ આદિ જેવા મહાન આચાર્ય મુનિભગવંત પણ આત્મિક રત્નત્રયરૂપ પ્રગાઢ શુદ્ધતામાં મહાલતા હતા; તે સાથે ભક્તિનો ઉમળકો પણ તેમને એવો જ હતો, જાણે ભગવાનની સ્તુતિ કરવાનું તેમને વ્યસન ન હોય! તેમાંથી જુદા જુદા આચાર્ય, મુનિ અને કવિઓનાં પાંચ સ્તોત્રો ૧. શ્રી ભક્તામરસ્તોત્ર, ૨. શ્રી કલ્યાણમંદિરસ્તોત્ર, ૩. શ્રી કલ્યાણ કલ્પદ્રુમ અપરનામ એકીભાવ સ્તોત્ર, ૪. વિષાપહારસ્તોત્ર, ૫. જિનચતુર્વિંશતિકાસ્તોત્રનો ગુજરાતી અર્થ સહિત પ્રથમવાર જ 'પંચસ્તોત્ર-સંગ્રહ'ના નામે 'પૂજ્ય કહાનગુરુ-જન્મશતાબ્દી' વર્ષમાં (વિ.સં. ૨૦૪૫-૪૬) પ્રકાશિત કરતા અતિ હર્ષ થાય છે.

આ પુસ્તકના અનુવાદમાં શ્રી ભક્તામરસ્તોત્ર માટે શ્રી દિગમ્બર જૈન પુસ્તકાલય, સુરત છપાયેલ ભક્તામરસ્તોત્રનો; કલ્યાણમંદિરસ્તોત્ર,

વિષાપહારસ્તોત્ર અને જિનચતુર્વિંશતિકા માટે પાટની દિ. જૈન ગ્રંથમાલા, મારોઠથી છપાયેલ 'સ્તોત્રત્રયી' સાથનો અને એકીભાવસ્તોત્ર માટે ભારતીય જ્ઞાનપીઠ પ્રકાશનથી પ્રકાશિત કલ્યાણકલ્પદ્રુમનો આધાર લેવામાં આવેલ છે અને તે માટે સંસ્થા ઉક્ત ત્રણેય પ્રકાશકોની આભારી છે. વળી આ પુસ્તકમાં ચાર સ્તોત્રના સંસ્કૃતનો પદ્યાનુવાદ પણ છાપવામાં આવેલ છે, તે આ ટ્રસ્ટથી છપાયેલ જિનેન્દ્રસ્તવનમંજરી અને જિનેન્દ્રસ્તવનમાળામાં છપાયેલ સ્તવનોના આધારે છે. તેમાં કલ્યાણમંદિરસ્તોત્રમાંની ૨૮મી કડીનો ગુજરાતી પદ્યાનુવાદ ઉપલબ્ધ નહીં હોવાથી પંડિતરત્ન શ્રી હિંમતલાલ જેઠાલાલ શાહે તે કડીનો પદ્યાનુવાદ આચાર્યશ્રીના હૃદયના ભાવોને સ્પર્શીને કરી આપ્યો છે, તે બદલ ટ્રસ્ટ તેમનું ઘણું જ આભારી છે.

આ અનુવાદ બ્ર. વૃજલાલ ગીરધરલાલ શાહે તદ્દન નિસ્પૃહભાવે માત્ર દેવ-ગુરુ-ધર્મની ભક્તિથી પ્રેરાઈને, કરી આપેલ છે, તે બદલ ટ્રસ્ટ તેમનું આભારી છે.

શ્રી કહાન મુદ્રણાલયે આ પુસ્તકનું સુંદર મુદ્રણ કરી આપ્યું છે. તે બદલ ટ્રસ્ટ તેમનું આભારી છે.

અંતમાં આ 'પંચસ્તોત્ર'ના સ્વાધ્યાયથી સર્વ જીવો દેવ-ગુરુ-ધર્મના મહિમામય આ સ્તોત્રોમાં દર્શાવેલ તત્ત્વસ્વરૂપને સમજી યથાર્થ શ્રદ્ધાને પામો એવી ભાવના.

બહેનશ્રી ચંપાબેનની

૭૬મી જન્મજયંતી

શ્રા. વ. ૨, વિ.સં. ૨૦૪૫

તા. ૧૮-૮-૮૮

સાહિત્યપ્રકાશનસમિતિ

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ

સોનગઢ-૩૬૪૨૫૦

ભક્તિ એટલે ભજવું. કોને ભજવું? પોતાના સ્વરૂપને ભજવું. મારું સ્વરૂપ નિર્મળ અને નિર્વિકારી—સિદ્ધ જેવું—છે તેનું યથાર્થ ભાન કરીને તેને ભજવું તે જ નિશ્ચય ભક્તિ છે, ને તે જ પરમાર્થ સ્તુતિ છે. નીચલી ભૂમિકામાં દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુની ભક્તિનો ભાવ આવે તે વ્યવહાર છે, શુભ રાગ છે. કોઈ કહેશે કે આ વાત અઘરી પડે છે. પણ ભાઈ! અનંતા ધર્માત્મા ક્ષણમાં ભિન્ન તત્ત્વોનું ભાન કરી, સ્વરૂપમાં ઠરી—સ્વરૂપની નિશ્ચય ભક્તિ કરી—મોક્ષ ગયા છે, વર્તમાનમાં કેટલાક જાય છે અને ભવિષ્યમાં અનંતા જીવો તેવી જ રીતે જશે.

ગુરુદેવશ્રીનાં વચનામૃત બોલ નં. ૧૨

*

અંતરમાં તું તારા આત્મા સાથે પ્રયોજન રાખ અને બહારમાં દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ સાથે; બસ, અન્ય સાથે તારે શું પ્રયોજન છે ?

જે વ્યવહારે સાધનરૂપ કહેવાય છે, જેમનું આલંબન સાધકને આવ્યા વિના રહેતું નથી—એવાં દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુના આલંબનરૂપ શુભ ભાવ તે પણ પરમાર્થે હેય છે, તો પછી અન્ય પદાર્થો કે અશુભ ભાવોની તો વાત જ શી? તેમનાથી તારે શું પ્રયોજન છે ?

આત્માની મુખ્યતાપૂર્વક દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુનું આલંબન સાધકને આવે છે. મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવે પણ કહ્યું છે કે ‘હે જિનેંદ્ર! હું ગમે તે સ્થળે હોઉં પણ ફરીફરીને આપનાં પાદપંકજની ભક્તિ હો’!—આવા ભાવ સાધકદશામાં આવે છે, અને સાથે સાથે આત્માની મુખ્યતા તો સતત રહ્યા જ કરે છે.

બહેનશ્રીનાં વચનામૃત બોલ નં. ૩૪૨

*

अ.....नु.....क.....म.....शि.....का

	विषय	पृष्ठ
१.	श्री भक्तामरस्तोत्र-श्री मानतुंगायार्य विरचित -----	१
२.	श्री कल्याणमंदिर अपरनाम श्री पार्श्वनाथस्तोत्र- श्री कुमुदयन्द्रायार्य अपरनाम श्री सिद्धसेन द्विवाकर विरचित -----	२८
३.	श्री कल्याण-कल्पद्रुम अपरनाम अेकीभावस्तोत्र- श्रीमद् वादिराजआचार्य विरचित -----	५५
४.	श्री विषापहारस्तोत्र-श्री मडाकवि धनंजयरचित -----	७१
५.	श्री जिनयतुर्विशतिका-श्री भूपालकवि रचित -----	८८

ॐ

श्री ऋषभदेवाय नमः

श्री पंचस्तोत्र-संग्रह

श्री मानतुंगार्य विरचित

भक्तामर स्तोत्र

(श्री ऋषभदेवस्तुति)

(वसंततिलका छंद)

भक्तामरप्रणतमौलिमणिप्रभाणा-
मुद्योतकं दलितपापतमोवितानम् ।
सम्यक् प्रणम्य जिनपादयुगं युगादा-
बालम्बनं भवजले पततां जनानाम् ॥१॥

भक्तामरो लयित ताजमणिप्रभाना,
उद्योतकार, उर पापतमो जथाना;
आधाररूप भवसागरना जनोने,
अेवा युगादि प्रभु पादयुगे-नमीने. १.

यः संस्तुतः सकलवाङ्मयतत्त्वबोधा-
दुद्भूतबुद्धिपटुभिः सुरलोकनाथैः ।
स्तोत्रैर्जगत्त्रितयचित्तहरैरुदारैः
स्तोष्ये किलाहमपि तं प्रथमं जिनेन्द्रम् ॥२॥ (युग्मं)

कीधी स्तुति सकलशास्त्रजतत्त्वबोधे,
पामेल बुद्धिपटुथी सुरलोकनाथे;
त्रैलोक यित्तउर थारु उदार स्तोत्रे,
हुंये भरे स्तवीश आदि जिनेन्द्रने ते. २.

ભાવાર્થ :—ભક્તિ કરનારા દેવો પગે લાગે છે તે વખતે તેમના નમેલા મુગટની અંદર રહેલા મણિઓની કાંતિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અંધકારના સમૂહોનો નાશ કરનાર અને યુગાદિથી સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોના આશ્રયરૂપ એવા શ્રી આદિનાથ જિનેન્દ્રસ્વામીના બન્ને ચરણને રૂડે પ્રકારે નમસ્કાર કરી હું પ્રથમ જિનેન્દ્ર શ્રી આદિનાથ ભગવાનની સ્તુતિ કરું છું. ઈન્દ્રદેવે પણ તમામ શાસ્ત્રોનું તત્ત્વજ્ઞાન જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિપુણ બુદ્ધિ વડે ત્રણલોકનું ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી પણ તેમની સ્તુતિ કરી છે, એવા જિનેન્દ્ર આદિનાથસ્વામીની હું પણ સ્તુતિ કરીશ. ૧-૨.

બુદ્ધ્યા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિતપાદપીઠ!
સ્તોતું સમુદ્યતમતિર્વિગતત્રપોઽહમ્ ।
બાલં વિહાય જલસંસ્થિતમિન્દુભિમ્બ-
મન્યઃ ક ઇચ્છતિ જનઃ સહસા ગૃહીતુમ્ ॥૩॥

બુદ્ધિ વિના જ સુરપૂજીતપાદપીઠ!
મેં પ્રેરી બુદ્ધિ સ્તુતિમાં તજી લાજ શુદ્ધ!
લેવા શિશુ વિણ જળે સ્થિત ચંદ્રબિંબ,
ઈચ્છા કરે જ સહસા જન કોણ અન્ય. ૩.

ભાવાર્થ :—હે દેવો દ્વારા પૂજ્યનીય! મને ચરણબુદ્ધિ નથી તોપણ મેં જે આપની સ્તુતિ કરવા માંડી છે એ મારી નિર્લજતા છે. હે નાથ! બાળક સિવાય બીજું કોણ પાણીમાં પડેલા ચંદ્રમાંના પડછાયાને હાથોથી પકડવાની ઈચ્છા કરી શકે છે? અર્થાત્ મારો આ પ્રયત્ન બાળકના જેવો છે. ૩.

વક્તું ગુણાન્ ગુણસમુદ્ર! શશાઙ્કાંતાન્
કસ્તે ક્ષમઃ સુરગુરુપ્રતિમોઽપિ બુદ્ધ્યા ।
કલ્પાન્તકાલપવનોદ્ધતનક્રચક્ર
કો વા તરીતુમલમંબુનિધિં ભુજાભ્યામ્ ॥૪॥

કે'વા ગુણો ગુણનિધિ! તુજ ચંદ્રકાંત,
 છે બુદ્ધિથી સુરગુરુસમ કો સમર્થ?
 જ્યાં ઉછળે મગરમચ્છ મહાન વાતે,
 રે કોણ તે તરી શકે જ સમુદ્ર હાથે? ૪.

ભાવાર્થ :—હે ગુણસમુદ્ર! બ્રહ્મસ્પતિ સમાન બુદ્ધિ ધારણ કરવાવાળા પણ ચંદ્રમા જેવા આપના મનોહર ગુણોનું વર્ણન કરવા સમર્થ નથી તો મારા જેવા અલ્પજ્ઞાનીની તો વાત જ શી કરવી? હે નાથ! જે સમુદ્રમાં પ્રલયકાળના વાયુના કારણથી મગરમચ્છ આદિ ભયંકર જીવો પ્રચંડતા ધારણ કરી રહ્યા છે, તેવા સમુદ્રને પોતાના બેઉ હાથો દ્વારા કોણ તરી શકે? ૪.

સોઽહં તથાપિ તવ ભક્તિવશાન્મુનીશ!
 કર્તું સ્તવં વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્તઃ ॥
 પ્રીત્યાત્મવીર્યમવિચાર્ય મૃગી મૃગેંદ્રમ્
 નાભ્યેતિ કિં નિજશિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥૫॥

તેવો તથાપિ તુજ ભક્તિ વડે મુનીશ!
 શક્તિરહિત પણ હું સ્તુતિને કરીશ;
 પ્રીતે વિચાર બળનો તજી સિંહ સામે,
 ના થાય શું મૃગી શિશુ નિજ રક્ષવાને? ૫.

ભાવાર્થ :—હે મુનીશ! મારામા આપની સ્તુતિ કરવાની શક્તિ નથી તોપણ હું આપની જે સ્તુતિ કરું છું એ કેવળ આપની ભક્તિને વશ થઈને કરું છું. પોતાની શક્તિનો વિચાર કર્યા વગર હરણી શું પોતાના બચ્ચાને સિંહથી બચાવવા તેની સામે થતી નથી? અર્થાત્ સામે થાય છે. ૫.

અલ્પશ્રુતં શ્રુતવતાં પરિહાસધામ
 ત્વદ્ ભક્તિરેવ મુખરીકુરૂતે બલાન્મામ્ ॥

યત્કોકિલઃ કિલ મધૌ મધુરં વિરૌતિ
તદ્દ્યામ્નચારૂકલિકાનિકરૈકહેતુઃ ॥૬॥

શાસ્ત્રજ્ઞ અજ્ઞ ગણીને હસતાં છતાંયે,
ભક્તિ તમારી જ મને બળથી વદાવે!
જે કોકિલા મધુર ચૈત્ર વિષે ઉચારે,
તે માત્ર આમ્રતરુમહોર તણા પ્રભાવે! ૬.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! મારું શાસ્ત્રજ્ઞાન ઘણું થોડું છે તેથી વિદ્વાનો સમક્ષ હું હાંસીને પાત્ર છું તોપણ આપની ભક્તિ જ મને આપની સ્તુતિ કરવા બળાત્કારથી પ્રવર્તાવે છે. જેમ ચૈત્ર માસને વિષે આંબાના મહોરના પ્રભાવથી કોયલ મધુર શબ્દો ઉચ્ચારે છે તે પ્રમાણે આપની ભક્તિ જ મને આપની સ્તુતિ કરવાને પ્રેરે છે. ૬.

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસન્તતિસન્નિબદ્ધં
પાપં ક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીરભાજામ્ ॥
આક્રાન્તલોકમલિનીલમશેષમાશુ
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમન્ધકારમ્ ॥૭॥

બાંધેલ પાપ જનનાં ભવ સર્વ જેહ;
તારી સ્તુતિથી ક્ષણમાં ક્ષય થાય તેહ;
આ લોકવ્યાપ્ત નિશિનું ભમરા સમાન,
અંધારું સૂર્યકિરણોથી હણાય જેમ. ૭.

ભાવાર્થ :—નાથ! જેમ સૂર્યનાં કિરણોથી ત્રણ જગતમાં ફેલાયેલા ભમરા સમાન કાળો અંધકાર નષ્ટ થઈ જાય છે, તેમ આપની સ્તુતિ કરવાથી જન્મોજન્મમાં એકઠાં થયેલાં જીવોના પાપો ક્ષણભરમાં નષ્ટ થઈ જાય છે. ૭.

મત્વેતિ નાથ! તવ સંસ્તવનં મયેદ-
મારભ્યતે તનુધિયાઽપિ તવ પ્રભાવાત્
ચેતો હરિષ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ
મુક્તાફલદ્યુતિમુપૈતિ નનૂદબિન્દુઃ ॥૮॥

માનીજ તેમ સ્તુતિ નાથ! તમારી આ મેં,
આરંભી અલ્પમતિથી પ્રભુના પ્રભાવે;
તે ચિત્ત સજ્જન હરે જયમ બિંદુ પામે-
મોતી તણી કમળપત્ર વિષે પ્રભાને. ૮.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! એવું સમજીને પણ ઓછી બુદ્ધિવાળો હોવા છતાં પણ હું જે આપની સ્તુતિ કરું છું એ પણ આપના પ્રભાવથી સજ્જનોના ચિત્ત તો હરણ કરશે જ; જેમકે કમળના પાંદડાં પર પડેલું પાણીનું ટીપું મોતી જેવું સુંદર દેખાઈને લોકોના ચિત્તને હરણ કરે છે. ૮.

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદોષં
ત્વત્સંકથાપિ જગતાં દુરિતાનિ હન્તિ।
દૂરે સહસ્રકિરણઃ કુરૂતે પ્રભૈવ
પદ્માકરેષુ જલજાનિ વિકાશ ભાજ્જિ ॥૧॥

દૂરે રહો રહિત દોષ સ્તુતિ તમારી,
ત્હારી કથા પણ અહો! જન-પાપહારી;
દૂર રહે રવિ તથાપિ તસ પ્રભાએ,
ખીલે સરોવર વિષે કમળો ઘણાંએ! ૯.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! આપની નિર્દોષ સ્તુતિ તો ક્યાં રહી! આપની પવિત્ર કથાથી પણ જીવોને સંસારનાં બધાં પાપો નષ્ટ થઈ જાય છે. એ સાચી વાત છે કે સૂર્ય ઘણો દૂર હોવા છતાં તેનાં કિરણો સરોવરમાંનાં કમળોને પ્રકૃતિલત કરે છે. ૯.

નાત્યદ્ભૂતં ભુવનભૂષણ! ભૂતનાથ!
 ભૂતૈર્ગુણૈર્ભુવિ ભવન્તમભિષ્ટુવન્તઃ।
 તુલ્યા ભવન્તિ ભવતો નનુ તેન કિં વા
 ભૂત્યાશ્રિતં ય ઇહ નાત્મસમં કરોતિ ॥૧૦॥

આશ્ચર્ય ના ભુવનભૂષણ! ભૂતનાથ!
 રૂપે ગુણે તુજ સ્તુતિ કરનાર સાથ,
 તે તુલ્ય થાય તુજની, ધનિકો શું પોતે,
 પૈસે સમાન કરતા નથી આશ્રિતોને? ૧૦.

ભાવાર્થ :—હે સંસારના ભૂષણ! હે જીવોના સ્વામી! એ કાંઈ આશ્ચર્યની વાત નથી કે આપના સત્યાર્થ ગુણોની સ્તુતિ કરવાવાળા પુરુષો સંસારમાં આપના સમાન થાય; અથવા તે સ્વામીથી શું પ્રયોજન છે? કે જે આ લોકમાં પોતાના આશ્રિતોને સમ્પત્તિ વડે પોતાના બરાબર કરતા નથી. ૧૦.

દૃષ્ટ્વા ભવન્તમનિમેષવિલોકનીયં
 નાન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુઃ।
 પીત્વા પયઃ શશિકરદ્યુતિદુગ્ધસિન્ધોઃ
 ક્ષારં જલં જલનિધેરસિતું ક ઇચ્છેત્ ॥૧૧॥

જો દર્શનીય પ્રભુ એક ટસેથી દેખે,
 સંતોષથી નહિ બીજે જન-નેત્ર પેખે;
 પી ચન્દ્રકાન્ત પય ક્ષીરસમુદ્ર કેરું,
 પીશે પછી જળનિધિ જળ કોણ ખારું? ૧૧.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! એકી નજરે જોઈ રહેવા યોગ્ય આપનું સ્વરૂપ એકવાર જોયા પછી, માણસનાં નેત્ર બીજે કોઈ ઠેકાણે સંતોષ પામતા નથી કેમકે ચંદ્રના કિરણ જેવું ઉજ્જવળ ક્ષીરસાગરનું દૂધ જેવું જળ પીધા પછી સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને કોણ ઈચ્છે? કોઈ જ નહીં. ૧૧.

યૈઃ શાન્તરાગરૂચિભિઃ પરમાણુભિસ્ત્વં
 નિર્માપિતસ્ત્રિભુવનૈકલલામભૂત !
 તાવન્ત એવ યલુ તેઽપ્યણવઃ પૃથિવ્યાં
 યત્તે સમાનમપરં નહિ રુપમસ્તિ ॥૧૨॥

જે શાંતરાગ રુચિનાં પરમાણુ માત્ર,
 તે તેટલાં જ ભુવિ આપ થયેલ ગાત્ર;
 એ હેતુથી ત્રિભુવને શણગાર રૂપ,
 ત્હારા સમાન નહિ અન્યતણું સ્વરૂપ. ૧૨.

ભાવાર્થ :—હે, ત્રિભુવનના એક ભૂષણ! જે રાગ રહિત પરમાણુઓથી આપનું શરીર બન્યું છે, તે પરમાણુઓ સંસારમાં એટલા જ છે. તેથી જ સંસારમાં આપના સમાન સુંદર બીજું કોઈનું રૂપ હોતું જ નથી. ૧૨.

વક્ત્રં ક્વ તે સુરનરોગનેત્રહારિ
 નિઃશેષનિર્જિતજગત્ત્રિતયોપમાનમ્ ।
 વિંબં કલઙ્કમલિનં ક્વ નિશાકરસ્ય તં દૃષ્ટ્વં
 યદ્વાસરે ભવતિ પાણ્ડુપલાશકલ્પમ્ ॥૧૩॥

ત્રૈલોક સર્વ ઉપમાને જે જીતનારું,
 ને નેત્ર, દેવ-નર-ઉરગ હારી તારું,
 ક્યાં મુખ ક્યાં વળી કલંકિત ચંદ્રબિંબ,
 જે દિવસે પીળચટું પડી જાય ખૂબ. ૧૩.

ભાવાર્થ :—હે ગુણસમુદ્ર! દુનિયાની સર્વે ઉપમાને જીતવાવાળા, એવા સુંદર કે જેની ઉપમા દુનિયાના કોઈ પણ પદાર્થથી આપી શકાય નહીં; વળી જેને દેવ, મનુષ્ય, ધરણેંદ્ર વગેરેની આંખોને પોતાની તરફ આકર્ષિત કરવાવાળા પણ ઘણી ઉત્કંઠાથી જુએ છે એવું આપનું ત્રણ ભુવનમાં અતિ સુંદર મુખ ક્યાં અને કલંકિત ચંદ્રમા ક્યાં? કે જે દિવસમાં ફિક્કો પડી

જાય છે, શોભા રહિત થઈ જાય છે. (ઘણા લોકો આપના મુખને ચંદ્રમાની ઉપમા આપે છે, પણ એ બરાબર નથી, કારણ કે આપની શોભા સ્થાયી છે અને ચંદ્રમાની શોભા અસ્થાયી છે. એ સિવાય એ કલંકી છે ને આપ નિષ્કલંકી છો.) ૧૩.

સંપૂર્ણમંડલશશાઙ્ગકલાકલાપ

શુભ્રા ગુણાસ્ત્રિભુવનં તવ લઙ્ગ્યન્તિ।

યે સંશ્રિતાસ્ત્રિજગદીશ્વરનાથમેકં

કસ્તાન્નિવારયતિ સંચરતો યથેષ્ટમ્ ॥૧૪॥

સંપૂર્ણ ચંદ્રતણી કાન્તિ સમાન તારા,

રૂડા ગુણો ભુવન ત્રૈણ ઉલંઘનારા;

ત્રૈલોકનાથ તુજ આશ્રિત એક તેને,

સ્વેચ્છા થકી વિચરતાં કદિ કોણ રોકે? ૧૪.

ભાવાર્થ :—હે પ્રભો! પૂર્ણ ચંદ્રમાની કળાની માફક નિર્મળ એવા આપના ગુણો ફેલાઈ ગયા છે; કેમકે ત્રણે જગત્ના આપ એકલા જ સ્વામી છો તેથી આપના આશ્રયે રહેલા તે ગુણોને ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તતાં કોણ અટકાવી શકે એમ છે? ૧૪.

ચિત્રં કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાઙ્ગનાભિ—

નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમરુતા ચલિતાચલેન

કિં મંદરાદ્રિશિખરં ચલિતં કદાચિત્ ॥૧૫॥

આશ્ચર્ય શું પ્રભુતણા મનમાં વિકાર—

દેવાંગના ન કદિ લવી શકી લગાર;

સંહારકાળ પવને ગિરિ સર્વ ડોલે,

મેરુ ગિરિ શિખર શું કદિ તોય ડોલે? ૧૫.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! દેવાંગના આપના મનમાં રંચમાત્ર વિકાર પેદા કરી શકી નહીં એ કંઈ આશ્ચર્યની વાત નથી જેમકે પ્રલય કાળના પવનથી અન્ય પર્વતો હલી શકે છે, પરંતુ સુમેરૂ પર્વતને ચલાયમન કરી શકાતો નથી. ૧૫.

નિર્ધૂમવર્તિરપવર્જિતતૈલપૂરઃ

કૃત્સ્નં જગત્ત્રયમિદં પ્રકટીકરોષિ ।

ગમ્યો ન જાતુ મરૂતાં ચલિતાચલાનાં

દીપોઽપરસ્ત્વમસિ નાથ જગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ધૂમ્રે રહિત, નહિ વાટ, ન તેલવાળો,

ને આ સમગ્ર ત્રણ લોક પ્રકાશનારો;

ડોલાવનાર ગિરિ વાયુ ન જાય પાસે,

તું નાથ છો અપર દીપ જગત્પ્રકાશે. ૧૬.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! આપ સમગ્ર સંસારને પ્રકાશિત કરવાવાળા અપૂર્વ દીપક છો, તે એ પ્રમાણે કે બીજા દીવાઓની બત્તીમાંથી ધૂમાડા નીકળે છે અને આપનો પ્રકાશ નિર્ધૂમ છે, ધૂમાડા વગરનો છે, પાપરહિત છે. બીજા દીવાઓમાં તેલની જરૂર રહે છે પરંતુ આપમાં તેની તેની જરૂર રહેતી નથી. બીજા દીવાઓ બહુ જ થોડી જગ્યા પ્રકાશિત કરે છે; જ્યારે આપ સમગ્ર ત્રણ લોકને પ્રકાશિત કરો છો; એ સિવાય બીજા દીવાઓ એક સાધારણ હવાની ઝપટથી બુઝાઈ જાય છે, પરંતુ આપના પ્રકાશને તો મોટા મોટા પર્વતો હલાવી નાંખે એવી હવા પણ કંઈ બગાડ કરી શકતી નથી. ૧૬.

નાસ્તં કદાચિદુપયાસિ ન રાહુગમ્યઃ ।

સ્પષ્ટીકરોષિ સહસા યુગપજ્જગન્તિ ।

નાંભોધરોદરનિરૂદ્ધમહાપ્રભાવઃ

સૂર્યાતિશાયિમહિમાસિ મુનીંદ્ર ! લોકે ॥૧૭॥

ઘેરી શકે કદી ન રાહુ, ન અસ્ત થાય,
 સાથે પ્રકાશ ત્રણ લોક વિષે કરાય;
 તું હે મુનીંદ્ર, નહીં મેઘવડે છવાય,
 લોકે પ્રભાવ રવિથી અટકો ગણાય. ૧૭.

ભાવાર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! આપનો મહિમા સૂર્યથી પણ અતિ ઘણો છે. જુઓ, સૂરજને રાહુ ગ્રહણ કરી ઘેરી શકે છે, પરંતુ આપને તે ગ્રહણ કરી શકતો નથી. સૂર્ય તો દિવસમાં ક્રમક્રમથી તથા મધ્ય લોકમાં જ પ્રકાશ કરે છે. પરંતુ આપ તો સદા, એકસાથે ત્રણ જગતને પ્રકાશિત કરો છો. સૂર્યનાં તેજને વાદળ ઢાંકી દે છે, પરંતુ આપના પ્રભાવને તો કોઈ ઢાંકી શકતું નથી. ૧૭.

નિત્યોદયં દલિતમોહમહાંધકારમ્
 ગમ્યં ન રાહુવદનસ્ય ન વારિદાનામ્ ।
 વિભ્રાજતે તવ મુખાબ્જમનલ્પકાન્તિ,
 વિદ્યોતયજ્ઞગદપૂર્વશશાંકવિમ્બમ્ ॥૧૮॥

મોહાંધકાર દળનાર સદા પ્રકાશી,
 રાહુ મુખે ગ્રસિત ના, નહિ મેઘરાશી;
 શોભે તમારું મુખપદ્મ અપાર રૂપે,
 જેવો અપૂર્વ શશિ લોક વિષે પ્રકાશે. ૧૮.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! આપનું અત્યંત કાંતિવાન મુખકમળ આખા સંસારને પ્રકાશિત કરવાવાળા અપૂર્વ ચંદ્રમા સમાન છે, ચંદ્રમાથી પણ તે અધિકતર છે કારણ કે ચંદ્રમાનો ઉદય નિરંતર રહેતો નથી પરંતુ આપનું મુખચંદ્ર સદા ઉદીત-ઉજ્જવળ જ રહે છે. ચંદ્રમા અંધકાર નષ્ટ કરી શકે છે પરંતુ-મોહાંધકાર નષ્ટ કરી શકતો નથી ને આપનું મુખચંદ્ર તો બન્નેને નષ્ટ કરવાવાળું છે. ચંદ્રમાને રાહુ અને મેઘ દબાવી શકે છે પરંતુ આપના મુખ-ચંદ્રને કોઈ કંઈ કરી શકતું નથી. ૧૮.

કિં શર્વરીષુ શશિનાઽહિ વિવસ્વતા વા
 યુષ્મન્મુખેંદુદલિતેષુ તમઃસુ નાથ।
 નિષ્પન્નશાલિવનશાલિનિ જીવલોકે,
 કાર્ય કિયજ્જલધરૈર્જલભારનમ્પ્રૈઃ ॥૧૧॥

શું રાત્રિમાં શશિ થકી દિવસે રવિથી,
 અંધારું તુજ મુખચંદ્ર હરે પછીથી;
 શાલી સુશોભિત રહી નીપજી ધરામાં,
 શી મેઘની ગરજ હોય જ આભલામાં. ૧૯.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! જો આપનું મુખ-ચંદ્ર જ અંધકારને નષ્ટ કરે છે તો રાત્રે ચંદ્રમા અને દિવસે સૂર્યનું કામ શું છે? જેમ કે સંસારમાં, ધાન્ય પાકી ગયા પછી-ખેતરમાં પાક પાકી ગયા પછી પાણીના ભરેલા વાદળોથી કંઈ લાભ નથી. ૧૯.

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં
 નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ
 તેજઃ સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્વં
 નૈવં તુ કાચશકલે કિરણાકુલેઽપિ ॥૨૦॥

શોભે પ્રકાશ કરી જ્ઞાન તમો વિષે જે,
 તેવું નહીં હરિહરાદિકના વિષે તે;
 રત્નો વિષે સ્ફુરિત તેજ મહત્વ ભાસે,
 તેવું ન કાચ કટકે ઉજળો જણાશે. ૨૦.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! લોક અને પરલોકનો પ્રકાશક જે જ્ઞાન પરિપૂર્ણ રીતે આપને પ્રાપ્ત થયું છે તેવું હરિહર, બ્રહ્મા ઇત્યાદિક દેવોને વિષે પ્રાપ્ત થયું નથી કેમ કે પ્રકાશમાન મહામણિના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાબલ્ય છે તેવું તેજ કાચના કકડાને વિષે જણાતું જ નથી. ૨૦.

મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દૃષ્ટા
 દૃષ્ટેષુ યેષુ હૃદયં ત્વયિ તોષમેતિ ।
 કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્યઃ
 કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ભવાંતરેઽપિ ॥૨૧॥

માનું રૂડું હરિહરાદિકને દીઠા તે,
 દીઠે છતે હૃદય આપ વિષે ઠરે છે;
 જોવા થકી જગતમાં પ્રભુનો પ્રકાશ,
 જન્માન્તરે ન હરશે મન કોઈ નાથ. ૨૧.

ભાવાર્થ :—હે પ્રભો! હરીહર, બ્રહ્મા આદિ દેવો મારી દૃષ્ટિએ પડ્યા એ સારું જ થયું છે, કેમ કે આપને જોવાથી મારું હૃદય સંતોષ પામ્યું છે એનું કારણ એ છે કે એ દેવો રાગ-દ્વેષ સહિત છે, અને આપ રાગદ્વેષ રહિત વીતરાગ છો. માટે હે નાથ! આ લોકમાં આપને જોવાથી મને લાભ થયો છે તે એટલો જ કે ભવાન્તરને વિષે પણ અન્ય કોઈ દેવ મારું મન હરણ કરી શકનાર નથી.

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશો જનયન્તિ પુત્રા-
 નાન્યા સુતં ત્વદુપમં જનની પ્રસૂતા ।
 સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્વરશિમં
 પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્કુરદંશુજાલમ્ ॥૨૨॥

શ્રી સેંકડો પ્રસવતી કદિ પુત્ર ઝાઝા,
 ના અન્ય આપ સમ કો પ્રસવે જનેતા;
 તારા અનેક ધરતી જ દિશા બધીય,
 તેજે સ્ફુરિત રવિને પ્રસવે જ પૂર્વ. ૨૨.

ભાવાર્થ :—જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણ કરે છે પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વ દિશા જ જન્મ આપે છે; તેમજ સેંકડો

શ્રીઓ ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે; છતાં આપના સમાન પુત્રને તો બીજી કોઈ જનેતા ઉત્પન્ન કરતી જ નથી. ૨૨.

ત્વામામનંતિ મુનયઃ પરમં પુમાંસ-
માદિત્યવર્ણમમલં તમસઃ પુરસ્તાત્ ।
ત્વામેવ સમ્યપુગલભ્ય જયન્તિ મૃત્યું
નાન્યઃ શિવઃ શિવપદસ્ય મુનીંદ્રપંથાઃ ॥૨૩॥

માને પરંપુરુષ સર્વ મુનિ તમોને,
ને અંધકાર સમીપે રવિ શુદ્ધ જાણે;
પામી તને સુરીત મૃત્યુ જીતે મુનીંદ્ર,
છે ના બીજો કુશળ મોક્ષ તણો જ પંથ. ૨૩.

ભાવાર્થ :—હે મુનીંદ્ર! આપને મુનિઓ પરમ પુરુષ માને છે. આપ અંધકાર વિનાના હોઈ અથવા અંધકાર અર્થાત્ જ્ઞાનાવરણી આદિ કર્મો આપે નષ્ટ કરી દીધેલા હોવાથી તથા કેવળજ્ઞાન અવસ્થામાં ભામંડળ સમાન તેજસ્વી હોવાથી સૂર્ય સમાન તેજસ્વી કહેવાઓ છો. આપ જ અમલ-રાગદ્વેષ રહિત હોવાથી નિર્મળ કહેવાઓ છો. અને મન, વચન, કાયાની શુદ્ધિથી આપનું આરાધન કરીને લોકો મૃત્યુ પર વિજય પ્રાપ્ત કરે છે. હે નાથ! સાચું તો એ છે કે આપને સમ્યક્ પ્રકારે પામ્યા વિના બીજો કોઈ મોક્ષનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે જ નહીં. ૨૩.

ત્વામવ્યયં વિભુમચિંત્યમસંખ્યમાદ્યં
બ્રહ્માણમીશ્વરમનંતમનંગકેતુમ્ ।
યોગીશ્વરં વિદિતયોગમનેકમેકં
જ્ઞાનસ્વરૂપમમલં પ્રવદંતિ સંતઃ ॥૨૪॥

તું આદ્ય, અવ્યય, અચિંત્ય, અસંખ્ય, વિભુ
છે બ્રહ્મા, ઈશ્વર, અનંત, અનંગકેતુ;

યોગીશ્વરં, વિદિત યોગ, અનેક એક,
કે'છે, તને વિમળ જ્ઞાનસ્વરૂપ સંત. ૨૪.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! આપના અનંતજ્ઞાનાદિસ્વરૂપ આત્માનો કદિ નાશ હોતો નથી તેથી યોગીજન આપને 'અવ્યય' કહે છે. આપનું જ્ઞાન ત્રણે લોકમાં વ્યાપ્ત છે તેથી આપને 'વિભુ વ્યાપક અથવા સમર્થ' કહે છે. આપનું સ્વરૂપ કોઈ ચિંતવન કરી શકતા નથી તેથી આપને 'અચિંત્ય' કહે છે. આપના ગુણોની સંખ્યા નહીં હોવાથી આપને 'અસંખ્ય' કહે છે. એવી રીતે સત્પુરુષો અનેક વિશેષણોથી જ્ઞાનના સાક્ષાત્ સ્વરૂપે વર્ણવી આપને નિર્મળ કહે છે. હે પ્રભો! આપ કર્મોનો નાશ કરી સિદ્ધ થયા છો. અને આપ અનાદિ મુક્ત નથી તેથી આપને 'આદ્ય' કહે છે અથવા યુગની આદિમાં આપે કર્મભૂમિની રચના કરી, અને ચોવીશ તીર્થકરોમાં આદ્ય તીર્થકર છો તેથી આપને 'આદ્ય' કહે છે. સઘળા કર્મોથી આપ રહિત છો અથવા આનંદમય છો તેથી આપને 'બ્રહ્મા' કહે છે. આપ કૃતકૃત્ય છો તેથી આપને 'ઈશ્વર' કહે છે. અનંતજ્ઞાન, અનંતદર્શનાદિથી આપ યુક્ત છો અથવા અનીશ્વર છો તેથી આપને 'અનંત' કહે છે. સંસારનું કારણ જે કામ તેને આપ નાશ કરનાર છો તેથી આપને 'અનંગકેતુ' કહે છે. યોગી અર્થાત્ સામાન્ય કેવળી યા મન, વચન, કાયાના વ્યાપારને જીતવાવાળા જે મુનિજન છે તેના આપ સ્વામી છો તેથી આપને 'યોગીશ્વર' કહે છે. આપથી ચઢિયાતું બીજું કોઈ નથી તેથી આપને 'એક' કહે છે. આપ કેવળજ્ઞાનસ્વરૂપ છો. અર્થાત્ સમગ્ર કર્મોનો ક્ષય કરીને આપ ચિત્તસ્વરૂપ થયા છો, તેથી આપને 'જ્ઞાનસ્વરૂપ' કહે છે. આપ કર્મ મલ રહિત છો તેથી આપને 'અમલ' કહે છે. ૨૪.

બુદ્ધસ્ત્વમેવિવુધાર્ચિત્તબુદ્ધિબોધા—

ત્વં શંકરોઽસિ ભુવનત્રયશંકરત્વાત્ ।

ધાતાસિ ધીર! શિવમાર્ગવિધેર્વિધાનાદ્

વ્યક્તં ત્વમેવ ભગવન્ પુરુષોત્તમોઽસિ ॥૨૫॥

છો બુદ્ધિ બોધથકી હે સુરપૂજ્ય બુદ્ધ,
 છો લોકને સુખદ શંકર તેથી શુદ્ધ;
 છો મોક્ષમાર્ગ વિધિ ધારણાથી જ ધાતા,
 છો સ્પષ્ટ આપ પુરુષોત્તમ સ્વામી ત્રાતા. ૨૫.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! આપના કેવળજ્ઞાનની ગણધરો તથા સ્વર્ગના દેવોએ પૂજા કરી છે તેથી આપ જ સાચા ‘બુદ્ધ’ છો પરંતુ જેઓ ક્ષણિકવાદી છે, સંસારના પદાર્થોને ક્ષણિક બતાવે છે, વળી તેમનામાં કેવળજ્ઞાન ન હોવાથી વસ્તુસ્વરૂપને ઠીકઠીક જાણતા નથી તેથી તેઓ સાચા બુદ્ધ નથી. આપ ત્રણ લોકનું કલ્યાણ કરવાવાળા, સુખ આપવાવાળા છો તેથી આપ જ સાચા ‘શંકર’ છો. વળી આપ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્રરૂપ સત્યાર્થ મોક્ષમાર્ગનો ઉપદેશ આપો છો તેથી આપ જ સાચા ‘બ્રહ્મા’ છો. નાથ! આપ જ સાક્ષાત્ ‘પુરુષોત્તમ’ અર્થાત્ પુરુષ-શ્રેષ્ઠ શ્રી નારાયણ છો. ૨૫.

તુભ્યં નમસ્ત્રિભુવનાર્તિહરાય નાથ!
 તુભ્યં નમઃ ક્ષિતિતલામલભૂષણાય।
 તુભ્યં નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય
 તુભ્યં નમો જિન! ભવોદધિશોષણાય॥૨૬॥

ત્રૈલોક દુઃખહર નાથ! તને નમોસ્તુ,
 તું ભૂતળે અમલભૂષણને નમોસ્તુ;
 ત્રલોકના જ પરમેશ્વરને નમોસ્તુ,
 હે જિન શોષક ભવાધિ! તને નમોસ્તુ. ૨૬.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! આપ જ ત્રણે ભુવનોના જીવોના દુઃખ નાશ કરવાવાળા છો, પૃથ્વીના એક અત્યંત સુંદર ભૂષણ છો અને સંસારરૂપ સમુદ્રને સુકાવવાવાળા છો અર્થાત્ ભવ્ય જીવોને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવવાવાળા છો તેથી આપને મારા નમસ્કાર હો. ૨૬.

કો વિસ્મયોઽત્ર યદિ નામ ગુણૈરશેષૈ-
સ્ત્વં સંશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ ।
દોષૈરુપાત્તવિવિધાશ્રયજાતગર્વૈઃ,
સ્વપ્નાંતરેઽપિ ન કદાચિદપીક્ષિતોઽસિ ॥૨૭॥

આશ્ચર્ય શું ગુણ જ સર્વ કદિ મુનીશ,
તારો જ આશ્રય કરી વસતા હંમેશ;
દોષો ધરી વિવિધ આશ્રય ઉપજેલા,
ગર્વાદિકે ન તમને સ્વપને દીઠેલા. ૨૭.

ભાવાર્થ :—હે મુનીંદ્ર! તમામ ગુણો જ તમારામાં પરિપૂર્ણ રીતે આશ્રય કરીને રહેલા છે એમાં શું આશ્ચર્ય છે? કેમકે અનેક સ્થળે આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થયેલો છે, એવા ગર્વાદિદોષો તો આપને વિષે સ્વપ્નાંતરે પણ જોયેલા જ નથી. ૨૭.

ઉચ્ચૈરશોકતરુસંશ્રિતમુન્મયૂઃ-
માભાતિરુપમમલં ભવતો નિતાંતમ્ ।
સ્પષ્ટોલ્લસત્કિરણમસ્તતમોવિતાનં
વિંબં રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥૨૮॥

ઊંચા અશોકતરુ આશ્રિત કીર્ણ ઊંચ,
અત્યંત નિર્મળ દીસે પ્રભુ આપ રૂપ;
તે જેમ મેઘ સમીપે રહી સૂર્યબિંબ;
શોભે પ્રસારી કિરણો હણીને તિમિર. ૨૮.

ભાવાર્થ :—હે જિનેશ્વર! જેનાં કિરણો ઉપરની તરફ ફેલાઈ રહ્યાં છે, એવું આપનું ઉજ્જવલ શરીર, ઊંચા અશોક વૃક્ષની નીચે બહુ સુંદર દેખાય છે માનો, જેનાં કિરણો સર્વે દિશાઓને પ્રકાશિત કરી રહ્યા છે અને અંધકારનો સર્વથા નાશ કરે છે એવો સૂર્ય પણ મેઘોની આસપાસ શોભે તેમ આપ શોભી રહ્યા છો. ૨૮.

સિંહાસને મણિમયૂખશિખાવિચિત્રે,
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્ ।
બિંબં વિચિત્રલસદંશુલતાવિતાનં,
તુંગોદયાદ્રિશિરસીવ સહસ્ત્રરશ્મેઃ ॥૨૧॥

સિંહાસને મણિ તણા કિરણો વિચિત્ર,
શોભે સુવર્ણ સમ આપ શરીર ગૌર;
તે સૂર્ય-બિંબ ઉદયાચળ શિર ટોચે,
આકાશમાં કિરણ જેમ પ્રસરી શોભે. ૨૯.

ભાવાર્થ :—હે ભગવન્! જેવી રીતે ઉદયાચળ પર્વતની ઉપર
આકાશને વિષે પ્રકાશમાન કિરણો રૂપી લતાઓના સમૂહ વડે સૂર્યનું બિંબ
શોભે છે તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર! મણીઓના કિરણોની પંક્તિઓ વડે
કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસન પર સુવર્ણ જેવું મનોહર આપનું શરીર
અત્યંત શોભે છે. ૨૯.

કુંદાવદાતવલચામરચારુશોભં,
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કલધૌતકાન્તમ્ ।
ઉદ્યષ્ટશાંકશુચિનિર્ઝરવારિધાર-
મુચ્ચૈસ્તટં સુરગિરેરિવ શાતકૌંભમ્ ॥૩૦॥

ધોળાં ઢળે અમરકુંદ સમાન એવું,
શોભે સુવર્ણમય રમ્ય શરીર તારું;
તે ઉગતા શશિસમા જળ ઝર્ણ ધારે,
મેરુ તણા કનકના શિર પેઠ શોભે. ૩૦.

ભાવાર્થ :—જેમ ઉદય પામેલા ચંદ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના
ઝરણની ધારાઓ વડે, મેરુ પર્વતનું સુવર્ણમય ઊંચું શિખર શોભી રહે છે,
તેમ મોગરાના પુષ્પ જેવા ધોળા (ફરતા) વીંજાતા ચામરો વડે, સોનાના જેવું
મનોહર, આપનું શરીર શોભી રહેલ છે. ૩૦.

છત્રત્રયં તવ વિભાતિ શશાંકકાંત-
મુઞ્ચૈઃ સ્થિતં સ્થગિતભાનુકરપ્રતાપમ્ ।
મુક્તાફલપ્રકરજાલવિવૃદ્ધશોભં
પ્રખ્યાપયન્નિજગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥૩૧॥

ઢાંકે પ્રકાશ રવિનો, શશિતુલ્ય રમ્ય,
મોતી સમૂહ રચનાથી દીપાયમાન;
એવાં પ્રભુજી તમને ત્રણ છત્ર શોભે,
ત્રૈલોકનું અધિપતિપણું તે જણાવે. ૩૧.

ભાવાર્થ :—હે ભગવાન્! તારા સહિત ચંદ્રમા જેવા મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર અને મોતીઓના સમૂહની રચનાથી શોભાયમાન, એવા આપના ઉપર રહેલાં ત્રણ છત્રો શોભી રહ્યાં છે તે જાણે જગતમાં આપનું અધિપતિપણું જાહેર કરતાં હોય એમ શોભે છે. ૩૧.

ગંભીરતારવપૂરિતદિગ્વિભાગ-

સ્ત્રૈલોકયલોકશુભસંગમભૂતિદક્ષઃ ।

સદ્ધર્મરાજજયઘોષણઘોષકઃ સન્, ૬.

ખે દુંદુભિર્ધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાદી ॥૩૨॥

ગંભીર ઊંચ સ્વરથી પુરી છે દિશાઓ,
ત્રૈલોકને સરસ સંપદ આપનારો;
સદ્ધર્મરાજ જયને કથનાર ખુલ્લો,
વાગે છે દુંદુભી નભે યશવાદી તારો. ૩૨.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! જેણે પોતાના ગંભીર અને મનોહર શબ્દો વડે દિશાઓને શબ્દમય કરી દીધી છે, ત્રિભુવનના પ્રાણીઓને ઉત્તર વસ્તુઓ પ્રાપ્ત કરાવવામાં સમર્થ છે, જે સદ્ધર્મરાજ અર્થાત્ પરમ ભટ્ટારક, તીર્થંકર ભગવાનની સંસારમાં જયઘોષણા કરી રહ્યા છે, અર્થાત્ એ બતાવી

રહ્યા છે કે પવિત્ર ધર્મના અધિશ્વર અને પ્રવર્તક આપ જ છો એવી રીતે આપનો જે સુયશ પ્રગટ કરી રહ્યા છે તેના દુંદુભિ આકાશને વિષે જયઘોષણા કરી તેની ગર્જના કરી રહ્યા છે. ૩૨.

મંદારસુંદરનમેરુસુપારિજાત—

સન્તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરુદ્ધા ।

ગંધોદવિંદુશુભમંદમરુત્પાતા

દિવ્યા દિવઃ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥૩૩॥

મંદાર સુંદર નમેરુજ પારિજાતે,
સંતાનકાદિ કુલની બહુ વૃષ્ટિ ભારે;
પાણીકણે સુરભિ મંદ સમીર પ્રેરે,
શું દિવ્ય વાણી તુજ સ્વર્ગ થકી પડે તે. ૩૩.

ભાવાર્થ :—મંદાર, સુંદર નમેરુ, પારિજાત અને સંતાનક ઇત્યાદિ કલ્પવૃક્ષોના ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધદાર પાણીના બિંદુઓ વડે શીતળ અને મંદ વાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે. તે જાણે આપના દિવ્યધ્વનિની માળા જ પડતી હોય એમ શું નથી? ૩૩.

શુંભત્રભાવલયભૂરિવિભા વિભોસ્તે
લોકત્રયે ઘૃતિમતાં ઘૃતિમાક્ષિપન્તી ।

પ્રોઘદ્વિવાકરનિરંતરભૂરિસંખ્યા

દીપ્ત્યા જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥

શોભે વિભો પ્રસરતી તુજ કાન્તિ હારે,
ત્રૈલોકના ઘૃતિ સમૂહની કાન્તિ ભારે;
તે ઉગતા રવિસમી બહુ છે છતાંયે,
રાત્રિ જીતે શીતલ ચંદ્ર સમાન તેજે. ૩૪.

ભાવાર્થ :—હે પ્રભુ! ત્રિભુવનના બધા કાન્તિવાન પદાર્થોની

કાન્તિને જીતવાવાળી, આપની તેજસ્વી પ્રભામંડળની અનંત પ્રભા ત્રણે જગતના તેજસ્વી પદાર્થોના તેજને ઝાંખું પાડે છે તે આપની કાન્તિ એકસાથે ઉગેલા અનેક સૂર્યોની માફક તેજસ્વી છે, અને ચંદ્રના જેવી શીતળ ચાંદની રાતને પણ પરાજિત કરે તેવી છે અર્થાત્ આપની પ્રભા સૂર્યથી પણ અધિક તેજસ્વી હોવાથી લોકોને સંતાપ કરતી નથી અર્થાત્ તે બહુ જ શીતળ છે. ૩૪.

સ્વર્ગાપવર્ગગમમાર્ગવિમાર્ગણેષ્ટઃ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોક્યાઃ ।

દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદાર્થસર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૈઃ પ્રયોજ્યઃ ॥૩૫॥

જે સ્વર્ગ-મોક્ષસમ માર્ગ જ શોધી આપે,

સદ્ધર્મ તત્ત્વકથને પટુ ત્રૈણ લોકે;

દિવ્યધ્વનિ તુજ થતો વિશદાર્થ સર્વ,

ભાષા-સ્વભાવ-પરિણામ ગુણોથી યુક્ત. ૩૫.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગને બતાવનારા તથા ત્રિભુવનના લોકોને શ્રેષ્ઠ ધર્મ તત્ત્વનો ઉપદેશ કરવામાં સમર્થ આપની દિવ્યધ્વનિ સ્વભાવથી જ બધી ભાષાઓમાં પરિણમી જાય છે તેથી સંસારના બધા પ્રાણીઓ પોતપોતાની ભાષાઓમાં તેને વિસ્તારપૂર્વક સમજી જાય છે એ આપનો અચિંત્ય પ્રભાવ છે. ૩૫.

ઉન્નિદ્રહેમનવપંકજપુંજકાંતી—

પર્યુલ્લસન્નઋમયૂંચશિખાભિરામૌ ।

પાદૌ પદાની તવ યત્ર જિનેંદ્ર ધત્તઃ

પદ્માનિ તત્ર વિબુધાઃ પરિકલ્પયન્તિ ॥૩૬॥

ખીલેલ હેમ કમળો સમ કાન્તિવાળા,

ફેલી રહેલ નખ-તેજ થકી રૂપાળા;

એવા જિનેન્દ્ર તુમ પાદ ડગો ભરે છે,
ત્યાં કલ્પના કમળની વિબુધો કરે છે. ૐ

ભાવાર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! સુવર્ણના નવા ખીલેલાં કમળોના સમૂહની કાન્તિ જેવી પ્રસરી રહેલા નખોના કિરણોની પંકિત વડે જે સુંદર દેખાય છે એવા આપના ચરણો પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં આપ ધરો છો, તે તે ઠેકાણે દેવો સુવર્ણકમળની રચના કરે છે. ૩૬.

इत्थं यथा तव विभूतिरभूज्जिनेन्द्र !
धर्मोपदेशनविधौ न तथा परस्य ।
याद्वक्प्रभा दिनकृतः प्रहतांधकारा
तादृक्कुतो ग्रहगणस्य विकाशिनोऽपि ॥३७॥

એવી જિનેન્દ્ર થઈ જે વિભૂતિ તમોને,
ધર્મોપદેશ સમયે નહિ તે બીજાને;
જેવી પ્રભા તિમિરહારી રવિતણી છે,
તેવી પ્રકાશિત ગ્રહોની કદિ બની છે? ૩૭.

ભાવાર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! સમવસરણ વખતે જે પ્રકારની સંપત્તિઓ ધર્મનો ઉપદેશ કરતી વખતે આપને પ્રગટ થઈ તેવી અન્ય દેવો પૈકી કોઈને કદી પણ થઈ નહીં. એ સાચું છે કે ગાઢ અંધકારનો નાશ કરવાવાળા સૂર્યની પ્રભા જેવી પ્રભા નક્ષત્રોની થતી નથી. ૩૭.

श्र्योतन्मदाविलविलोलकपोलमूल—
मत्तभ्रमद्भ्रमरनादविवृद्धकोपम् ।
ऐरावताभमिमुद्धतमापतंतं,
दृष्ट्वा भयं भवति नो भवदाश्रितानाम् ॥३८॥

વ્હેતા મદે મલિન ચંચળ શિર તેવો,
ગુંજારવે ભ્રમરના બહુ કોધી એવો;

ઐરાવતે તુલિત ઉદ્ધત હાથી સામે,

આવેલ જોઈ તુમ આશ્રિત ભો ન પામે. ૩૮.

ભાવાર્થ :—જેનું ગંડસ્થળ ઝરતા મદ વડે કરીને ખરડાયેલું છે, વળી જે માથું ધુણાવ્યા કરે છે અને તેની આજુબાજુ ભમતા ઉન્મત ભમરાઓના ગુંજારવ વડે જેનો કોપ વૃદ્ધિને પામેલો છે, એવો જે ઉદ્ધત ઐરાવત હાથી પણ જો કદાચ સામો આવે તોપણ તેને દેખીને આપનો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઉપજતો નથી. ૩૮.

ભિન્નેભકુંભમગલદુજ્વલશોણિતાક્ત—

મુક્તાફલપ્રકરભૂષિતભૂમિભાગઃ ।

વદ્ધ્વક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોડપિ,

નાક્રામતિ ક્રમયુગાચલસંશ્રિતં તે ॥૩૯॥

ભેદી ગજેન્દ્ર શિર શ્વેત રુધિરવાળા,

મોતી સમૂહ થકી ભૂમિ દીપાવી એવા;

દોડેલ સિંહ તણી દોટ વિષે પડે જે,

ના તુજ પાદ-ગિરિ આશ્રયથી મરે તે. ૩૯.

ભાવાર્થ :—જેણે હાથીઓના કુંભસ્થળ છેદીને (તેમાં છેદ પાડીને) તેમાંથી ગળતાં ઉજ્જવળ અને લોહીથી ખરડાયલા મોતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે; એવા બળવાન દોડતા સિંહના અડફટમાં જો માણસ આવી પડ્યો હોય તો તે પણ જો આપના ચરણરૂપી પર્વતનો આશ્રય લે તો તેને સિંહ પણ મારી શકતો નથી—આક્રમણ કરી શકતો નથી—પંજામાં લઈ શકતો નથી. ૩૯.

કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતવહ્નિકલ્પં,

દાવાનલં જ્વલિતમુજ્જવલમુત્સ્ફુલિંગમ્ ।

વિશ્વં જિઘત્સુભિવ સંમુખમાપતંતં

ત્વન્નામકીર્તનજલં શમયત્યશેષમ્ ॥૪૦॥

જે જોરમાં પ્રલયના પવને થયેલો,
ઓઢા ઉડે બહુ જ અગ્નિ દવે ધીકેલો;
સંહારશે જગત સન્મુખ તેમ આવે,
તે તુજ કીર્તનરૂપી જળ શાંત પાડે. ૪૦.

ભાવાર્થ :—જો પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલો અગ્નિ જેની અંદરથી ઘણા તણખા ઉડે છે અને ઘણા જ પ્રકાશવાળો છે એવો દાવાનળ વનનો અગ્નિ જાણે જગતને બાળી નાંખવાની ઈચ્છા કરતો હોય નહીં, તેવો જોરમાં સળગતો સળગતો અગ્નિ સન્મુખ આવે તો તેને પણ આપના નામનું કીર્તન-સ્તવન રૂપી જળ સમગ્ર રીતે બુઝાવી નાંખે છે. ૪૦.

સ્વક્ષણં સમદકોક્કિલકંઠનીલં,
ક્રોધોદ્ધતં ફણિનમુત્ફળમાપતંતમ્ ।
આક્રામતિ ક્રમયુગેન નિરસ્તશંક-
સ્ત્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુંસઃ ॥૪૧॥

જે રક્ત-નેત્ર, પીકકંઠ સમાન કાળો,
ઊંચી ફણે સરપ સન્મુખ આવનારો;
તેને નિ:શંક જન તેહ ઉલંઘી ચાલે,
ત્વં નામ નાગદમની દિલ જેહ ધારે. ૪૧.

ભાવાર્થ :—લાલચોળ આંખોવાળા મદોન્મત્ત અને કોયલના કંઠ જેવો કાળો અને ક્રોધે કરીને છંછેડાયેલો એવો સર્પ ઊંચી ફેણ કરીને સામો ધસી આવતો હોય તેને પણ, જે માણસની પાસે આપના નામરૂપી નાગદમની ઔષધિ હોય તો તે માણસ નિશંકપણે તેને ઓળંગી જાય છે— એવો સાપ પણ આપના ભક્તને કરડી શકતો નથી. ૪૧.

વલ્ગાત્તુરંગગજગર્જિતભીમનાદ-
માજૌ બલં બલવતામપિ ભૂપતીનામ્ ।

ઉદ્ધત્તિવાકરમયુખશિખાપવિહ્નં,
ત્વત્કીર્તનાત્તમ ઈવાશુ ભિદામુપૈત્તિ ॥૪૨॥

નાયે તુરંગ ગજ શબ્દ કરે મહાન,
એવું રણે નૃપતિનું બળવાન સૈન્ય;
ભેદાય છે તિમિર જેમ રવિ કરેથી,
છેદાય શીઘ્ર ત્યમ તે તુજ કીર્તનેથી. ૪૨.

ભાવાર્થ :—જેની અંદર ઘોડાઓ કૂદી રહ્યા છે અને હાથીઓની ગર્જનાના ભયાનક શબ્દો ગૂંજી રહ્યા છે. એવા રણને વિષે રહેલા બળવાન રાજાના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદય પામેલા સૂર્યનાં કિરણોની શિખાઓ વડે, અંધકારનો નાશ કરી શકાય છે તેવી રીતે આપના કીર્તનથી અને ભક્તિથી જીતી શકાય છે. ૪૨.

કુંતાગ્રભિન્નગજશોણિતવારિવાહ—

વેગાવતારતરણાતુરયોધભીમે,

યુદ્ધે જયં વિજિતદુર્જયજેયપક્ષા—

સ્ત્વત્પાદપંકજવનાશ્રયિણો લભંતે ॥૪૩॥

બર્છી થકી હણિત હસ્તિ રૂધિર વ્હે છે,
યોદ્ધા પ્રવાહ થકી આતુર જ્યાં તરે છે;
એવા યુદ્ધે અજીત શત્રુ જીતેજનો તે—
ત્વત્પાદપંકજરૂપી વન શર્ણ લે જે. ૪૩.

ભાવાર્થ :—ભાલાઓની અણીઓ વડે છેદાઈ ગયેલા હાથીઓના રૂધિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વહે છે અને જ્યાં તે પ્રવાહની અંદર યોદ્ધાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયા છે એવા ભયાનક યુદ્ધને વિષે, જેને આપના ચરણકમળરૂપી વનનો આશ્રય હોય છે તેઓ અજિત શત્રુઓને પણ જીતી શકે છે. ૪૩.

અંભોનિઘૌ ક્ષુભિતભીષણનક્રવક્ર-
પાઠીનપીઠભયદોલ્વણવાડવાગ્નૌ ।
રંગતરંગશિખરસ્થિતયાનપાત્રા-
સ્રાસં વિહાય ભવતઃ સ્મરણાદ્ વૃજન્તિ ॥૪૪॥

જ્યાં ઉછળે મગરમચ્છ તરંગ ઝાઝા,
ને વાડવાગ્નિ ભયકારી થકી ભરેલા;
એવા જ સાગર વિષે સ્થિત નાવ જે છે,
તે નિર્ભયે તુજ તણા સ્મરણે તરે છે. ૪૪.

ભાવાર્થ :—ભયંકર મગમચ્છ આદિ જળચર પ્રાણીઓ જેની અંદર ઉછળી રહ્યા છે અને ભયાનક વડવાગ્નિ જેની અંદર વસે છે એવા ભયંકર સાગર મધ્યે વહાણમાંનાં માણસો આવી પડેલા હોય છે તે પણ આપના સ્મરણથી નિર્ભયપણે જોખમાયા વગર તરીપાર જઈ શકે છે. ૪૪.

ઉદ્ભૂતભીષણજલોદરભારભુગ્નાઃ

શોચ્યાં દશામુપગતાશ્ચ્યુતજીવિતાશાઃ ।

ત્વત્પાદપંકજરજોઽમૃતદિગ્ધદેહા

મર્ત્યા ભવંતિ મકરધ્વજતુલ્યરુષાઃ ॥૪૫॥

જે છે નમ્યા ભયદ રોગ જલોદરેથી
પામ્યા દશા દુઃખદ આશ ન દેહે તેથી;
ત્વત્પાદ—પદ્મ રજ અમૃત નિજ દેહે
ચોળે બને મનુજ કામ સમાન રૂપે. ૪૫.

ભાવાર્થ :—પ્રભો! જે માણસો ભયંકર જળોદર વગેરે દર્દના ભારથી દુઃખી થઈ ગયા છે, અને જેમની સ્થિતિ અત્યંત શોચનીય થઈ ગઈ છે અથવા જેઓ પોતાના જીવનથી સર્વથા નિરાશ થઈ ગયા છે એવા મનુષ્યો પણ આપના ચરણકમળોની રજ-ધૂળ પણ પોતાના શરીર પર લગાડવાથી કામદેવ જેવા સુંદર થઈ જાય છે. ૪૫.

આપાદકંઠમુરુશૃંખલવેષ્ટિતાંગા
 ગાઠં વૃહન્નિગડકોટિનિઘૃષ્ટજંઘાઃ ।
 ત્વન્નામમંત્રમનિશં મનુજાઃ સ્મરંતઃ
 સઘઃ સ્વયં વિગતબંધભયા ભવંતિ ॥૪૬॥

બેડી જડી પગથી છેક ગળા સુધીની,
 તેની ઝીણી અણિથી જાંગ ઘસાય જેની;
 એવા અહોનિશ જપે તુજ નામમંત્ર,
 તો તે જનો તુરત થાય રહિત બંધ. ૪૬.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! જેના પગથી માથા સુધી આખું શરીર મોટી મોટી લોઢાની સાંકળોથી ખૂબ મજબૂત જકડાઈ ગયું છે તથા કઠોર, તીક્ષ્ણ બેડીઓથી જેઓની જાંઘો ખૂબ ઘસાઈ રહી છે એવા લોક પણ આપના નામરૂપી પવિત્ર મંત્રનું નિરંતર સ્મરણ કરવાથી બહુ જલદીથી એ બંધનના ભયથી મુક્ત થઈ જાય છે. ૪૬.

મત્તદ્વિપેંદ્રમૃગરાજદવાનલાહિ—

સંગ્રામવારિધિમહોદરબંધનોત્થમ્ ।

તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ મયં ભિયેવ

યસ્તાવકં સ્તવમિમં મતિમાનધીતે ॥૪૭॥

જે મત્ત હસ્તિ, અહિ, સિંહ, દવાનલાગ્નિ,
 સંગ્રામ, સાગર, જલોદર, બંધનોથી;
 પેદા થયેલ ભય તે ઝટ નાશ પામે,
 ત્હારું કરે સ્તવન આ મતિમાન પાઠે. ૪૭.

ભાવાર્થ :—હે નાથ! જે બુદ્ધિમાન મનુષ્ય આ સ્તોત્રનો નિરંતર (હરહંમેશ) પાઠ કરે છે તે ઉન્મત્ત હાથી, સિંહ, દાવાનળ, સર્પ, યુદ્ધ, સમુદ્ર, જલોદર અને બંધન વિગેરેથી થતા ભયથી તુરત જ મુક્ત થઈ જાય છે. મતલબ કે એવા લોકો આગળથી ભય ડરી ગયો હોય તેમ નષ્ટ થઈ જાય છે. ૪૭.

સ્તોત્રસ્ત્રજં તવ જિનેંદ્ર ગુણૈર્નિબદ્ધાં,
 ભક્ત્યા મયા વિવિધવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્ ।
 ઘત્તે જનો ય ઇહ કણ્ઠગતામજસ્ત્રં,
 તં માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥૪૮॥

આ સ્તોત્ર-માળ તુજના ગુણથી ગુંથી મૈં
 ભક્તિથકી વિવિધ વર્ણરૂપી જ પુષ્પે;
 તેને જિનેન્દ્ર! જન જે નિત્ય કંઠ નામે,
 તે માનતુંગ અવશા શિવ લક્ષ્મી પામે. ૪૮.

ઈતિ આદિનાથ સ્તોત્રં

ભાવાર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! આપના પવિત્ર ગુણોથી અથવા પ્રસાદ આદિ માધૂર્ય આદિ ગુણોથી ગુંથાએલી આ સ્તોત્રરૂપી માળાને જે મનુષ્ય પોતાના કંઠમાં ધારણ કરે છે—સુંદર સુંદર અક્ષરરૂપી વિચિત્ર ફૂલથી ગુંથાએલી પુષ્પમાળા ધારણ કરે છે તેવા ઉન્નત હૃદયવાળા લોકોને તથા આ સ્તોત્ર રચવાવાળા શ્રી માનતુંગ આચાર્યને રાજવૈભવ તથા સ્વર્ગ મોક્ષરૂપી લક્ષ્મી અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત્ આ પવિત્ર સ્તોત્રનો હરહંમેશ શ્રદ્ધા ભક્તિ સાથે, પાઠ કરનાર લોકોને ધન સંપત્તિ, રાજ વૈભવ, સ્વર્ગ વિગેરે વિભૂતિ કોઈપણ જાતના કષ્ટ ભોગવ્યા સિવાય પ્રાપ્ત થાય છે. આ મંત્રના પ્રભાવથી રાજ્ય, ધન, વૈભવ, ઐશ્વર્ય, પુત્ર, નિરોગતા આદિ પ્રાપ્ત થાય છે એ તો સ્તોત્રના અનુષાંગિક-કોઈપણ જાતના કષ્ટ વિના મળી જાય એવું ફળ છે. પરંતુ આ સ્તોત્રનું મુખ્ય ફળ તો સર્વત્ર મોક્ષ પદની પ્રાપ્તિ હોઈને મોક્ષલક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરે છે. રાજવૈભવ-ધનસંપત્તિ આદિ મળવું એ એનું અનુષાંગિક ફળ છે. ૪૮.

સ્તોત્ર કર્તાની ઈચ્છા છે કે ભવ્યજનો આ સ્તોત્રનો નિરંતર પાઠ કરી ધર્મલાભ ઉઠાવી પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરે.

ઈતિ શ્રી માનતુંગઆચાર્યવિરચિત શ્રી આદિનાથસ્તોત્ર.....

ૐ

શ્રી પાર્શ્વનાથાય નમઃ ।

કલ્યાણમંદિર અપરનામ શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

અર્થસહિત

તાર્કિક્યક્યૂડામણિ શ્રી કુમુદ્યન્દ્રાચાર્ય
અપરનામ શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર વિરચિત

(વસંતતિલિકા)

કલ્યાણમન્દિર મુદારમવદ્યભેદિ
ભીતાભયપ્રદમનિન્દિતમહિઘ્નપદ્મમ્ ।
સંસારસાગરનિમજ્જદશેષજંતુ—
પોતાયમાનમભિનમ્ય જિનેશ્વરસ્ય ॥૧॥

યસ્ય સ્વયં સુરગુરુર્ગરિમામ્બુરાશેઃ
સ્તોત્રં સુવિસ્તૃતમતિર્ન વિભુર્વિધાતુમ્ ।
તીર્થેશ્વરસ્ય કમઠસ્મયધૂમકેતો—
સ્તસ્યાહમેષ કિલ સંસ્તવનં કરિષ્યે ॥૨॥ યુગ્મમ્ ॥

(મંદાકાંતા)

કલ્યાણોના મહાન વળી જે પાપભેદી ઉદાર;
તે ભીતોને અભયપ્રદ જે જે અનિન્દિત સાર;
જન્માબ્ધિમાં ડુબત સઘળા જંતુને નાવ છે જે,
જિનેદાના ચરણકમળો એહવા વંદીને તે. ૧.
જેના મોટા મહિમ—જલધિ કેરું સુસ્તોત્ર અત્ર,
સુમેધાવી સુરગુરુ સ્વયં ગુંથવા નાંહિ શક્ત,
જે તીર્થેશા કમઠ—મદને ધૂમકેતુ જગીશ,
એવા તેનું સ્તવન વર આ નિશ્ચયે હું કરીશ. ૨ (યુગ્મ)

અર્થ :—કલ્યાણોના મંદિર, ઉદાર, પાપોનો નાશ કરનાર, સંસારના દુઃખોથી ડરનારાઓને નિર્ભય પદ આપનાર, અનિંદ્ય (અતિશય સુંદર) અને સંસાર-સમુદ્રમાં ડૂબતા સર્વ જીવોનો ઉદ્ધાર કરવામાં જહાજ સમાન જિનેન્દ્ર ભગવાનના ચરણકમળોને નમસ્કાર કરીને, જે સાક્ષાત્ મહિમાના સમુદ્ર છે, જેમની સ્તુતિ કરવાને સ્વયં વિશાળબુદ્ધિ (બાર અંગના જ્ઞાતા) બૃહસ્પતિ પણ સમર્થ નથી, જેમણે કર્મઠનો ગર્વ ભસ્મીભૂત કર્યો હતો તે પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની આશ્ચર્યની વાત છે કે હું સ્તુતિ કરું છું. ૧-૨.

સામાન્યતોઽપિ તવ વર્ણયિતુ સ્વરૂપ-
મસ્માદૃશાઃ કથમધીશ! ભવન્ત્યધીશાઃ।
ઘૃષ્ટોઽપિ કૌશિકશિશુર્યદિ વા દિવાન્ધો,
રૂપં પ્રરૂપયતિ કિં કિલ ઘર્મરશ્મેઃ॥૩॥

(મંદાકાંતા)

સામાન્યેથી પણ સ્વરૂપ તો વર્ણવા તારું અત્ર,
કેવી રીતે અમ સરિખડા નાથ હે! થાય શકત?
ધીઠો તોયે ધુવડ શિશુ રે! દિવસે આંધળો જે,
શું ભાનુનું સ્વરૂપ પ્રરૂપે નિશ્ચયે એહવો તે? ૩.

અર્થ :—હે સ્વામી! મારા જેવો અલ્પબુદ્ધિ સામાન્યપણે પણ આપના ગુણોનું વર્ણન કરવા કેવી રીતે સમર્થ થઈ શકે? અર્થાત્ થઈ શકે નહિ, જેમ દિવસે જે દેખી શકતું નથી એવું ધુવડનું બચ્ચું ધીઠ થઈને પણ શું સૂર્યના બિંબનું વર્ણન કરી શકે છે? ૩.

મોહક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ! મત્યો,
નૂનં ગુણાન્ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત।
કલ્પાન્તવાન્તપયસઃ પ્રકટોઽપિ યસ્મા-
ન્મીયેત કેન જવધેર્નનુ રત્નરાશિઃ॥૪॥

હે જિનેંદા! અનુભવ કરે મોહવિનાશ દ્વારા,
તોયે મર્ત્યો સમરથ નથી ગુણવા ગુણ તહારા;
કલ્પાંતે જ્યાં નીરનિધિતણું નીર નિશ્ચે વમાય,
કોનાથી ત્યાં પ્રકટ પણ રે! રત્નરાશિ મપાય? ૪.

અર્થ :—હે નાથ! મનુષ્ય, મોહનો ક્ષય થવાથી અનુભવ કરવા છતાં પણ આપના ગુણો ગણવાને સમર્થ થઈ શકતો નથી જેમ પ્રલય સમયે સમુદ્ર પોતાનું બધું જળ બહાર ફેંકીને બિલ્કુલ ખાલી થઈ જાય છે અને તે વખતે તેમાં રહેલ રત્નો સ્પષ્ટપણે પ્રગટ થવા છતાં તેને કોઈ ગણી શકતું નથી. ૪.

અભ્યુદ્યતોઽસ્મિ તવ નાથ જઙ્ગલશયોઽપિ,
કર્તુ સ્તવં લસદસંખ્યગુણાકરસ્ય ।
બાલોઽપિ કિં ન નિજ બાહુયુગં વિતત્ય,
વિસ્તીર્ણતાં કથયતિ સ્વધિયામ્બુરાશેઃ ॥૫॥

સંખ્યાતીતા મહદ્ ગુણની ખાણ એવા તમારું,
સ્તોત્ર સ્વામી! જડમતિ છતાં ગુંથવા બુદ્ધિ ધારું!
ભાખે ના શું શિશુય જલધિ કેરી વિસ્તીર્ણતાને,
હ્યાં વિસ્તારી સ્વભુજયુગને નિજ બુદ્ધિ પ્રમાણે! ૫.

અર્થ :—હે ભગવાન! જો કે હું જડબુદ્ધિ છું તો પણ અસંખ્ય ગુણોથી સુશોભિત એવા આપનો મહિમા ગાવાને તૈયાર થયો છું જેમ બાળક પણ પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે પોતાના બન્ને હાથ ફેલાવીને સમુદ્રની વિશાળતા બતાવે છે કે સમુદ્ર આવડો મોટો છે. ૫.

યે યોગિનામપિ ન યાન્તિ ગુણાસ્તવેશ !
વક્તું કથં ભવતિ તેષુ મમાવકાશઃ ।
જાતા તદેવમસમીક્ષિતકારિતેયં,
જલ્પન્તિ વા નિજગિરા નનુ પક્ષિણોઽપિ ॥૬॥

યોગીઓને પણ તુજ ગુણો ગમ્ય જે હોય નાંહિ,
તે કહેવામાં ક્યમ પ્રસર રે! માહરો થાય આંહી!
તેથી આ તો થઈ વગર વિચારી પ્રવૃત્તિ આહા!
વા જલ્પે જે ખગગણ ખરે! નિજ કેરી ગિરામાં. ૬.

અર્થ :—હે સ્વામી! જ્યાં યોગીઓ પણ આપના ગુણોનું વ્યાખ્યાન કરી શકતા નથી ત્યાં હું તેમનું વર્ણન કેવી રીતે કરી શકું? તેથી આ પ્રકારની સ્તુતિ વિચાર કર્યા વિના થઈ છે કેમ કે જ્યાં કથન કરવાની શક્તિ જ નથી ત્યાં કરવામાં આવેલી કોઈ પણ સ્તુતિ વિચાર રહિત જ ગણાય. છતાં પણ જેમ પક્ષીઓ મનુષ્યની ભાષામાં બોલવા અસમર્થ હોવા છતાં પોતાની ભાષામાં બોલ્યા કરતા હોય છે તેમ હું પણ સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું. ૬.

આસ્તામચિન્ત્યમહિમા જિન-સંસ્તવસ્તે,
નામાપિ પાતિ ભવતો ભવતો જગન્તિ।
તીવ્રાતપોપહતપાન્થજનાન્નિદાધે,
પ્રીણાતિ પદ્મસરસઃ સરસોઽનિલોઽપિ ॥૭૥॥

દૂરે તારું સ્તવ જિન! અચિન્ત્ય પ્રભાવી રહોને!
રક્ષે નામે પણ તમપણું જન્મથી ભુવનોને;
વાયુ રૂડો કમલસરનો સુરસીલો વહે જે,
તીવ્રોત્તાપે હત પથિકને ગ્રીષ્મમાં રીઝવે તે. ૭.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! અચિન્ત્ય મહિમા ધારણ કરનાર આપની સ્તુતિ તો દૂર જ રહો, આપનું નામ માત્ર પણ સંસારના પ્રાણીઓને દુઃખોથી બચાવી લે છે. જેમ ગરમીની ઋતુમાં અસહ્ય તાપથી વ્યાકુળ બનેલા મુસાફરોને કેવળ કમળવાળા સરોવર જ સુખ આપતાં નથી પરંતુ તેમના સૂક્ષ્મ જળકણોથી મળેલો પવન પણ સુખ આપે છે. ૭.

હૃદ્વર્તિનિ ત્વયિ વિભો! શિથિલીભવન્તિ,
જન્તોઃ ક્ષણેન નિબિડા અપિ કર્મબન્ધાઃ।
સઘો ભુજઙ્ગમમયા ઇવ મધ્યભાગ—
મભ્યાગતે વનશિખણ્ડિનિ ચન્દનસ્ય ॥૮॥

પ્રાણીઓના નિબિડ પણ તે કર્મબંધો અહા! હ્યાં,
વિભુ થાયે શિથિલ ક્ષણમાં વર્તતા તું હૃદામાં;
રે! શિખંડી સુખડવનની મધ્યમાં આવી જાતાં,
જેવી રીતે ભુજગમય તે શીઘ્ર શિથિલ થાતાં. ૮.

અર્થ :—જેમ મોરના આગમનમાત્રથી જ ચંદનના વૃક્ષોને વિંટળાયેલા સર્પોની પકડ તત્કાલ ઢીલી થઈ જાય છે તેવી જ રીતે હે પ્રભો! આપ જ્યારે ભવ્ય જીવોના મનમંદિરમાં નિવાસ કરો છો ત્યારે તેમના દેહ કર્મોના બંધન પણ તત્ક્ષણ ઢીલાં પડી જાય છે. ૮.

મુચ્યન્ત એવ મનુજાઃ સહસાં જિનેન્દ્ર, !
રૌદ્રેરૂપદ્રવશતૈસ્ત્વયિ વીક્ષિતેઽપિ।
ગોસ્વામિનિ સ્ફુરિત્તેજસિ દૃષ્ટમાત્રેઃ ૯.
ચૌરૈરિવાશુ પશવઃ પ્રપલાયમાનૈઃ ॥૧॥

મૂકાયે છે મનુજ સહસા રૌદ્ર ઉપદ્રવોથી,
અત્રે સ્વામી! જિનપતિ! તને માત્ર નિરીક્ષવાથી;
ગોસ્વામીને સ્ફુરિત પ્રભને માત્ર અત્રે દીઠાથી,
જેવી રીતે ઝટ પશુગણો ભાગતા ચોરટાથી. ૯.

અર્થ :—જેમ ગોસ્વામીને (તેજસ્વી સૂર્ય, પ્રતાપી રાજા અથવા બળવાન ગોવાળિયાઓને) દેખતાં જ ભયભીત થઈને શીઘ્ર ભાગી જતા ચોરોના પંજામાંથી ગાય, ભેંસ આદિ પશુઓ મુક્ત થઈ જાય છે તેવી જ રીતે હે જિનેન્દ્ર! આપના સમ્યક્ પ્રકારે દર્શન કરતાં જ મનુષ્યો મહા ભયાનક સેંકડો ઉપદ્રવોથી તત્કાલ મુક્તિ પામે છે. ૯.

ત્વં તારકો જિન કથં ભવિનાં ત એવ,
ત્વામુદ્વહન્તિ હૃદયેન યદુત્તરન્તઃ ।
યદ્વા દૃતિસ્તરતિ યજ્જલમેષ નૂન-
મન્તર્ગતસ્ય મરુતઃ સ કિલાનુભાવઃ ॥૧૦॥

કેવી રીતે ભવિજન તણો જિન! તું તારનાર?
ધારે તેઓ હૃદયમાં તને ઊતરે જેથી પાર;
વા એહી જે મશક તીરની નીરને નક્કી સાવ,
છે તે અંતર્ગત મરુતનો નિશ્ચયે જ પ્રભાવ. ૧૦.

અર્થ :—જેમ પોતાની અંદર ભરેલા પવનના બળથી મશક પાણીમાં તરે છે તેવી જ રીતે હે જિનવર! ભવ્ય જીવ આપને પોતાના હૃદયમાં ધારણ કરીને સંસાર સમુદ્ર તરી જાય છે. ૧૦.

યસ્મિન્હરપ્રભૃતયોઽપિ હતપ્રભાવાઃ,
સોઽપિ ત્વયા રતિપતિઃ ક્ષપિતઃ ક્ષણેન ।
વિધ્યાપિતા હુત્ત્વજઃ પયસાથ યેન,
પીતં ન કિં તદપિ દુર્ધરવાડવેન ॥૧૧॥

જેની પાસે શિવપ્રમુખ સૌ છે પ્રભાવે વિહીન,
તુંથી તેહ રતિપતિ ક્ષણે સર્વથા કીધ ક્ષીણ;
અગ્નિઓ જે જલ થકી અહો! નિશ્ચયે બૂઝવાય,
રે! શું તેહ દુઃસહ વડવાવહિથી ના પીવાય! ૧૧.

અર્થ :—જે કામદેવે હરિ, હરાદિ પ્રમુખ દેવોને પણ શક્તિ હીન કરી નાખ્યા હતા તે કામદેવનો પણ આપે ક્ષણવારમાં નાશ કર્યો. તે યોગ્ય જ છે કેમ કે જે પાણી અનેક અગ્નિઓને ઓલવી નાખે છે તે જ પાણી સમુદ્રમાં પહોંચતાં સમુદ્રની મધ્યમાં રહેલા પ્રચંડ વડવાનળથી શોષાઈ જાય છે. ૧૧.

સ્વામિન્નનત્પગરિમાણમપિ પ્રપન્નાઃ
ત્વાં જન્તવઃ કથમહો હૃદયે દધાનાઃ ।
જન્મોદધિં લઘુ તરન્ત્યતિલાઘવેન,
ચિન્ત્યો ન હન્ત મહતાં યદિ વા પ્રભાવઃ ॥૧૨॥

સ્વામી! તુંને બહુજ ગુરુતાવંતને આશ્રનારા,
સત્વો સર્વે હૃદયમાં ધારણ કરનારા જીવો શીઘ્રપણે
જન્માબ્ધિને અતિ લઘુપણે રે! તેરે શીઘ્ર સાવ,
વા અત્રે તો મહદ્જનનો છે અચિન્ત્ય પ્રભાવ. ૧૨.

અર્થ :—હે જગત્પતિ! અતિ ગૌરવવાન (અનંત ગુણરૂપ મહાભાર સહિત) એવા આપને હૃદયમાં ધારણ કરનારા જીવો શીઘ્રપણે સંસાર સમુદ્રનો પાર ઘણી સહેલાઈથી કેવી રીતે પામે છે? એ આશ્ચર્ય છે. એનું સમાધાન એ છે કે મહાપુરુષોનો મહિમા અચિન્ત્ય હોય છે. ૧૨.

ક્રોધસ્ત્વયા યદિ વિભો! પ્રથમં નિરસ્તો,
ધ્વસ્તાસ્તદા વદ કથં કિલ કર્મચૌરાઃ ।
પ્લોષત્યમુત્ર યદિ વા શિશિરાપિ લોકે,
નીલદ્રુમાણિ વિપિનાનિ ન કિં હિમાની ॥૧૩॥

જો વિભુ હે! પ્રથમથી જ તેં ક્રોધ કીધો નિરસ્ત,
તો કીધા તેં કઈ જ રીતથી કર્મચોરો વિનષ્ટ?
લીલા વૃક્ષો યુત વનગણોને અહો! લોકમાંડી,
ના બાળે શું શિશિર પણ રે! હિમરાશિય આંડી? ૧૩.

અર્થ :—હે સ્વામી! જો આપે ક્રોધનો પહેલાં જ નાશ કર્યો તો પછી બતાવો કે આપે કર્મરૂપી ચોરોનો નાશ કેવી રીતે કર્યો? તેનું સમાધાન કરે છે કે જેમ હિમ ઠંડો હોવા છતાં પણ શું લીલાંછમ વૃક્ષોવાળાં વનોને બાળી નથી નાખતો? અર્થાત્ હિમ પડવાથી લીલાંછમ બધાં વૃક્ષ કરમાઈ

જાય છે તેવી જ રીતે સ્વભાવની મહાશાંતિમાં મગ્ન રહીને પણ આપે કર્મોનો નાશ કરી નાખ્યો છે. ૧૩.

ત્વાં યોગિનો જિન સદા પરમાત્મરૂપ-
મન્વેષયન્તિ હૃદયામ્બુજકોશદેશે ।
પૂતસ્ય નિર્મલરુચેર્યદિ વા કિમન્ય-
દક્ષસ્ય સંભવપદં નનુ કર્ણિકાયાઃ ॥૧૪॥

યોગીઓ તો જિનપતિ! સદા તું પરાત્મારૂપીને,
રે! શોધે છે હૃદયકજના કોશદેશે ફરીને;
શું કર્ણિકા વિણ અપર રે! સંભવે છે અનેરૂં,
સ્થાન હ્યાં તો પુનિત અમલા અબ્જના બીજ કેરૂં? ૧૪.

અર્થ :—હે જિનેશ! મહર્ષિઓ સદા પરમાત્મસ્વરૂપ આપને પોતાના હૃદયકમળના મધ્યભાગમાં (જ્ઞાનનેત્રદ્વારા) શોધે છે. તે યોગ્ય જ છે કેમ કે જેમ પવિત્ર અને નિર્મળ કાંતિવાળા કમળના બીજનું ઉત્પત્તિસ્થાન કમળની કર્ણિકા જ છે તેમ શુદ્ધાત્માને શોધવાનું સ્થાન હૃદયકમળનો મધ્યભાગ જ છે. ૧૪.

ધ્યાનાગ્નિનેશ ભવતો ભવિનઃ ક્ષણેન,
દેહં વિહાય પરમાત્મદશાં વ્રજન્તિ ।
તીવ્રાનલાદુપલભાવમપાસ્ય લોકે,
ચામીકરત્વમચિરાદિવ ધાતુભેદાઃ ॥૧૫॥

પામે ભવ્યો ક્ષણમહિં પ્રભુ હે! પરાત્માદેશને,
જિનેશા હે! શરીર તજીને આપશ્રીના જ ધ્યાને;
તીવ્રાગ્નિથી તજી દઈ અહો! ભાવ પાષાણ કેરો,
પામે લોકે ઝટ કનકતા જે રીતે ધાતુભેદો. ૧૫.

અર્થ :—હે સ્વામી! જેમ લોકમાં તીવ્ર અગ્નિના સંબંધથી જુદા

જુદા પ્રકારની ધાતુઓ (જેમાં સોનું બનવાની યોગ્યતા છે તે પોતાનું પત્થરરૂપ છોડીને શીઘ્ર જ સ્વયં સ્વર્ણ બની જાય છે તેવી જ રીતે હે પ્રભો! આપના (નિજ શુદ્ધાત્માના) ધ્યાનથી સંસારી જીવ તત્ક્ષણ શરીર છોડીને પરમાત્મ અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે. ૧૫.

અન્તઃ સદૈવ જિન યસ્ય વિભાવ્યસે ત્વં,
ભવ્યૈ કથં તદપિ નાશયસે શરીરમ્ ।
एतत्स्वरूपमथ मध्यविवर्तिनो हि,
यद्विग्रहं प्रशमयन्ति महानुभावाः ॥૧૬॥

જેની અંતઃ ભવિ થકી સદા તું વિભાવાય ભાવે,
જિનેશા હે! શરીર પણ તે નાશ કાં તું કરાવે?
વા વર્તે આ નકી અહીં અરે! મધ્યવર્તિ સ્વરૂપ,
મહાનુભાવો વિગ્રહ શમવે સર્વથા જિનભૂપ! ૧૬.

અર્થ :—હે દેવાધિદેવ! ભવ્ય પ્રાણીઓ જે શરીરની મધ્યમાં સદેવ આપનું ધ્યાન કરે છે તે શરીરનો જ આપ કેમ નાશ કરાવો છો? અથવા એ બરાબર જ છે કે મધ્યસ્થ મહાનુભાવોનો એ સ્વભાવ જ હોય છે કે તેઓ વિગ્રહને શાંત જ કરી નાખે છે અર્થાત્ આ શરીરમાં રહીને આત્મા આપનું (નિજ શુદ્ધાત્માનું) ધ્યાન કરે છે અને પરિણામે જન્મ-મરણ જે શરીરના ધર્મ છે તેમનાથી આત્માને સદાને માટે મુક્તિ મળી જાય છે, એ જ આપની મધ્યસ્થતા છે. ૧૬.

आत्मा मनीषिभिरयं त्वदभेदबुद्ध्या,
ध्यातो जिनेन्द्र! भवतीह भवत्प्रभावः ।
पानीयमप्यमृतमित्यनुचिन्त्यमानं,
किं नाम नो विषविकारमपाकरोति ॥૧૭॥

આ આત્મા તો મનીષિ જનથી તુંથી નિર્ભેદ ભાવે,
ધ્યાયાથી હે જિનવર! બને તુજ જેવો પ્રભાવે.

અત્રે પાણી પણ અમૃત આ એમ રે! ચિંતવાતું,

નિશ્ચેથી શું વિષવિકૃતિને ટાળનારું ન થાતું? ૧૭.

અર્થ :—જેમ પાણી પણ ‘આ અમૃત છે’ એવી અતૂટ શ્રદ્ધા રાખવાથી વિષના વિકારથી ઉત્પન્ન થતી પીડાનો નાશ કરી નાખે છે તેવી જ રીતે હે ભગવાન! આ સંસારમાં જ્યારે યોગીજનો અભેદ બુદ્ધિથી આપનું ધ્યાન કરે છે ત્યારે પોતાના આત્માને આપની સમાન ચિંતવીને આપના જેવા થઈ જાય છે. ૧૭.

ત્વામેવ વીતતમસં પરવાદિનોઽપિ,

નૂનં વિભો હરિહરાદિધિયા પ્રપન્નાઃ।

કિં કાચકામલિભિરીશ સિતોઽપિ શંખો,

નો ગૃહ્યતે વિવિધવર્ણવિપર્યયેણ ॥૧૮॥

વિભુ તુંહી તમરહિતને વાદીઓએ અનેરા,

નિશ્ચે શંભુ હરિ પ્રમુખની ધીથી માની રહેલા;

ધોળો શંખે તદપિ કમળાયુક્તથી જિનરાય!

નાના વર્ણો વિપરીત મતિએ ન શું તે ગ્રહાય? ૧૮.

અર્થ :—જેમ કમળાનો રોગ જેને થયો હોય તે વ્યક્તિ સફેદ વર્ણવાળા શંખને પણ લીલા, પીળા વગેરે વિપરીત વર્ણોવાળો કલ્પનાબુદ્ધિથી દેખે છે તેવી જ રીતે હે સ્વામી! રાગદ્વેષાદિ અંધકારરહિત (પરમ વીતરાગ એવા) આપને અન્યમતિ (મિથ્યાત્વાદિ રોગથી તેમનું ચિત્ત ગ્રસાયું હોવાથી) બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ આદિની બુદ્ધિથી પૂજે છે. ૧૮.

ધર્મોપદેશસમયે સવિઘાનુભાવા-

દાસ્તાં જનો ભવતિ તે તરુરપ્યશોકઃ।

અભ્યુદ્ગતે દિનપતૌ સમહીરુહોઽપિ,

કિં વા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોકઃ ॥૧૯॥

સાન્નિધ્યેથી તુજ ધરમના બોધવેળા વિલોક!

દૂરે લોકો! તરૂ પણ અહો! થાય અત્રે 'અશોક';

ભાનુકેરો સમુદય થયે નાથ! આ જીવલોક,

શું વિબોધ ત્યમ નહિ લહે સાથમાં વૃક્ષથોક? ૧૯.

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! ધર્મોપદેશ સમયે આપની સમીપતાના પ્રભાવથી મનુષ્યની તો વાત જ શી, વૃક્ષ પણ અશોક (શોક રહિત) થઈ જાય છે. અથવા સાચું જ છે કે સૂર્યનો ઉદય થતાં કેવળ મનુષ્યો જ જાગૃત નથી થતા પરંતુ કમળાદિ વનસ્પતિ પણ પાંખડીઓની સંકોચરૂપ નિદ્રા છોડીને વિકસિત થઈ જાય છે. (આ પ્રથમ પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૧૯.

ચિત્રં વિભો! કથમવાડુમુખવૃન્તમેવ,

વિષ્વક્ષ્પતત્યવિરલા સુરપુષ્પવૃષ્ટિઃ।

ત્વદ્ગોચરે સુમનસાં યદિ વા મુનીશ,

ગચ્છન્તિ નૂનમથ એવ હિ બન્ધનાનિ॥૨૦॥

રે! ચોપાસે વિમુખ ડિટડે માત્ર શાને પડે છે

વૃષ્ટિ ભારી સુરકુસુમની? હે વિભુ! ચિત્ર એ છે!

વા ત્હારા રે! દરશન પથે પ્રાપ્ત થાતાં જ નિશ્ચે,

મુનીશા હે! સુમન ગણના બંધનો જાય નીચે. ૨૦.

અર્થ :—હે મુનિનાથ! દેવો દ્વારા ચારે તરફ જે સઘન પુષ્પવૃષ્ટિ થાય છે તેના ડીટિયા નીચે અને પાંખડીઓ ઉપર કેમ રહે છે? એ આશ્ચર્યની વાત છે. અથવા તે યોગ્ય જ છે, હે મુનીશ! આપનો આત્મામાં સાક્ષાત્કાર થતાં સુમનસો (સ્વચ્છ મનવાળા જીવો)ના (રાગદ્વેષ મોહાદિરૂપ) બંધન નિશ્ચયથી નીચે જ જાય છે અર્થાત્ નષ્ટ થઈ જાય છે. (આ બીજા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૦.

સ્થાને ગંભીરહૃદયોદધિસમ્ભવાયાઃ,

પીયૂષતાં તવ ગિરઃ સમુદીરયન્તિ।

પીત્વા યતઃ પરમસંમદસદ્ગુભાજા,
ભવ્યા વ્રજન્તિ તરસાપ્યજરામરત્વમ્ ॥૨૧॥

સ્થાને છે આ ગંભીર હૃદયાબ્ધિ થકી ઉદ્ભવેલી,
ત્હારી વાણી તણી પીયૂષતા છે જનોએ કથેલી;
તેને પીને પર પ્રમદના સંગભાગી વિરામે,
નિશ્ચે ભવ્યો અજર અમરાભાવને શીઘ્ર પામે. ૨૧.

અર્થ :—હે ત્રિભુવનપતે! આપની વાણી (દિવ્યધ્વનિ) જે અતિ અગાધ હૃદયરૂપી સમુદ્રમાંથી નીકળી છે તેમાં લોકો અમૃતત્વ બતાવે છે તે સાચું જ છે કેમ કે ભવ્ય જીવ તેનું પાન કરીને પરમાનંદ પામતા થકા બહુ જ જલ્દી અજરામરપણું પ્રાપ્ત કરી લે છે. (આ ત્રીજા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૧.

સ્વામિન્ ! સુદૂરમવનમ્ય સમુત્પતન્તો,
મન્યે વદન્તિ શુચયઃ સુરચામરૌઘાઃ ।
યેડસ્મૈ નતિં વિદધતે મુનિપુદ્ગવાય,
તે નૂનમૂર્ધ્વગતયઃ ખલુ શુદ્ધભાવાઃ ॥૨૨॥

હે, સ્વામિશ્રી! અતિ દૂર નમી ને ઉંચે ઊછળાંતા,
માનું શુચિ સુરચમરના વૃંદ આવું વંદતા—
“જેઓ એહી યતિપતિ પ્રભુ રે! પ્રણામો કરે છે,
નિશ્ચે તેઓ ઉરધ ગતિને શુદ્ધભાવે લહે છે.” ૨૨.

અર્થ :—હે ભગવાન્! હું એમ માનું છું કે પવિત્ર દેવતાઓના ચામર સમૂહ આપની ઉપર ઢોળતી વખતે અતિશય નીચે નમીને ઉપર તરફ જતાં લોકોને એમ કહી રહ્યાં છે કે જે વિશુદ્ધ પરિણામના ધારક જીવ આ મુનિનાથ પ્રત્યે નમ્રીભૂત થઈને નમસ્કાર કરે છે તે જીવ નિશ્ચયથી અમારા સમાન ઊર્ધ્વગતિ જે મોક્ષ તેને પામે છે. (આ ચોથા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૨.

શ્યામં ગંભીરગિરમુજ્જવણહેમરત્ન-
 સિંહાસનસ્થમિહ ભવ્યશિખણ્ડિનસ્ત્વામ્ ।
 આલોકયન્તિ રભસેન નદન્તમુઞ્ચૈ-
 શ્ચામીકરાદ્રિશીરસીવ નવામ્બુવાહમ્ ॥૨૩॥

બિરાજેલા કનક-મણિના શુભ્ર સિંહાસને ને,
 ‘હ્યાં ગર્જતા ગંભીર ગિરથી, નીલવર્ણા તમોને;
 ઉત્કંઠાથી ભવિજન રૂપી મોરલાઓ નિહાળે,
 સુવર્ણાદિ શિખરપર જાણે નવો મેઘ ભાળે! ૨૩.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્ર! ઉજ્જવળ સુવર્ણના બનેલા અને અનેક રત્નો જડેલા સિંહાસન ઉપર બિરાજેલું આપનું શ્યામવર્ણ શરીર-કે જેમાંથી ગંભીર દિવ્યધ્વનિ થઈ રહી છે-એવું લાગે છે કે જાણે સુવર્ણમય સુમેરુ પર્વત ઉપર નવીન વર્ષા-કાળના કાળાં વાદળાં ગર્જના કરી રહ્યાં છે અને તે વાદળાઓને જાણે મોર ઘણી ઉત્સુકતાથી નીરખી રહ્યા છે. એવી જ રીતે ભવ્ય જીવો ઘણી ઉત્સુકતાથી આપને દેખે છે. આપની દિવ્યધ્વનિ અને દર્શન પામીને ભવ્યજીવ કૃતકૃત્ય થઈ જાય છે. (આ પાંચમા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૩.

ઉદ્ગચ્છતા તવ શિતિઘૃતિમણ્ડલેન,
 લુપ્તચ્છદચ્છવિરશોકતરુબભૂવ ।
 સાંન્નિધ્યતોઽપિ યદિ વા તવ વીતરાગ,
 નીરાગતાં વ્રજતિ કો ન સચેતનોઽપિ ॥૨૪॥

ઉંચે જાતા તુજ નીલ પ્રભામંડલેથી વિલોક!
 પત્રો કેરી ઘૃતિથકી થયો હીન અત્રે અશોક;
 વા નીરાગી! ભગવાન! વળી આપના સન્નિધાને,
 નીરાગિતા નહિં અહીં કિયો ચેતનાવંત પામે? ૨૪.

અર્થ :—હે નાથ! જો આપના દેદીપ્યમાન ભામંડળના તેજ દ્વારા

અશોક વૃક્ષના પાંદડાઓની લાલાશ દૂર થઈ જાય છે અર્થાત્ આપની સમીપતાથી જો વૃક્ષોનો રાગ (લાલાશ) પણ જતો રહે છે તો એવો ક્યો સચેતન પુરુષ હોય કે જે આપના ધ્યાન દ્વારા આપની સમીપતાથી વીતરાગતા ન પામે? અર્થાત્ અવશ્ય પામે. (આ છટ્ટા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૪.

ભો ભો: પ્રમાદમવધૂય ભજધ્વમેન
માગત્ય નિર્વૃત્તિપુરીં પ્રતિ સાર્થવાહમ્ ।
एतन्निवेदयति देव जगत्त्रयाय,
मन्ये नदन्नभिनभः सुरदुन्दुभिस्ते ॥ ૨૫ ॥

“ભો ભો ભવ્યો! અવધૂણી તમારા પ્રમાદો સહુને,
આવી સેવા શિવપુરીતણા સાર્થવાહ પ્રભુને.”
માનું આવું ત્રણ જગતને દેવ! નિવેદનારો,
વ્યાપી વ્યોમે ગરજત અતિ દેવદુંદુભિ ત્હારો. ૨૫.

અર્થ :—હે વિભો! હું એમ માનું છું કે આકાશમાં દેવો દ્વારા ગરજતો દુંદુભિનાદ ત્રણે લોકને એમ સૂચિત કરે છે કે હે જગતના જનો! પ્રમાદ છોડીને મોક્ષનગરી તરફ લઈ જતા આપના (શ્રી પાર્શ્વનાથના) શરણે આવીને આમની ભક્તિ કરો. (આ સાતમા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૫.

उद्योतितेषु भवता भुवनेषु नाथ,
तारान्तिवतो विधुरयं विहताधिकारः ।
मुक्ताकलापकलितोल्लसितातपत्र—
व्याजात्रिधा धृततनुध्रुवमभ्युपेतः ॥ ૨૬ ॥

ત્હારા દ્વારા સકલ ભુવનો આ પ્રકાશિત થાતાં,
તારાવૃંદો સહિત શશિ આ સ્વાધિકારે હણાતાં;
મૌકિતકોના ગણયુત ઉઘાડેલ ત્રિ છત્ર બ્હાને,
આવ્યો પાસે ત્રિવિધ તનુને ધારી નિશ્ચે જ જાણે. ૨૬.

અર્થ :—હે પ્રભુવર! આપે ત્રણે લોકોને પ્રકાશિત કરી નાખ્યા છે હવે ચન્દ્ર કોને પ્રકાશિત કરશે? એટલે જ જાણે કે મોતીઓની ઝાલરથી સુશોભિત ત્રણ છત્રોના બ્હાને પોતાના જગતને પ્રકાશવાના અધિકારથી ભ્રષ્ટ થઈને તારાગણોથી વિંટળાયેલ આ ચન્દ્રમા પોતાના ત્રણ શરીર ધારણ કરીએ નિશ્ચયથી આપની સેવા કરી રહ્યો છે. (આ આઠમા પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન છે.) ૨૬.

સ્વેન પ્રપૂરિતજગત્રયપિણ્ડિતેન,
કાન્તિ પ્રતાપયશસામિવસજ્વાયેન ।
માણિક્યહેમરજતપ્રવિનિર્મિતેન,
સાલત્રયેણ ભગવન્નભિતો વિભાસિ ॥૨૭॥

ત્રિલોકોને બહુ બહુ ભરી પિંડરૂપી થયેલા,
જાણે કાંતિ-પ્રતાપ-યશના સંચથી નિજ કેરા?
માણિ ક્યો ને કનક રજતે એ રચેલા ગઢોથી,
વિભાસે છે ભગવન અહો! તું હી સર્વે દિશોથી. ૨૭.

અર્થ :—હે ભગવાન! આપ (સમવસરણ ભૂમિમાં) માણેક, સુવર્ણ અને ચાંદીના બનેલા ત્રણ કોટોથી શોભી રહ્યા છો. હે પ્રભો! આ ત્રણ કોટ નથી પણ એ આપની કાંતિ, પ્રતાપ અને યશના જાણે કે ત્રણ પૂંજ છે કે જે ચારે તરફ સંપત્તિથી પરિપૂર્ણ ભરેલ ત્રણે જગતના એક પિંડ છે અર્થાત્ રત્નનિર્મિત પ્રથમ કોટ જાણે કે શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના શરીરની કાંતિનો જ સમૂહ છે, સુવર્ણ નિર્મિત બીજો કોટ જાણે કે તેમના પ્રતાપનો જ પૂંજ છે અને ચાંદી નિર્મિત બીજો કોટ જાણે ભગવાનની કીર્તિનો જ સમૂહ છે. ૨૭.

દિવ્યસ્રજો જિન નમત્ત્રિદશાધિપાના-
મુત્સૃજ્ય રત્નરચિતાનપિ મૌલિવન્ધાન્ ।
પાદૌ શ્રયન્તિ ભવતો યદિ વાપરત્ર,
ત્વત્સદ્ગમે સુમનસો ન રમન્ત એવ ॥૨૮॥

*તારા પ્રાદે નમન કરતા ઈન્દ્રના શેખરોને,
છોડી, રત્ને વિરચિત છતાં, ઈન્દ્રની પુષ્પમાળા;
સેવે તારા પદયુગલને, તો પછી ભવ્ય સુમના,
તારા સંગે, જરૂર જિનજી! અન્ય સ્થાને રમે ના. ૨૮.

અર્થ :—હે દેવાધિદેવ! દિવ્યપુષ્પોની માળાઓ આપના ચરણોમાં પ્રણામ કરતા દેવેન્દ્રોના રત્નોથી જડેલા મુકુટોનાં બંધનો પણ છોડીને આપના ચરણોનો આશ્રય લે છે અથવા યોગ્ય જ છે કે આપનો સમાગમ થતાં સુમનસૂ અર્થાત્ પુષ્પમાળાઓ અથવા સ્વચ્છ મનવાળા ભવ્ય પ્રાણી બીજી જગ્યાએ સંતોષ પામતા નથી. ૨૮.

ત્વં નાથ જન્મજલધેર્વિપરાઙ્મુખોઽપિ,
યત્તારયસ્યસુમતો નિજપૃષ્ઠલગ્નાન્ ।
યુક્તં હિ પાર્થિવનિપસ્ય સતસ્તવૈવ,
ચિત્રં વિભો યદસિ કર્મવિપાકશૂન્યઃ ॥૨૯॥

જન્માબ્ધિથી વિમુખ વરતે તોય તું જિનરાજ?
તારે છે જે સ્વપીઠ પર લાગેલ પ્રાણી સમાજ;
તે તું પાર્થિવ નીરૂપને યુક્ત નિશ્ચે જ અત્રે,
તું આશ્ચર્ય! પ્રભુ! કરમવિપાક વિહીન વર્તે! ૨૯.

અર્થ :—હે નાથ! જેમ જળમાં ઉલટો મૂકેલો પાકો ઘડો પોતાની પીઠ ઉપર બેસનારાઓને કિનારે લઈ જાય છે તેવી જ રીતે હે સ્વામી! સંસારસમુદ્રથી વિમુખ થઈ જવા છતાં આપ આપના અનુયાયી ભવ્યજીવોને (સંસાર સમુદ્રના) કિનારે લઈ જાવ છો. પૃથ્વીના સ્વામી અને સંરક્ષક એવા આપને માટે એ યોગ્ય જ છે જેમ પરિપક્વ ઘટને (માટે જળમાંથી તારવાનું ઉચિત છે તેમ.) પરંતુ હે પ્રભુ! મોટું આશ્ચર્ય તો એ છે કે આપ કર્મોના વિપાકથી શૂન્ય છો. ૨૯.

★ ઉપલબ્ધ ગુજરાતી પદ્યાનુવાદમાં આ શ્લોકનો અનુવાદ નહીં મળવાથી નવું બનાવેલ છે.

ભાવાર્થ :—હે પ્રભો! આપના સમસ્ત કર્મ નષ્ટ થઈ ગયા છે તો પછી તેમનો વિપાક ક્યાંથી હોય? છતાં પણ આપ ભવ્ય જીવોને સંસાર સમુદ્રથી પાર ઉતારી દ્યો છો એ જ મોટું આશ્ચર્ય છે કેમ કે જે ઘડો વિપાક સહિત (પકાવેલો) હોય તે જ તેના ઉપર બેઠેલાને પાણીમાં તારી શકે છે પરંતુ આપ તો વિપાકરહિત હોવા છતાં તારો છો એ જ આપનો અચિંત્ય મહિમા છે. ૨૯.

વિશ્વેશ્વરોઽપિ જનપાલક દુર્ગતસ્ત્વં,
કિં વાક્ષરપ્રકૃતિરપ્યલિપિસ્ત્વમીશ ।
અજ્ઞાનવત્યપિ સદૈવ કથંચિદેવ,
જ્ઞાનં ત્વયિ સ્ફુરતિ વિશ્વવિકાસહેતુ ॥૩૦॥

તું વિશ્વેશો દુરગત છતાં લોકરક્ષી! કહાવે!

વા સ્વામી! તું અલિપિ તદપિ અક્ષર સ્વસ્વભાવે!

અજ્ઞાનીમાં તમ મહિં નકી સર્વદા કો પ્રકાર,

જ્ઞાન સ્ફુરે ત્રણ જગતને હેતુ ઉદ્યોતનાર!!! ૩૦.

અર્થ :—હે જગપાલક! આપ ત્રિભુવનપતિ હોવા છતાં પણ દરિદ્ર છો, અક્ષર સ્વભાવી હોવા છતાં પણ લિપિથી લખી શકાતા નથી, અજ્ઞાની હોવા છતાં પણ ત્રણ લોકના પદાર્થોનો પ્રકાશ કરનાર જ્ઞાન આપનામાં સદૈવ સ્ફુરાયમાન રહે છે. ૩૦.

ભાવાર્થ :—અહીં વિરોધાભાસ અલંકાર છે. જેમાં શબ્દનો વિરોધ લાગવા છતાં પણ વાસ્તવમાં તત્ત્વદૃષ્ટિએ વિરોધ ન હોય તેને વિરોધાભાસ અલંકાર કહે છે. ઉપરના શ્લોકમાં દેખાડેલ વિરોધનો પરિહાર આ પ્રમાણે છે. હે ભગવન્ ! આપ ત્રિભુવનનાથ છો અને કઠિનતાથી જાણી શકાવ છો. એનો બીજો અર્થ આ રીતે પણ છે (હે જનપ! વિશ્વેશ્વરોઽપિ અલકદુર્ગત:) હે જગત્પતિ ! આપ વિશ્વપતિ છો અને કેશરહિત છો. તીર્થંકર ભગવાનને દીક્ષા પછી કેશ વધતા નથી, એવો નિયમ છે. આપ મોક્ષસ્વરૂપ છો અને નિરાકાર હોવાના કારણે જોઈ શકાતા નથી અથવા

કર્મલેપ રહિત છો. આપ અજ્ઞાની છદ્મસ્થ જીવોને સંબોધન કરો છો અને આપમાં સદૈવ કેવળજ્ઞાન સ્ફુરાયમાન રહે છે. ૩૦. [દુર્ગતઃ—દરિદ્ર, કઠિનતાથી જણાય તેવા. અક્ષરપ્રકૃતિ :—અક્ષર સ્વભાવવાળા, મોક્ષસ્વરૂપ. અલિપિ :—લિપિથી લખી શકાતા નથી. કર્મલેપ રહિત. અજ્ઞાનવતિ :- અજ્ઞાની હોવા છતાં પણ, છદ્મસ્થ અજ્ઞાની જીવોને સંબોધન કરનાર.]

પ્રાગ્ભારસમ્ભૃતનભાંસિ રજાંસિ રોષા-
દુત્થાપિતાનિ કમટેન શટેન યાનિ ।
છાયાપિ તૈસ્તવ ન નાથ હતા હતાશો,
ગ્રસ્તસ્ત્વમીભિરયમેવ પરં દુરાત્મા ॥૩૧॥

વ્યાપ્યા જેણે અતિ અતિ મહા ભારદ્વારા નભોને,
ઉડાડી'તી શઠ કમઠડે રોષથી જે રજોને;
તેથી છાયા પણ તમતણી ના હણાણી જિનેશ!
દુરાત્મા એહજ રજ થકી તે ગ્રસાયો હતાશ. ૩૧.

અર્થ :—હે પ્રભુવર! દુષ્ટ કમઠે ક્રોધથી સમસ્ત આકાશમાં વ્યાપનારી જે ધૂળ ઉડાડી હતી તે રજથી આપના શરીરની છાયા પણ હણાણી નહોતી, આપનો પરાજય થવાની વાત તો દૂર જ રહી. ઊલટું હતાશ બનેલ દુષ્ટ તે કમઠ જ તે રજોથી (પાપકર્મોથી) ઘેરાઈ ગયો. ૩૧.

યદ્ગર્જદૂર્જિતઘનૌઘમદમ્રમીમં,
મ્રશ્યત્તડિન્મુસલમાંસલઘોરધારમ્ ।
દૈસ્યેન મુક્તમથ દુસ્તરવારિ દધ્ને,
તેનૈવ તસ્ય જિન દુસ્તર વારિકૃત્યમ્ ॥૩૨॥

જ્યાં ગર્જતા પ્રબળ ઘનના ઓઘથી ભ્રમ ભીમ;
વિદ્યુત્ ત્રુટ મુસલ સમ જ્યાં ઘોર ધારા અસીમ;
દૈત્યે એવું જ દુસ્તર-વારિ અરે! મુક્ત કીધું,
તેનું તેથી જ દુસ્તર-વારિ થયું કાર્ય સીધું. ૩૨.

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! જ્યાં ભયંકર વાદળાઓ ખૂબ ગર્જે છે, મહા ભયાનક ચમકારા કરતી વીજળીઓ આમ તેમ પડી રહી છે, અને સાંબેલાની ધારે જ્યાં ભયંકર જળ વરસી રહ્યું છે એવી ભયંકર વર્ષા દૂષ્ટ કમઠે આપના ઉપર કરી, તેમાં હે ભગવાન! આપનું તો કાંઈ બગડ્યું નહિ પરંતુ તે કમઠે પોતાને માટે તે ભયંકર જળવૃષ્ટિ દ્વારા તીક્ષ્ણ તરવારનું કામ કર્યું અર્થાત્ આવું દુષ્કૃત્ય કરવાને કારણે તેણે ઘોર પાપકર્મોનો બંધ કર્યો. ૩૨.

ધ્વસ્તોર્ધ્વકેશ વિકૃતાકૃતિ મર્ત્યમુણ્ડ—

પ્રાલમ્બભૃદ્વયદવક્ત્રવિનિર્યદગ્નિઃ ।

પ્રેતવ્રજઃ પ્રતિ ભવન્તમપીરિતો યઃ,

સોડસ્યાભવત્પ્રતિભવં ભવદુઃખહેતુઃ ॥૩૩॥

છૂટા કેશોથી વિકૃતિરૂપી જે ધરે મુંડમાલા,

ને જેના રે! ભયદ મુખથી નીકળે અગ્નિજવાળા;

વિકૃત્યો જે પ્રભુ! તમ પ્રતિ એહવો પ્રેતવૃંદ,

તે તો તેને ભવભવ થયો સંસૃતિ દુઃખકંદ. ૩૩.

અર્થ :—હે ત્રિભુવનપતિ! વિખરાયેલા વાળવાળા, ભયંકર આકૃતિવાળા, એવા મનુષ્યોની ખોપરીઓની લાંબી લાંબી માળાઓ ધારણ કરનાર અને જેમના મોઢામાંથી આગની જવાળા નીકળી રહી છે એવા પિશાચોને જેણે આપના તરફ દોડાવ્યા તે પિશાચો પણ તે દુષ્ટ કમઠને માટે જન્મોજન્મ સાંસારિક દુઃખોનું કારણ થયા. ૩૩.

ધન્યાસ્ત એવ ભુવનાધિપ યે ત્રિસંધ્ય—

મારાધયંતિ વિધિવદ્વિધુતાન્યકૃત્જાઃ ।

ભવત્યોલ્લસત્પુલકપક્ષ્મદદેહેદેશાઃ,

પાદદ્વયં તવ વિભો ભુવિ જન્મભાજઃ ॥૩૪॥

છે ધન્ય તે જ અવનીમહિં જેહ પ્રાણી,

ત્રિસંધ્ય તેજ પદ ભુવનનાથ નાણી!

આરાધતા વિધિથી કાર્ય બીજા ફગાવી,
રોમાંચ ભક્તિ થકી અંગ મહિં ધરાવી. ૩૪.

અર્થ :—હે જિનનાથ! ભક્તિભાવજન્ય રોમાંચ જેમના શરીરમાં વ્યાપી ગયા છે એવા જે ભવ્યપ્રાણી સંસારના અન્ય સમસ્ત કાર્યો છોડીને વિધિપૂર્વક આપના બન્ને ચરણોની સવાર, બપોર અને સાંજે આરાધના કરે છે, તે જ જીવો સંસારમાં ધન્ય છે. ૩૪.

અસ્મિન્નપારભવવારિનિઘૌ મુનીશ!
મન્યે ન મે શ્રવણગોચરતાં ગતોઽસિ।
આકર્ણિતે તુ તવ ગોત્રપવિત્રમંત્રે,
કિં વા વિપદ્વિષઘરી સવિધં સમેતિ ॥૩૫॥

માનું અપાર ભવસાગરમાં જિનેશ!
તું કર્ણગોચર મને ન થયો જ લેશ;
સુણ્યા પછી તુજ સુનામ પુનિત મંત્ર,
આવે કને વિપદ-નાગણ શું? ભદંત! ૩૫.

અર્થ :—હે મુનિનાથ! મને એમ લાગે છે કે આ અપાર સંસાર-સમુદ્રમાં મેં આપનો યશ કાને સાંભળ્યો નથી કેમકે જો આપના નામરૂપી પવિત્ર મંત્ર મેં કાનથી સાંભળ્યો હોત તો શું આપત્તિરૂપી સાપણ મારી સમીપ આવત? અર્થાત્ ન જ આવત. ૩૫.

જન્માન્તરેઽપિ તવ પાદયુગં ન દેવ!
મન્યે મયા મહિત મીહિતદાનદક્ષમ્।
તેનેહ જન્મનિ મુનીશ! પરાभवानां,
जातो निकेतनमहं मथिताशयानाम् ॥३६॥

જન્માંતરેય જિન! વાંચિત દાનદક્ષ,
પૂજ્યા ન મેં તુજ પદોરૂપ કલ્પવૃક્ષ;

આ જન્મમાં હૃદયમંથિ પરાભવોનો,
નિવાસ હું થઈ પડ્યો ઈશ મુનિઓના! ૩૬.

અર્થ :—હે મુનીશ! મને વિશ્વાસ છે કે પૂર્વભવોમાં મેં મનોવાંછિત ફળ દેવાને સમર્થ એવા આપના બન્ને ચરણોની પૂજા કરી નહિ તે જ કારણે હે મુનિનાથ! આ જન્મમાં હું હૃદયને વ્યથિત કરનાર તિરસ્કારોનું પાત્ર બન્યો છું. ૩૬.

નૂનં ન મોહતિમિરાવૃતલોચનેન,
પૂર્વં વિભો સકૃદપિ પ્રવિલોકિતોઽસિ।
મર્માવિધો વિધુરયન્તિ હિ મામનર્થાઃ,
પ્રોઘટ્ત્રબન્ધગતયઃ કથમન્યથૈતે ॥૩૭॥

મેં મોહતિમિરથી આવૃત નેત્રવાળે,
પૂર્વે તને ન નિરખ્યો નકી એક વારે;
ના તો મને દુઃખી કરે ક્યમ મર્મભેદી,
એહી અનર્થ ઉદયાગત વિશ્વવેદી! ૩૭.

અર્થ :—હે પ્રભો! મોહરૂપી અંધકારથી નેત્રો અતિ આચ્છાદિત હોવાના કારણે મેં પૂર્વે એકવાર પણ આપના દર્શન કર્યા નહિ એવો મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. જો મેં આપના દર્શન કર્યા હોત તો ઉત્કટરૂપે ઉત્પન્ન થતા, સંતાનની પરંપરા વધારનારા અને મર્મસ્થાનને ભેદનારા આ અનર્થ (દુઃખદાયક મોહભાવ) મને શા માટે સતાવેત? ૩૭.

ભાવાર્થ :—જડ-ઈન્દ્રિયરૂપ નેત્રોથી તો મેં આપના અનેક વાર દર્શન કર્યા પણ મોહાન્ધકાર રહિત જ્ઞાનરૂપી નેત્રોથી એકવાર પણ દર્શન કર્યા નહિ અર્થાત્ કદી પણ આપના જ જેવા મારા શુદ્ધાત્માને જોયો નહિ અને એ જ કારણે મને દુઃખદાયક મોહભાવો સતાવી રહ્યા છે. ૩૭.

આકર્ણિતોઽપિ મહિતોઽપિ નિરીક્ષિતોઽપિ,
નૂનં ન ચેતસિ મયા વિદ્યુતોઽસિ ભક્ત્યા।

જાતોઽસ્મિ તેન જનબાન્ધવ દુઃખપાત્રં,
યસ્માન્ક્રિયાઃ પ્રતિફલન્તિ ન ભાવશૂન્યાઃ ॥૩૮॥

પૂજ્યો છતાં શ્રુત છતાં નિરખ્યો છતાંય,
ધાર્યો ન ભક્તિથી તને મુજ ચિત્તમાંય;
તેથી થયો હું દુઃખભાજન જિનરાય!
ના ભાવવિહીન ક્રિયા ફલવંત થાય. ૩૮.

અર્થ :—હે જગબંધુ! જન્મ-જન્માન્તરોમાં જો મેં આપનું નામ સાંભળ્યું પણ હોય, આપની પૂજા કરી પણ હોય તથા આપના દર્શન પણ કર્યા હોય પરંતુ એ તો નિશ્ચય છે કે મેં આપને ભક્તિપૂર્વક કદી પણ મારા હૃદયમાં ધારણ કર્યા નથી. એનું પરિણામ એ આવ્યું કે હજી સુધી હું આ સંસારમાં દુઃખનું ભાજન જ બની રહ્યો છું કારણ કે ભાવરહિત ક્રિયા ફળદાયક થતી નથી. ૩૮.

ત્વં નાથ દુઃખિજનવત્સલ હે શરણ્ય,
કારુણ્યપુણ્યવસતે વશિનાં વરેણ્ય।
ભક્ત્યા નતે મયિ મહેશ દયાં વિધાય,
દુઃખાંકુરોદ્દલનતત્પરતાં વિધેહિ ॥૩૯॥

હે નાથ! દુઃખીજનવત્સલ! હે શરણ્ય!
કારુણ્યપુણ્યગૃહ! સંયમીમાં અનન્ય!
ભક્તિથી હું નત પ્રતિ ધરી તું દયાને,
થા દેવ! તત્પર દુઃખાંકુર છેદવાને! ૩૯.

અર્થ :—હે નાથ, હે દીનદયાળ, હે શરણાગતપાળ, હે કરુણા-નિધાન, હે ઈન્દ્રિયવિજેતા યોગીન્દ્ર, હે મહેશ્વર, સાચી ભક્તિપૂર્વક નમેલા એવા મારા ઉપર દયા લાવીને, મારા દુઃખાંકુરોનો (મોહભાવોનો) સમૂળ નાશ કરવામાં તત્પર થાવ. ૩૯.

નિઃસંખ્યસારશરણં શરણં શરણ્ય-
માસાદ્ય સાદિતરિપુપ્રથિતાવદાતમ્ ।
ત્વત્પાદપદ્મજમપિ પ્રણિધાનવન્ધ્યો,
વન્ધ્યોઽસ્મિ તદ્ભુવનપાવન હા હતોઽસ્મિ ॥૪૦॥

નિઃસંખ્ય સત્ત્વગૃહ પ્યાત પ્રભાવવાળા,
ને શત્રુનાશક શરણ્ય અહો! તમારા;
પાદાબ્જ શર્ણ લઈ જો છઉં ધ્યાન વંધ્ય,
તો નષ્ટ હું ભુવનપાવન! હું જ વંધ્ય. ૪૦.

અર્થ :—અરે! દુઃખની વાત છે કે હું મોહભાવના કારણે નિર્ભળ થઈ રહ્યો છું. હે ત્રણલોકને પાવન કરનાર, અશરણ શરણ, શરણાગતપ્રતિપાલક, કર્મવિજેતા, પ્રભાવધારક! આપના ચરણકમળ પ્રાપ્ત કરવા છતાં પણ જો મેં તેમનું ધ્યાન ન કર્યું તો હે પ્રભો! મારા જેવો અભાગી કોઈ નથી. ૪૦.

દેવેન્દ્રવન્ધ્ય વિદિતાચિલ વસ્તુસાર,
સંસારતારક વિભો ભુવનાધિનાથ ।
ત્રાયસ્વ દેવ કરુણાહદ માં પુનીહિ,
સીદન્તમદ્ય ભયદવ્યસનામ્બુરાશે ॥૪૧॥

દેવેન્દ્રવંધ્ય! વિભુ! વસ્તુરહસ્ય જાણ!
સંસારતારક! જગત્પતિ! જિનભાણ?
રક્ષો મને ભયદ દુઃખ સમુદ્રમાંથી!
આજે કરૂણાહદ! પુણ્ય કરો દયાથી! ૪૧.

અર્થ :—હે દેવેન્દ્રો વડે વંદનીય, હે સર્વજ્ઞદેવ, હે જગત તારણહાર, હે વિભો, હે ત્રિલોકીનાથ, હે દયા સમુદ્ર, હે જિનેન્દ્રદેવ! આજે મમ દુઃખિયારાની રક્ષા કરો અને અતિ ભયાનક દુઃખ સમુદ્રથી મને બચાવો. ૪૧.

यद्यस्ति नाथ भवदंघ्रिसरोरूहाषां,
भक्तेः फलं किमपि सन्ततसञ्चितायाः ।
तन्मे त्वदेकशरणस्य शरण्य भूयाः
स्वामी त्वमेव भुवनेऽत्र भवान्तरेऽपि ॥४२॥

त्कारा पद्मपुष्पतशी-संततिथी ભરેલી,
ભકિતતણું કંઈય જો ફલ વિશ્વબેલી!
તો તું જ એક શરણું જસ એહ મુજ,
હો શર્ણ આ ભવ ભવાંતરમાંય તું જ! ૪૨.

અર્થ :—હે પ્રભુવર! કેવળ આપનું જ શરણ લેનાર એવા મને,
ચિરકાળથી સંચિત કરેલી આપના ચરણકમળોની ભકિતનું જો કાંઈ પણ
ફળ મળે તો હે અશરણોને શરણ આપનાર! તે એટલું જ હો કે આ લોક
અને પરલોકમાં પણ આપ જ મારા સ્વામી હો અર્થાત્ મારો આત્મા
આપના સમાન શુદ્ધ અને પૂર્ણ થઈ જાય. ૪૨.

इत्थं समाहितधियो विधिवज्जिनेन्द्र,
सान्द्रोल्लसत्पुलक कञ्चुकिताङ्गभागाः ।
त्वद्विम्बनिर्मलमुखाम्बुजबद्धलक्ष्या,
ये संस्तवं तव विभो स्वयन्ति भव्याः ॥४३॥

जननयनकुमुदचन्द्र,
प्रभास्वराः स्वर्गसमादो भुक्त्वा ।
ते विगलितमलनिचया,
अचिरान्मोक्षं प्रपद्यन्ते ॥४४॥

રે! આમ વિધિથી સમાધિમને ઉમંગે,
રોમાંય કંચુક ધરી નિજ અંગઅંગે;
સદ્બિબ્બ નિર્મળ મુખાંબુજ દૃષ્ટિ બાંધી,
ભવ્યો રયે સ્તવન જે તુજ ભકિત સાંધી. ૪૩.

તે હે જિનેન્દ્ર! જનનેત્ર 'કુમુદચન્દ્ર'
હ્યાં ભોગવી સ્વરગ સંપદવૃન્દ યંગ;
નિ:શેષ કર્મમલ સંચય સાવ વામે,
તે શીઘ્ર તેહ 'ભગવાન્'! શિવધામ પામે. (યુગ્મ) ૪૪.

અર્થ :—હે જિનપતિ, હે વિભુવર, હે જનનયન કુમુદચન્દ્ર
અર્થાત્ પ્રાણીઓના નેત્ર-કુમુદોને પ્રકાશિત કરનાર ચન્દ્ર! (આ પદ
દ્વારા શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકરાચાર્યે 'કુમુદચન્દ્ર' એ પોતાના ગુરુએ આપેલું
દીક્ષાનામ પણ બતાવ્યું છે.) જે ભવ્ય જીવ આપના પ્રતિમાના મુખકમલ
તરફ એકીટશે જોઈને, સઘન અને રોમાંચરૂપ વસ્ત્રોથી પોતાના શરીરના
અંગ ઢાંકીને, એકાગ્ર ધ્યાનયુક્ત બુદ્ધિ દ્વારા આપની સ્તુતિ કરે છે,
તેઓ સ્વર્ગલોકના અનેક પ્રકારના મનોહર સુખો ભોગવીને તથા
આત્મામાંથી ભાવકર્મરૂપી મળ દૂર કરીને અતિ શીઘ્રપણે મોક્ષસુખની
પ્રાપ્તિ કરે છે. ૪૩-૪૪.

એ પ્રમાણે શ્રીકલ્યાણમંદિર સ્તોત્રની પં. શ્રેયાંસકુમારજી શાસ્ત્રીએ
કરેલ ભાષા ટીકાનો ગુજરાતી અનુવાદ સંપૂર્ણ થયો.

ॐ

શ્રીમદ્ વાદિરાજ-આચાર્ય-વિનિર્મિત

કલ્યાણ-કલ્પદ્રુમ-એકીભાવ સ્તોત્ર

(મન્દાકન્તા)

એકીભાવં ગત ઇવ મયા યઃ સ્વયં કર્મબન્ધો
ઘોરં દુઃખં ભવ-ભવ-ગતો દુર્નિવારઃ કરોતિ।
તસ્યાપ્યસ્ય ત્વયિ જિનરવે ભક્તિરુન્મુક્તયે ચેજ
જેતું શક્યો ભવતિ ન તયા કોઽપરસ્તાપહેતુઃ॥૧॥

જો અતિ એકીભાવ ભયો માનો અનિવારી,
સો મુજ કર્મ પ્રબંધ કરત ભવભવ દુઃખ ભારી;
તાહિ તિહારી ભક્તિ જગતરવિ જો નિરવારૈ,
તો અબ ઔર કલેશ કૌન સો નાહિં વિદારૈ. ૧.

અર્થ :—હે જિનસૂર્ય! આ જે કર્મબંધ મારી સાથે સ્વયં એકપણાને પ્રાપ્ત થયો હોય તેવો થઈ રહ્યો છે, ને દુર્નિવાર છે અને જે પ્રત્યેક ભવમાં સાથે જઈને ઘોર દુઃખો આપે છે તેને પણ જો આપની ભક્તિ દૂર કરી શકે છે તો બીજું એવું કષ્ટનું કર્યું કારણ છે કે જેને તે ભક્તિ જીતી ન શકે? અર્થાત્ કોઈ પણ નથી-જિનભક્તિના પ્રસાદથી બધા કષ્ટો અને સંતાપોનું સહજ જ નિવારણ થઈ જાય છે. ૧.

જ્યોતીરૂપં દુરિત્તિ-નિવહ-ધ્વાન્ત-વિધ્વંસ-હેતું
ત્વામેવાહર્જિનવર ચિરં તત્ત્વવિદ્યાભિયુક્તાઃ।
ચેતોવાસે ભવસિ ચ મમ સ્ફારમુદ્ભાસમાનમ્-
તસ્મિન્નંહઃ કથમિવ તમો વસ્તુતો વસ્તુમીષ્ટે॥૨॥

તુમ જિન જોતિસ્વરૂપ દુરિતઅંધિયારિનિવારી,
 સો ગણેશ ગુરુ કહેં તત્ત્વવિદ્યાધનધારી;
 મેરે ચિતધરમાહિં બસૌ તેજોમય યાવત્,
 પાપતિમિર અવકાશ તહાં સો ક્યોંકરિ પાવત. ૨.

અર્થ :—હે જિનવર! દીર્ઘ તત્ત્વજ્ઞાનીઓ આપને એવા જ્યોતિરૂપ બનાવે છે કે જે પાપ-સમૂહરૂપ અંધકારના વિનાશના હેતુ છે. જો આપ મારા હૃદય-મંદિરમાં ખૂબ પ્રકાશિત થઈ રહ્યા છે તો પછી તેમાં પાપરૂપી અંધકાર વાસ્તવમાં કેવી રીતે ટકી શકે? જો પાપ ટકી શકતું ન હોય તો પાપનું ફળ એવું દુઃખ પણ રહી શકે નહિ. ૨.

આનન્દાશ્રુ-સ્નપિતવદનં ગદ્ગદં ચાભિજલ્પન્
 યશ્ચાયેત ત્વયિ દૃઢમનાઃ સ્તોત્રમન્ત્રૈઃ ભવન્તમ્ ।
 તસ્યાભ્યસ્તાદપિ ચ સુચિરં દેહ-વલ્મીકમધ્યાન્-
 નિષ્કાસ્યન્તે વિવિધ-વિષમ-વ્યાધયો કાદ્રવેયાઃ ॥૩॥

આનંદ આંસૂવદન ધોય તુમસોં ચિત સાનૈ,
 ગદગદ સુરસો સુયશમંત્ર પઢિ પૂજા ઠાનૈ;
 તાકે બહુવિધ વ્યાધિ વ્યાલ ચિરકાલ નિવાસી,
 ભાજૈં થાનક છોડ દેહબાંબઈ કે વાસી. ૩.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! આપમાં ચિતની સ્થિરતા કરીને જે ભક્તજન આનંદના અશ્રુઓથી જેનું મુખ ધોવાયું છે તે ગદગદ સ્વરે સ્તોત્ર-મંત્રો દ્વારા આપની પૂજા કરે છે તેના શરીરરૂપી રાફડામાંથી જુદી જુદી જાતના વિષમ રોગરૂપ સર્પો બહાર નીકળી જાય છે કે જે તેમાં ચિરકાળથી રહેવાના અભ્યાસી હતા. ૩.

પ્રાગેવેહ ત્રિદિવ-ભવનાદેષ્યતા ભવ્ય-પુણ્યાત્
 પૃથ્વી-ચક્રં કનકમયતાં દેવ નિન્યે ત્વયેદમ્ ।

ધ્યાન-દ્વારં મમ રુચિકરં સ્વાન્તગેહં પ્રવિષ્ટસુ

તત્ કિં ચિત્રં જિન વપુરિદં યત્સુવર્ણીકરોષિ ॥૪॥

દિવિતેં આવનહાર ભયે ભવિભાગ ઉદયબલ,

પહલેહી સુર આય કનકમય કીય મહીતલ;

મનગૃહધ્યાનદુવાર આય નિવસો જગનામી,

જો સુવરન તન કરો કૌન યહ અચરજ સ્વામી. ૪.

અર્થ :—હે જિનદેવ! ભવ્યજીવોના પુણ્યપ્રભાવથી દેવલોકમાંથી અહીં આપના પધારવાના (છ મહિના) અગાઉથી જ દેવો દ્વારા કરવામાં આવતી રત્નો આદિની વૃષ્ટિથી આ ભૂમંડળ સુવર્ણમય બન્યું હતું. હવે જ્યારે આપ ધ્યાનરૂપી દ્વારવાળા મારા રુચિકર અંતઃકરણમાં પ્રવેશ પામ્યા છો તો હે દેવ! આપ મારા આ (કોઢના રોગથી ઘેરાયેલા) શરીરને સુવર્ણમય બનાવી દો એમાં કઈ આશ્ચર્યની વાત છે? કોઈ પણ આશ્ચર્યની વાત નથી. ૪.

લોકસ્યૈકસ્ત્વમસિ ભગવન્ નિર્નિમિત્તેન વન્ધુસૂ

ત્વયેવાસૌ સકલ-વિષયા શક્તિરપ્રત્યનીકા ।

ભક્તિ-સ્ફીતાં ચિરમધિવસન્મામિકાં ચિત્ત-શય્યાં

મય્યુત્પન્નં કથમિવ તતઃ ક્લેશ-યૂથં સહેથાઃ ॥૫॥

પ્રભુ સબ જગડે વિના હેતુ બાંધવ ઉપકારી,

નિરાવરન સર્વજ્ઞ શક્તિ જિનરાજ તિહારી;

ભક્તિરચિત મમચિત્ત સેજ નિત વાસ કરોગે,

મેરે દુઃખસંતાપ દેખ કિમ ધીર ધરોગે. ૫.

અર્થ :—હે ભગવાન! આપ લોકના અદ્વિતીય કારણ વિશેષ વિનાનાં બંધુ છો અને આપમાં જ સર્વ પદાર્થોને જાણનારી જેને કોઈ પ્રતિપક્ષી નથી એવી શક્તિ છે, આપ મારી ભક્તિથી સમૃદ્ધ એવી ચિત્તરૂપી શય્યામાં ચિરકાળથી નિવાસ કરો છો તેથી મારામાં ઉત્પન્ન થતા

કે થનારા દુઃખસમૂહને આપ કેવી રીતે સહન કરી શકો? સહન કરી શકતા નથી. ૫.

જન્માટવ્યાં કથમપિ મયા દેવ દીર્ઘં ભ્રમિત્વા
પ્રાપ્તૈયેયં તવ નયકથા-સ્ફાર-પિયૂષ-વાપી ।
તસ્યાં મધ્યે હિમકર-હિમવ્યૂહ-શીતે નિતાન્તં
નિર્મગ્નં માં ન જહતિ કથં દુઃખ-દાવોપતાપઃ ॥૬॥

ભવવનમેં ચિરકાલ ભ્રમ્યો કષ્ટ કહિય ન જોઈ,
તુમ ધુતિકથાપિયૂષવાપિકા ભાગન પાઈ;
શશિ તુષાર ધનસાર હાર શીતલ નહિં જા સમ,
કરત ન્હોન તામાહિં કયો ન ભવતાપ બુઝે મમ. ૬.

અર્થ :—હે જિનદેવ! ભવવનમાં દીર્ઘકાળપર્યંત ભ્રમણ કર્યા પછી આપની આ નયકથા-વાર્તારૂપ ઉદાર અમૃતરસથી પૂર્ણ વિસ્તીર્ણ વાવ કોઈ પણ રીતે-મહા કષ્ટથી-મને પ્રાપ્ત થઈ છે. તે ચન્દ્રમા અને હિમપૂંજ સમાન શીતળ વાયમાં હું પૂર્ણપણે નિમગ્ન થઈ ગયો છું, એવી સ્થિતિમાં દુઃખરૂપી દાવાનળનો આતાપ મને કેમ નહિ છોડે? છોડશે જ, મારા ઉપર દુઃખનો કોઈ પ્રભાવ રહી શકશે નહિ. ૬.

પાદ-ન્યાસાદપિ ચ પુનતો યાત્રયા તે ત્રિલોકીં
હેમાભાસો ભવતિ સુરભિઃ શ્રીનિવાસશ્વ પદ્મઃ ।
સર્વાદ્ગેણ સ્પૃશતિ ભગવંસ્ત્વય્યશેષં મનો મે
શ્રેયઃ કિં તત્ સ્વયમહરહર્યન્ન મામશ્યુપૈતિ ॥૭॥

શ્રી વિહાર પરિવાહ હોત શુચિરૂપ સકલ જગ,
કમલકનક આભાવ સુરભિ શ્રીવાસ ધરત પગ;
મેરો મન સર્વગ, પરસ પ્રભુકો સુખ પાવે,
અબ સો કૌન કલ્યાન જો ન દિન દિન ઢિગ આવે. ૭.

અર્થ :—હે ભગવાન્! આપના વિહાર દ્વારા ત્રણ લોકને પવિત્ર કરતાં આપના ચરણોના નિક્ષેપ (મૂકવા) માત્રથી કમળો સુવર્ણની આભાસહિત, સુગંધિત અને શ્રીલક્ષ્મીનું નિવાસસ્થાન થઈ જાય છે. (આમ વાત છે ત્યાં) મારું સંપૂર્ણ મન જો ધ્યાનદ્વારા આપનો સર્વાંગે સ્પર્શ કરે છે તો પછી એવું ક્યું કલ્યાણ છે કે જે મને સ્વયં પ્રતિદિન પ્રાપ્ત ન થાય?—હું બધા જ શ્રેયો પ્રાપ્ત કરવાનું પાત્ર છું. ૭.

પશ્યન્તં ત્વદ્વચનમમૃતં ભક્તિ-પાત્ર્યા પિબન્તં

કર્મારણ્યાત્પુરુષમસમાનન્દધામ-પ્રવિષ્ટમ્ ।

ત્વાં દુર્વાર-સ્મર-મદહરં ત્વત્પ્રસાદૈકભૂમિં

કૂરાકાશઃ કથમિવ રુજાઃ કણ્ટકા નિર્લુઠન્તિ ॥૮॥

ભવતજ સુખપદ બસે કામમદસુભટ સંહારે,

જો તુમકો નિરખંત સદા પ્રિયદાસ તિહારે;

તુમ વચનામૃતપાન ભક્તિઅંજુલિસોં પીવૈ,

તિન્હેં ભયાનક કૂરોગરિપુ કેસે છીવૈ. ૮.

અર્થ :—હે જિનરાજ! આપ દુર્નિવાર કામદેવના મદને દૂર કરનાર છો અને કર્મરૂપ (દુઃખદાયક) વનમાંથી નીકળીને અનુપમ સુખનું સ્થાન જે મુક્તિધામ છે તેમાં પ્રવેશી ચુક્યા છો, આપનું આવું રૂપ જોનારને, આપના વચનામૃત ભક્તિરૂપ કટોરીથી પીનારને અને આપની કૃપા-પ્રસાદની એક ભૂમિ બનેલા પુરુષને કૂર આકૃતિવાળા રોગરૂપી કાંટા કેવી રીતે પીડિત કરી શકે? કોઈ પણ પ્રકારે પીડા આપી શકે નહિ. ૮.

પાષાણાત્મા તદિતરસમઃ કેવલં રત્નમૂર્તિરૂ-

માનસ્તમ્બો ભવતિ ચ પરસ્તાદૃશો રત્નવર્ગઃ ।

દૃષ્ટિ-પ્રાપ્નો હરતિ સ કથં માનરોગં નારાણાં

પ્રત્યાસત્તિર્યથી ન ભવતસ્તસ્ય તચ્ચક્તિ હેતુઃ ॥૯॥

માનથંભ પાષાન આન પાષાન પટંતર,
 એસે ઔર અનેક રતન દીખેં જગ અંતર;
 દેખત દેષ્ટિપ્રમાન માનમદ તુરત મિટાવે,
 જો તુમ નિકટ ન હોય શક્તિ યહ ક્યોં કર પાવે. ૯.

અર્થ :—હે જિનદેવ! આપના સમવસરણમાં સ્થિત જે માનસ્તંભ છે તે પાષાણનો છે તેથી અન્ય પાષાણો સમાન છે અને કેવળ રત્નપાષાણ-નિર્મિત મૂર્તિ છે, તેવા રત્નો બીજા પણ છે, તો પાછી તે મનુષ્યોના માનરૂપી રોગને દર્શનમાત્રથી જ કેવી રીતે દૂર કરે છે, જો આપની સમીપતાના પ્રભાવથી જ તેમાં તે શક્તિ ઉત્પન્ન ન થતી હોય? અર્થાત્ આપની સમીપતાના પ્રભાવથી જ તેનામાં તેવી શક્તિનો સંચાર થાય છે કે જે બીજા પાષાણ તથા રત્નોમાં હોતી નથી, માટે આપનો જ અપૂર્વ મહિમા છે. ૯.

હૃદયઃ પ્રાપ્નો મરુદપિ ભવન્મૂર્તિ-શૈલોપવાહી
 સઘઃ પુંસાં નિરવધિરુજાધૂલિબન્ધં ધુનોતિ।
 ધ્યાનાહૂતો હૃદય-કમલં યસ્ય તુ ત્વં પ્રવિષ્ટમ્-
 તસ્યાશક્યઃ ક ઇહ ભુવને દેવ લોકોપકારઃ॥૧૦॥

પ્રભુતન પર્વતપરસ પવન ઉરમેં નિવહે હૈ,
 તાસોં તતછિન સકલ રોગરજ બાહિર હૈ હૈ;
 જાકે ધ્યાનાહૂત બસો ઉરઅંબુજમાંહીં,
 કૌન જગત ઉપકારકરન સમરથ સો નાહીં. ૧૦.

અર્થ :—હે જિનદેવ! આપની મૂર્તિરૂપી પર્વતને અડીને વહેતો પવન પણ અનુકૂળપણે પ્રાપ્ત થઈને મનુષ્યોના નિઃસીમ રોગરૂપી ધૂળના સમૂહને શીઘ્ર ખંખેરી નાખે છે તો પછી ધ્યાન દ્વારા બોલાવાયેલ આપ જેના હૃદયકમળમાં પ્રવેશ કરો છો તે મનુષ્ય દ્વારા એવો ક્યો લોકોપકાર છે કે જે આ લોકમાં અશક્ય હોય? ૧૦.

જાનાસિ ત્વં મમ ભવભવે યદ્વ યાદૃક્ ચ દુઃખં
 જાતં યસ્ય સ્મરણમપિ મે શસવન્નિષ્પિનષ્ટિ ।
 ત્વં સર્વેશઃ સકૃપ ઇતિ ચ ત્વામુપેતોઽસ્મિ ભક્ત્યા
 યત્કર્તવ્યં તદિહ વિષયે દેવ એવ પ્રમાણમ્ ॥૧૧॥

જનમ જનમકે દુઃખ સહે સખ તે તુમ જાનો,
 યાદ કિયે મુઝ હિયે લગૈ આયુધસે માનોં;
 તુમ દયાલ જગપાલ સ્વામિ મૈ શરન ગહી હૈ,
 જો કહુ કરનો હોય કરો પરમાન વહી હૈ. ૧૧.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! (આ ચતુર્ગતિરૂપ સંસારમાં અનાદિકાળથી ભ્રમણ કરતા) મને ભવભવમાં જે, જેટલું અને જે પ્રકારનું દારૂણ દુઃખ પ્રાપ્ત થયું છે કે જેનું સ્મરણ પણ મને શસ્ત્ર આઘાતની જેમ કષ્ટ આપે છે તે બધું આપ જાણો છો, આપ સર્વ રીતે સમર્થ છો, દયાળુ છો તેથી જ હું ભક્તિભાવપૂર્વક આપના શરણમાં આવ્યો છું. હવે આ વર્તમાન દુઃખ-સંતાપના વિષયમાં જે કાંઈ પણ કર્તવ્ય હોય તે જ મને પ્રમાણ છે- આપ જે કાંઈ પણ કરશો તે મને માન્ય છે, મેં આપના ઉપર બધું છોડી દીધું છે. ૧૧.

પ્રાપૈવ તવ નુતિપદૈર્જીવકેનોપદિષ્ટૈઃ
 પાપાચારી મરણસમયે સારમેયોઽપિ સૌખ્યમ્ ।
 કઃ સન્દેહો યદુપલભતે વાસવ-શ્રી-પ્રભુત્વં
 જલ્પન્ જાપ્યૈર્મણિભિરમલૈસ્ત્વન્નમસ્કારચક્રમ્ ॥૧૨॥

મરન સમય તુમ નામ મંત્ર જીવકર્તેં પાયો,
 પાપાચારી શ્વાન પ્રાન તજ અમર કહાયો,
 જો મણિમાલા લેય જપૈ તુમ નામ નિરંતર,
 ઈન્દ્રસંપદા લહૈ કૌન સંશય ઈસ અંતર. ૧૨.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રભગવાન! એક પાપાચારી-આખી જિંદગી પાપમાં લીન-કૂતરો પણ મરતી વખતે જીવક દ્વારા કાનમાં જપવામાં આવેલા આપના નમસ્કાર મંત્રના પ્રભાવથી દેવગતિનું સુખ પામ્યો છે તો પછી કોઈ નિર્મળ મણિની માળાથી આપના નમસ્કારચક્રનો ભાવપૂર્વક જાપ કરતો થકો મરીને ઈન્દ્રની વિભૂતિનો સ્વામી બને એમાં શો સંદેહ છે? અર્થાત્ એમાં કોઈ સંદેહનો અવસર નથી. ૧૨.

શુદ્ધે જ્ઞાને શુચિનિ ચરિતે સત્યપિ ત્વચ્ચનીચા
 ભક્તિનો ચેદનવધિસુખાવજ્જિકા કુચ્ચિકેયમ્ ।
 શવ્યોદ્ઘાટં ભવતિ હિ કથં મુક્તિકામસ્ય પુંસો
 મુક્તિ-દ્વારં પરિદૃઢ-મહામોહ-મુદ્રા-કપાટમ્ ॥૧૩॥

જો નર નિર્મલ જ્ઞાન માન શુચિ ચારિત સાધે,
 અનવધિ સુખકી સાર ભક્તિ કૂચી નહિં લાધે;
 સો શિવવાંછક પુરૂષ મોક્ષપટ કેમ ઉધારે,
 મોહ મુહર દિઢ કરી મોક્ષમંદિરકે દારે. ૧૩.

અર્થ :—હે ભગવાન! શુદ્ધ જ્ઞાન અને નિર્મળ ચારિત્ર હોવા છતાં પણ જો મુમુક્ષુ જીવની આપના પ્રત્યે આ ઊંચા પ્રકારની ભક્તિ ન હોય કે જે અમર્યાદિત-અનંત સુખ પ્રાપ્તિની અચુક કૂંચી છે—તો તે મુક્તિનું દ્વાર કેવી રીતે ખોલી શકશે કે જે સુદેઢ મહામોહની મુદ્રા યુક્ત તાળાવાળા દ્વારથી બંધ છે? અર્થાત્ નહિ ખોલી શકે. ૧૩.

પ્રચ્છન્નઃ ચત્વયમઘમયૈરન્ધકારૈઃ સમન્તાત્
 પન્થા મુક્તેઃ સ્થફુટિતપદઃ ક્લેશગર્તૈરગાઢૈઃ ।
 તત્કસ્તેન વ્રજતિ સુખતો દેવ તત્ત્વાવભાસી
 યદ્યગ્રેડગ્રે ન ભવતિ ભવદ્ભારતી-રત્નદીપઃ ॥૧૪॥

શિવપુરકેરો પંથ પાપતમસો અતિછાયો,
 દુખસરૂપ બહુ કૂપખાડ સો વિકટ બતાયો;

સ્વામી સુખસોં તહાં કૌન જન મારગ લાગૈં,

પ્રભુ પ્રવચન મણિદીપ જોન કે આગૈં આગૈં. ૧૪.

અર્થ :—હે જિનદેવ! મુક્તિનો આ માર્ગ બધી બાજુથી પાપરૂપ અંધકારથી—મિથ્યાદર્શનાદિરૂપ તિમિરપટલોથી—આચ્છાદિત છે અને બહુ ઊંડા ક્લેશકારી ખાડાઓ દ્વારા—નરક, નિગોદાદિના દુઃખોથી પૂર્ણ સ્થાનોથી ઊભડ—ખાબડ વિષમ સ્થાન બનેલ છે; ત્યાં કયો મનુષ્ય સુખપૂર્વક તે માર્ગ ઉપર ચાલી શકે? જો યથાર્થ વસ્તુતત્ત્વનો પ્રકાશક આપના વચનરૂપ રત્ન—દીપક આગળ આગળ ન ચાલતો હોય. ભાવાર્થ એમ છે કે આપની વાણીનો પ્રકાશ પામ્યા વિના કોઈ પણ મનુષ્ય તે મુક્તિના માર્ગ પર સુખપૂર્વક ચાલવામાં સમર્થ થઈ શકે નહિ. ૧૪.

આત્મજ્યોતિર્નિધિરનવધિર્દ્રષ્ટુરાનન્દહેતુઃ

કર્મ—ક્ષોણી—પટલ—પિહિતો યોડનવાપ્યઃ પરેષામ્ ।

હસ્તે કુર્વન્ત્યનતિચિરતસ્તં ભવદ્ભક્તિ—ભાજઃ

સ્તોત્રૈર્બન્ધ—પ્રકૃતિ—પરુષોદ્દામ—ધાત્રી—ખનિત્રૈઃ ॥૧૫॥

કર્મપટલભૂમાહિં દબી આતમનિધિ ભારી,

દેખા અતિસુખ હોય વિમુખજન નાહિં ઉધારી;

તુમ સેવક તતકાલ તાહિ નિહચૈ કર ધારૈ,

થુતિ કુદાલસોં ખોદ બંદ ભૂ કઠિન વિદારે. ૧૫.

અર્થ :—આત્મજ્યોતિરૂપ નિધિ અમર્યાદિતરૂપે સ્થિત છે તેનો ક્યાંય અંત નથી—જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મરૂપ પૃથ્વીના પડોથી તે આચ્છાદિત છે, જોનારને આનંદનું કારણ છે—દર્શનમાત્રથી જેના આનંદનો ઉદ્ભવ થાય છે અને જે બીજાઓ દ્વારા—અભક્ત હૃદયો દ્વારા અપ્રાપ્ય છે, તેને આપના ભક્તો તરત જ તે સ્તોત્રો દ્વારા પ્રાપ્ત કરી લે છે કે જે (પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, અનુભાગ—પ્રદેશરૂપ) દેઢ બંધનપ્રાપ્ત કઠોર અને અતિ ઉગ્ર (કર્મરૂપ) ભૂમિને ખોદવામાં સમર્થ તીક્ષ્ણ કોદાળી સમાન છે. ૧૫.

પ્રત્યુત્પન્ના નય હિમગિરેરાયતા ચામૃતાબ્ધે-
 ર્યા દેવ ત્વત્પદ-કમલયોઃ સંગતા ભક્તિ-ગંગા ।
 ચેતસ્તસ્યાં મમ રુચિવશાદાપ્લુતં ક્ષાલિતાંહઃ
 કલ્માષં યદ્ભવતિ કિમિયં દેવ સન્દેહ-ભૂમિ ॥૧૬॥

શ્યાદ્રાદગિરિ ઉપજૈ મોક્ષ સાગર લોં ધાઈ,
 તુમ ચરણાંબુજ પરસ ભક્તિગંગા સુખદાઈ;
 મો ચિત્ત નિર્મલ થયો ન્હોન રુચિપૂરવ તામૈં,
 અબ વહ હો ન મલીન કૌન જિન સંશય યામૈં. ૧૬.

અર્થ :—હે જિનદેવ! આપના ચરણકમળોને પ્રાપ્ત થયેલી જે ભક્તિ-ગંગા છે તે (શ્યાદ્રાદ) નયરૂપ હિમાલયમાંથી ઉત્પન્ન થઈને પ્રવાહિત થઈ અમૃતસાગરરૂપ મોક્ષમાં જઈને મળી છે. તેમાં મારું મન સ્વરુચિથી ડૂબકી લગાવીને જો પાપરૂપ મેલને ધોઈ નાખે તો એમાં શું કોઈ સંદેહ કરવા જેવી વાત છે? જરા પણ સંદેહ કરવા યોગ્ય વાત નથી. ૧૬.

પ્રાદુર્ભૂત-સ્થિરપદ-સુખ ત્વામનુધ્યાયતો મે
 ત્વય્યેવાહં સ ઇતિ મતિરૂપત્પદ્યતે નિર્વિકલ્પા ।
 મિથ્યૈવેયં તદપિ તનુતે તૃપ્તિમન્નૈષરૂષાં
 દોષાત્મનોઽપ્યનિમત્તફલાસ્ત્વત્રસાદાદ્ભવન્તિ ॥૧૭॥

તુમ શિવસુખમય પ્રગટ કરત પ્રભુ ચિંતન તેરો,
 મૈં ભગવાન સમાન ભાવ યોં વરતૈ મેરો;
 યદપિ જૂઠ હૈ તદપિ તૃપ્તિ નિશ્ચલ ઉપજાવૈ,
 તુવ પ્રસાદ સકલંક જીવ વાંછિત ફલ પાવૈ. ૧૭.

અર્થ :—સ્થિર પદના સુખની પ્રગટતા પામેલ હે જિનેન્દ્ર ભગવાન! આપનું ધ્યાન કરતાં મને આપના વિષયમાં સોડહંની નિર્વિકલ્પ બુદ્ધિ-જે આપ છો તેજ હું છું એવી નિઃસંશય બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ છે. આ

બુદ્ધિ જો કે મિથ્યા જ છે તો પણ તે મને અચળ તૃપ્તિ આપે છે અને તે યોગ્ય છે કારણ કે આપના પ્રસાદથી દોષી મનુષ્ય પણ અભિમત ફળની પ્રાપ્તિ કરી લે છે. ૧૭.

મિથ્યાવાદં મલમપનુદન્ સપ્તભંગી-તરઙ્ગૈ-
વાંગમ્બોદિર્ભુવનમખિલં દેવ પર્યતિ યસ્તે ।
તસ્યાવૃત્તિં સપદિ વિબુધાશ્ચેતસૈવાચલેન
વ્યાતન્વન્તઃ સુચિરમમૃતાસે વયાતૃપ્તુવન્મિ ॥૧૮॥

વચન જલધિ તુમ દેવ સકલ ત્રિભુવનમેં વ્યાપે,
ભંગ તરંગિનિ વિકથવાદમલ મલિન ઉથાપે;
મનસુમેરુસો મથૈ તાહિ જે સમ્યગ્જ્ઞાની
પરમામૃત સોં તૃપ્ત હોહિં તે ચિરલોં પ્રાની. ૧૮.

અર્થ :—હે અર્હનુ ભગવન્! આપનો જે વચનસમુદ્ર છે—દિવ્ય-ધ્વનિ દ્વારા મુખારિત થયેલો શ્રુતસાગર છે—તે પોતાની સપ્તભંગાત્મક તરંગોદ્વારા મિથ્યાવાદરૂપ મળને—સર્વથા એકાન્તમય વસ્તુતત્ત્વના કથન વિકારને—દૂર કરતો થકો આખાય વિશ્વમાં ફેલાયેલ છે. જે વિબુધજન છે તેઓ શીઘ્ર જ પોતાના એકાગ્ર ચિત્ત દ્વારા તેનું મંથન કરીને જે અમૃત-મોક્ષતત્ત્વને પ્રાપ્ત કરે છે તેની ભરપૂર સેવાથી ચિરકાળ સુધી તૃપ્ત અને સુખી બની રહે છે. ૧૮.

આહાર્યેભ્યઃ સ્પૃહયતિ પરં યઃ સ્વભાવાદહૃદ્યઃ
શસ્ત્ર-ગ્રાહી ભવતિ સતતં વૈરિણા યશ્ચ શક્યઃ ।
સર્વાઙ્ગેષુ ત્વમસિ સુભગસ્ત્વં ન શક્યઃ પરેષાં
તત્કિં ભૂષા-વસનકુસુમૈઃ કિં ચ શસ્ત્રૈરુદસૈઃ ॥૧૯॥

જો કુદેવ છબિહીન વસન ભૂષણ અભિલાષે;
વૈરી સોં ભયભીત હોય સો આયુધ રાષે;
તુમ સુંદર સર્વાંગ શત્રુ સમરથ નહિં કોઈ,
ભૂષણ વસન ગદાદિ ગ્રહન કાહેકો હોઈ. ૧૯.

અર્થ :—જે સ્વભાવથી અમનોજ હોય તે શૃંગારોની ઈચ્છા કરે છે અને જે શત્રુ દ્વારા જીતાઈ જવા યોગ્ય હોય તે ભયથી સદા શસ્ત્રોનું ગ્રહણ કરે છે. ભગવાન્! આપ તો સર્વાંગ સુંદર છો, બીજાઓ દ્વારા આપ અજેય છો; તો પછી (સ્વભાવથી જ સુંદર હોવાને લીધે) વસ્ત્રો આભૂષણો અને પુષ્પોનું આપને શું પ્રયોજન હોય? તથા શત્રુઓથી અજેય હોવાના કારણે શસ્ત્રો-અશસ્ત્રોથી પણ શું પ્રયોજન હોય ૧૯.

ઇન્દ્રઃ સેવાં તવ સુકુરુતાં કિં તયા શ્લાઘનં તે
તસ્યૈવેયં ભવલયકારી શ્લાઘ્યતેમાતનોતિ ।

ત્વં નિસ્તારી જનન-જલધેઃ સિદ્ધિ-કાન્તા-પતિસ્ત્વં

ત્વં લોકાનાં પ્રભુરિતિ તવ શ્લાઘ્યતે સ્તોત્રમિત્યમ્ ॥૨૦॥

સુરપતિ સેવા કરૈ કહા પ્રભુ પ્રભુતા તેરી,

સો સલાધના લહે મિટૈ જગસોં જગ કેરી;

તુમ ભવજલધિ જિહાજ તોહિ શિવકંત ઉચરિયે,

તુહી જગત-જનપાલ નાથથુતિકી થુતિ કરીયે. ૨૦.

અર્થ :—હે તીર્થંકર ભગવાન! ઈન્દ્ર આપની જે સારી રીતે-સેવા પૂજા-ભક્તિ કરે છે તેનાથી આપનો શું મહિમા અથવા પ્રશંસા છે? કાંઈ પણ નહિ. આ સેવા તો તે ઈન્દ્રના જ મહિમા પ્રશંસાનું કારણ બને છે; કેમ કે તે તેના ભવભ્રમણનો નાશ કરે છે. વાસ્તવમાં આપ સંસાર-સમુદ્રથી પાર કરનાર છો, સિદ્ધિકાન્તાના સ્વામી છો અને ત્રણે લોકના સ્વામી છો આ જાતનું સ્તોત્ર આપની પ્રશંસાનું ઘોતક છે. ૨૦.

વૃત્તિર્વાચામપરસદૃશી ન ત્વમન્યેન તુલ્યઃ

સ્તુત્યુદ્ગારાઃ કથમિવ તતઃ ત્વય્યમી નઃ ક્રમન્તે ।

ભૈવં ભૂવંસ્તદપિ ભગવન્ ભક્તિ-પીયૂષ પુષ્ટામ્-

તે ભવ્યાનામભિમત્પલાઃ પારિજાતા ભવન્તિ ॥૨૧॥

વચન જાલ જડરૂપ આપ ચિન્મૂરતિ ઝાંઈ,
તાતેં યુતિ આલાપ નાહિં પહુંચે તુમ તાંઈ;
તો ભી નિર્ફલ નાહિં ભકિતરસભીને વાયક,
સંતનકો સુરતરુ સમાન વાંછિત વરદાયક. ૨૧.

અર્થ :—હે ભગવન્! વચનોની પ્રવૃત્તિ અપરસદેશ છે—અચેતન પુદ્ગલ જેવી છે અને આપ અન્યસમ—પુદ્ગલરૂપ નથી તેથી અમારા સ્તુતિરૂપ વચનો આપની પાસે કેવી રીતે પહોંચી શકે? ન પહોંચી શકે; પરંતુ ભલે ન પહોંચે છતાં પણ ભકિતરૂપ સુધારસથી પુષ્ટ થયેલા આ સ્તુતિરૂપ ઉદ્ગાર ભવ્યજીવોને માટે અભિષ્ટ ફળ આપનાર કલ્પવૃક્ષ સમાન બને છે. ૨૧.

કોપાવેશો ન તવ ન તવ ક્વાપિ દેવપ્રસાદો
બ્યાપ્તં ચેતસ્તવ હિ પરમોપેક્ષયૈવાનપેક્ષમ્ ।
આજ્ઞાવશ્યં તદપિ ભુવનં સન્નિધિવૈર—હારી
ક્વૈવંભૂતં ભુવનતિલક પ્રાભવં ત્વત્પરેષુ ॥૨૨॥

કોપ કભી નહિં કરો પ્રીતિ કબહૂ નહિં ધારો,
અતિ ઉદાસ બેચાહ ચિત્ત જિનરાજ તિહારો;
તદપિ આન જગ બહેં ભૈર તુમ નિકટ ન લહિયે,
યહ પ્રભુતા જગ તિલક કહાં તુમ વિન સરદહિયે. ૨૨.

અર્થ :—હે ત્રિભુવનતિલક દેવ! આપ કોઈના પણ ઉપર ક્રોધ કરતા નથી અને કોઈના પણ ઉપર પ્રસન્નતાનો ભાવ પણ પ્રગટ કરતા નથી. વાસ્તવમાં આપનું ચિત્ત જે કોઈની અપેક્ષા રાખતું નથી તે સદા પરમ ઉપેક્ષાથી—વીતરાગતાથી વ્યાપ્ત રહે છે. આમ હોવા છતાં પણ આ લોક આપની આજ્ઞાને આધીન છે અને આપનું સામીપ્ય વેરને દૂર કરે છે—આપની સમીપ આવતાં જાતિવિરોધી જીવોનું વેર ચાલ્યું જાય છે, કોઈ એક બીજાને દ્વેષભાવથી જોતું નથી. આવી જાતનો પ્રભાવ આપનાથી ભિન્ન કોપાદિયુક્ત સરાગ દેવોમાં ક્યાં હોય? ક્યાંય ન હોય ૨૨.

દેવ સ્તોતું ત્રિદિવ-ગણિકા-મણ્ડલી-ગીતકીર્તિ
 તોતૂર્તિ ત્વાં સકલ-વિષય-જ્ઞાન-મૂર્તિ જનો યઃ ।
 તસ્ય ક્ષેમં ન પદમટતો જાતુ જોહૂર્તિ પન્થાસૂ-
 તત્ત્વગ્રન્થ-સ્મરણ-વિષયે નૈષ ભોમૂર્તિ મર્ત્યઃ ॥૨૩॥

સુરતિય ગાવેં સુયશ સર્વગતિ જ્ઞાનસ્વરૂપી,
 જો તુમકો થિર હોહિં નમૈં ભવિઆનંદરૂપી;
 તાહિ છેમપુર ચલનવાટ બાકી નહિ હો હેં,
 શ્રુતકે સુમરનમાંહિ સો ન કબહૂ નર મોહેં. ૨૩.

અર્થ :—હે જિનદેવ! આપ એવા જ્ઞાનની મૂર્તિ છો કે જેણે સકળ પદાર્થોને પોતાનો વિષય કર્યો છે અને સ્વર્ગોની અપ્સરાઓએ મળીને આપના ખૂબ યશોગાન કર્યા છે. આપની સ્તુતિ કરવા માટે જે ઉત્સુક અને ઉદ્યત થાય છે તે ક્ષેમરૂપ મોક્ષ તરફ ગમન કરનાર મનુષ્યોનો માર્ગ કદી પણ કુટિલ અને જટિલ બનતો નથી અને તે તત્ત્વગ્રન્થોના સ્મરણમાં કદી મોહ પામતા નથી-તત્ત્વસમૂહના વિષયમાં તેમને કદી કોઈ સંદેહ ઉત્પન્ન થતો નથી. ૨૩.

ચિત્ત કુર્વન્નિરવધિ-સુખ-જ્ઞાન-દ્વગ્દવીર્યરૂપં
 દેવ! ત્વાં યઃ સમય-નિયમાદાદરેણ સ્તવીતિ ।
 શ્રેયોમાર્ગ સ ખલુ સુકૃતી તાવતા પૂરયિત્વા
 કલ્યાણાનાં ભવતિ વિષયઃ પઞ્ચધા પઞ્ચિતાનામ્ ॥૨૪॥

અતુલ ચતુષ્ટયરૂપ તુમૈં જો ચિત્તમૈં ધારૈ,
 આદરસોં તિહુંકાલમાંહિં જગથુતિ વિસ્તારે;
 સો સુકૃત શિવપંથ ભક્તિરચના કર પૂરૈ!
 પંચકલ્યાનક ઋદ્ધિપાય નિહચૈ દુઃખ ચૂરૈ. ૨૪.

અર્થ :—હે તીર્થંકર જિનદેવ! જે કોઈ ભવ્યપ્રાણી આપને

અનંતસુખ, અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન અને અનંતવીર્યરૂપ હૃદયમાં ધારણ કરતો થકો-ધ્યાતો થકો નિશ્ચિત સમયના નિયમપૂર્વક નિત્ય આદર સહિત આપની સ્તુતિ કરે છે તે પુણ્યવાન પુરુષ એટલા માત્રથી જ કલ્યાણમાર્ગને પૂર્ણ કરીને પાંચ પ્રકારના વિસ્તૃત કલ્યાણકોનો પાત્ર બને છે. ૨૪.

ભક્તિપ્રહ્લ-મહેન્દ્ર-પૂજિતપદ ત્વત્કીર્તને ન ક્ષમા:

સૂક્ષ્મ-જ્ઞાન-દૃશોઽપિ સંયમભૃતઃ કે હન્ત મન્દા વયમ્ ।

અસ્માભિઃ સ્તવનચ્છલેન તુ પરસ્ત્વવ્યાદરસ્તન્યતે

સ્વાત્માધીન-સુષૈષિણાં સ ખલુ નઃ કલ્યાણ-કલ્પદ્રુમઃ ॥૨૫॥

અહો જગતપતિ પૂજ્ય અવધિજ્ઞાની મુનિ હારૈ,

તુમ ગુનકીર્તનમાહિં કૌન હમ મંદ વિચારૈ;

થુતિ છલસોં તુમ વિષૈ દેવ આદર વિસ્તારૈ!

શિવમુખ પૂરનહાર કલ્પતરુ યહી હમારૈ. ૨૫.

અર્થ :—હે જિનેન્દ્ર ભગવાન! ભક્તિથી નમ્રીભૂત થઈને મહાન દેવેન્દ્ર આપના ચરણોને પૂજે છે, સૂક્ષ્મ જ્ઞાન-દર્શનના ધારક અને સંયમથી ભરપૂર (સ્વામી સમન્તભદ્ર જેવા સ્તુતિકાર) મુનિરાજ પણ આપનું કીર્તન કરવામાં સમર્થ નથી; તો અમારા જેવા મન્દબુદ્ધિવાળાઓની તો વાત જ શી કરવી? અમે તો સ્તવનના બહાને આપના પ્રત્યે મારા ઉચ્ચ આદરનો વિસ્તાર કર્યો છે. આ સ્તવનરૂપ ઉચ્ચ આદર અમારા જેવા સ્વાત્માધીન સુખના ઈચ્છકોને માટે ‘કલ્યાણ-કલ્પદ્રુમ’ છે-કલ્યાણ પ્રદાન કરનાર કલ્પવૃક્ષ છે. ૨૫.

પ્રશસ્તિ

વાદિરાજમનુ શાબ્દિક-લોકો

વાદિરાજમનુ તાર્કિક-સિંહઃ ।

વાદિરાજમનુ કાવ્યકૃતસ્તે

વાદિરાજમનુ ભવ્ય સહાયઃ ॥૧॥

વાદિરાજ મુનિતેં અનુ, વૈયાકરણી સારે,
વાદિરાજ મુનિતેં અનુ તાર્કિક વિદ્યાવારે;
વાદિરાજ મુનિતેં અનુ હેં કાવ્યનકે જ્ઞાતા,
વાદિરાજ મુનિતેં અનુ હેં ભવિજનકે ત્રાતા.

અર્થ :—(વર્તમાનમાં—વાદિરાજના સમયમાં) જે શાબ્દિક લોક છે—
શબ્દશાસ્ત્રના જ્ઞાતાઓ (વૈયાકરણો)નો સમૂહ છે—તે વાદિરાજનો અનુવર્તી
છે—પ્રસ્તુત સ્તોત્રના કર્તા વાદિરાજમુનિ તેમના અગ્રણી છે—જે તાર્કિક
સિંહોનો સમૂહ છે, તે વાદિરાજનો અનુવર્તી છે; જે કાવ્યકર્તા છે તે બધા
વાદિરાજના અનુવર્તી છે અને જે ભવ્યજીવોની સહાય કરનારાઓનો
સમુદાય છે, તે પણ વાદિરાજનો અનુવર્તી છે—વાદિરાજ મુનિને જ તેમાં
પ્રમુખ સ્થાન પ્રાપ્ત છે.

ૐ
શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર.

ૐ

શ્રી મહાકવિ ધનંજય રચિત

વિષાપહાર સ્તોત્ર

(ઉપજાતિ)

સ્વાત્મસ્થિતઃ સર્વગતઃ સમસ્ત-

વ્યાપારવેદી વિનિવૃત્તસંગઃ ।

પ્રવૃદ્ધકાલોપ્યજરો વરેણ્યઃ,

પાયાદપાયાત્પુરુષઃ પુરાણઃ ॥૧॥

અર્થ :—પોતાના આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિત હોવા છતાં પણ સર્વવ્યાપક, સમસ્ત વ્યાપારોના જ્ઞાતા હોવા છતાં પણ પરિગ્રહરહિત, દીર્ઘાયુ હોવા છતાં પણ વૃદ્ધાવસ્થા રહિત, એવા સર્વશ્રેષ્ઠ પુરાણ પુરુષ શ્રી આદિનાથ જિનેન્દ્રદેવ ભવ્ય જીવોને સાંસારિક દુઃખોથી છોડાવીને મોક્ષસુખ પ્રદાન કરો. ૧.

પૈરૈરચિન્ત્યં યુગભારમેકઃ,

સ્તોતું વહન્યોગિભિરપ્યશક્યઃ ।

સ્તુત્યોઽદ્ય મેઽસૌ વૃષભો ન ભાનોઃ,

કિમપ્રવેશે વિશતિ પ્રદીપઃ ॥૨॥

અર્થ :—હે પ્રભો! આપ ચક્રવર્તી આદિ દ્વારા અચિંત્ય છો, કર્મભૂમિની શરૂઆતમાં કર્મભૂમિનો ભાર આપે એકલાએ જ વહન કર્યો હતો, આપની સ્તુતિ કરવામાં પરમ ઋદ્ધિસંપન્ન યોગીઓ પણ અસમર્થ છે. આજ તે જ શ્રી ઋષભનાથ ભગવાનની હું સ્તુતિ કરી રહ્યો છું. તે બરાબર છે કેમકે જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ નથી પહોંચતો ત્યાં શું દીપક પ્રકાશ નથી કરતો? અર્થાત્ કરે જ છે. ૨.

તત્યાજ શક્રઃ શકનાભિમાનં,
 નાહં ત્યજામિ સ્તવનાનુબંધમ્ ।
 સ્વલ્પેન બોધેન તતોઽધિકાર્થં,
 વાતાયનેનેવ નિરૂપયામિ ॥૩॥

અર્થ :—હે ત્રિલોકનાથ! ઇન્દ્રે આપની સ્તુતિ કરવાની શક્તિનું અભિમાન છોડી દીધું હતું પરંતુ હું આપની સ્તુતિ કરવાનો પ્રયત્ન છોડતો નથી. જેમ નાનકડા વાબારામાંથી ડોકાઈને તેના કરતા અનેકગણા મોટા પદાર્થોનું વર્ણન કરવામાં આવે છે તેવી જ રીતે હું (મારા) થોડાક જ્ઞાન દ્વારા ઘણા મહાન પદાર્થનું વર્ણન કરું છું. ૩.

ત્વ વિશ્વદૃશ્વ સક્તૈરદૃશ્યો,
 વિદ્વાનશેષં નિચ્છિતૈરવેદ્યઃ ।
 વક્તું કિયાન્કીદૃશમિત્યશક્યઃ,
 સ્તુતિસ્તતોઽશક્તિકથા તવાસ્તુ ॥૪॥

અર્થ :—હે સર્વજ્ઞદેવ! આપ સકળ વિશ્વને દેખો છો પરંતુ આપ બધાથી અદૃશ્ય રહો છો. આપ પૂર્ણજ્ઞાતા છો પરંતુ આપને કોઈ જાણતું નથી. આપ કેવડા અને કેવા છો એ કહેવાને કોઈ સમર્થ નથી માટે આપની સ્તુતિ ન કરી શકવારૂપ જે કથા છે તે જ આપની સ્તુતિ છે. ૪.

વ્યાપીડિતં બાલમિવાત્મદોષે—
 રુલ્લાઘતાં લોકમવાપિપસ્ત્વં ।
 હિતાહિતાન્વેષણમાંઘભાજઃ
 સર્વસ્ય જંતોરસિ બાલવૈદ્યઃ ॥૫॥

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! જેમ બાળકો અણસમજણા હોવાને કારણે વાતાદિ દોષોથી પીડાતા હોય છે તે સમયે બાળરોગોના નિષ્ણાત વૈદ્ય તેમને નિરોગ કરે છે તેવી જ રીતે સંસારી જીવો પોતાના આત્માની ભ્રાન્તિરૂપ રોગથી અત્યંત દુઃખી થઈ રહ્યા છે તેમને આપે મોક્ષમાર્ગરૂપી નીરોગતાની

પ્રાપ્તિ કરાવી છે. હિત-મોક્ષ (આત્માની પૂર્ણ અવસ્થા) અને મોક્ષના કારણ (પૂર્ણતાની શ્રદ્ધા) તથા અહિત-સંસાર (આત્માની અપૂર્ણ દશા) અને સંસારના કારણ (અપૂર્ણતાની શ્રદ્ધા) બન્નેનો નિર્ણય કરવામાં અસમર્થ બધા અજ્ઞાની જીવોના આપ ખરેખર બાળવૈદ્ય છો. ૫.

દાતા ન હર્તા દિવસં વિવસ્વા-

નદ્યશ્વ इत्यच्युत दर्शिताशः।

सव्याजमेवं गमयत्यशक्तः

क्षणेन दत्सेऽभिमतं नताय ॥६॥

અર્થ :—હે અચ્યુત! આપ નમ્ર મનુષ્યને ક્ષણમાત્રમાં મનોવાંછિત સિદ્ધિ આપો છો. અર્થાત્ આપ સમાન નિજ શુદ્ધાત્માનું ધ્યાન કરનાર જીવોને આપ ક્ષણવારમાં મોક્ષદશાની પ્રાપ્તિ કરાવી ઘો છો. પરંતુ સૂર્ય જેમ આજ અને કાલ એમ કરતો દિશા દેખાડીને દિવસ વીતાવી દે છે પરંતુ દેતો લેતો કાંઈ નથી તેવી જ રીતે આપના સિવાય બીજું કોઈ પણ આજ આપીશ, કાલ આપીશ, અને ઈચ્છિતપદ આપવાની આશા દેખાડીને સમય વીતાવી દે છે કેમ કે તે સ્વતઃ અસમર્થ છે. ૬.

उपैति भक्त्या सुमुखः सुखानि,

त्वयि स्वभावाद्विमुखश्च दुःखं।

सदावदातद्युतिरेकरूप-

स्तयोस्त्वमादर्श इवावभासि ॥७॥

અર્થ :—હે પ્રભુવર! આપના પ્રત્યે ભક્તિ હોવાથી સમ્યગ્દેષ્ટિ જીવ સ્વભાવથી જ સુખ પામે છે અને આપથી વિમુખ મિથ્યાદેષ્ટિ જીવ દુઃખ પામે છે. કેવળજ્ઞાન રૂપી પરમદ્યુતિને ધારણ કરનાર આપ સદૈવ તે બન્ને તરફ દર્પણની જેમ સમતા સ્વભાવ ધારણ કરીને શોભાયમાન થાવ છો અર્થાત્ પુજારી ઉપર આપ પ્રસન્ન થતા નથી અને નિન્દક ઉપર ક્રોધ કરતા નથી છતાં પણ તેઓ પોતપોતાના પરિણામો અનુસાર સુખ-દુઃખ પામે છે. ૭.

અગાધતાબ્ધેઃ સ યતઃ પયોધિ-

મેરોશ્ચ તુઙ્ગા પ્રકૃતિ સ યત્ર ।

ઘાવાપૃથિવ્યો પૃથુતા તથૈવ,

વ્યાપ ત્વદીયા ભુવનાન્તરાણિ ॥૮॥

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! સમુદ્રની ઊંડાઈ સમુદ્ર સુધી જ સીમિત છે અને મેરુ પર્વતની ઊંચાઈ મેરુ પર્વત સુધી જ સીમિત છે અને આકાશ તથા પૃથ્વીની વિશાળતા પણ તેમના સુધી જ સીમિત છે પરંતુ આપની ધીરજ, ઉન્નત પ્રકૃતિ અને ઉદારતા સમસ્ત લોકલોકમાં વ્યાપી રહી છે. ૮.

તવાનવસ્થા પરમાર્થતત્ત્વં,

ત્વયા ન ગીતઃ પુનરાગમશ્ચ ।

દૃષ્ટં વિહાય ત્વમદૃષ્ટમૈષી-

વિરુદ્ધવૃત્તોઽપિ સમજ્જસસ્ત્વં ॥૯॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! આપના શાસનમાં પરમાર્થતત્ત્વ (નિશ્ચયતત્ત્વ) અનવસ્થા (અનિયતસ્થિતિ અથવા પરિવર્તનશીલતા) છે તથા આપે અનવસ્થા (પરિવર્તનશીલતા) બતાવીને પુનરાગમનનો અભાવ કહ્યો છે. આપ પ્રત્યક્ષ ફળ છોડીને અદૃષ્ટ ફળ ચાહો છો; આ પ્રમાણે આપ વિરુદ્ધ આચરણ સહિત હોવા છતાં પણ વિરુદ્ધ આચરણ રહિત છો, એ મહાન્ આશ્ચર્ય છે. ૯.

બાવાર્થ :—પ્રસ્તુત શ્લોકમાં વિરોધાભાસ અલંકાર છે. વસ્તુતત્ત્વ અનેક ધર્માત્મક છે. સર્વથા નિત્યત્વ, એકત્વાદિ સ્વરૂપ નથી. કેમ કે દ્રવ્યદૃષ્ટિથી નિત્ય અને પર્યાયદૃષ્ટિથી અનિત્ય ધર્માત્મક છે. સંસારી જીવોની અપેક્ષાએ પુનરાગમન છે પરંતુ મુક્ત જીવોની અપેક્ષાએ પુનરાગમન નથી કેમ કે સંસારી જીવ રાગ દ્વેષ, મોહભાવોને વશ થવાના કારણે જુદી જુદી યોનિઓમાં પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે પરંતુ મુક્ત જીવોમાં કર્મકલંકનો અભાવ થઈ ગયો છે તેથી તેમને પુનરાગમન થતું નથી. દૃષ્ટફળ છોડીને અદૃષ્ટફળ

ચાહવાનો અભિપ્રાય એ છે કે આપે ઈન્દ્રિયજનિત તુચ્છ સુખ છોડીને અતીન્દ્રિયજન્ય પરમસુખ મોક્ષની ચાહ કરી. આ પ્રમાણે અર્થ કરવાથી વાસ્તવમાં કોઈ પણ વિરોધ નથી. ૯.

સ્મરઃ સુદગ્ધો ભવતૈવ તસ્મિ—

બુદ્ધલિતાત્મા યદિ નામ શમ્ભુઃ ।

અશેત વૃન્દોપહતોઽપિ વિષ્ણુઃ

કિં ગૃહ્યતે યેન ભવાનજાગઃ ॥૧૦॥

અર્થ :—હે અનંતવીર્યના ધારક! લોકવિજયી કામને વાસ્તવમાં આપે જ ભસ્મ કર્યો છે, બીજા કોઈએ નહિ. જો મહાદેવને કામને ભસ્મ કરવાને કારણે ઈશ્વર કહો તો તે બરાબર નથી કારણ કે તે પણ પાછળથી કામથી પીડિત થઈ ગયા હતા. વિષ્ણુ પણ લક્ષ્મીની સાથે શયન કરવાને કારણે અનેક આકુળતાઓથી પીડિત છે પરંતુ આપ સદૈવ આત્મામાં જાગૃત રહેવાને કારણે કામનિદ્રામાં અચેત થયા નહિ અર્થાત્ હરિહરાદિક બધા દેવ બાહ્ય પરિગ્રહથી લિપ્ત, નિદ્રા આદિ અઠાર દોષ સહિત તથા કામદ્વારા પીડિત છે અને આપ અઠાર દોષરહિત બાહ્ય અંતરંગ બધા પરિગ્રહોથી રહિત, નિરાકુળ અને સાચા કામવિજેતા છો. ૧૦.

સ નીરજીસ્યાદપરોઽધવાન્વા,

તદોષકીર્ત્યૈવ ન તે ગુણિત્વમ્ ।

સ્વત્તોઽમ્બુરાશેર્મહિમા ન દેવ !

સ્તોકાપવાદેન જલાશયસ્ય ॥૧૧॥

અર્થ :—હે જિનદેવ! આપનાથી ભિન્ન તે હરિહરાદિ દેવ નિર્દોષ હોય કે સદોષ હોય, તેમના દોષોનું વર્ણન કરવા માત્રથી જ આપનું ગુણીપણું નથી. જેમ વાવ, કૂવો, તળાવ આદિની નિંદા કરવાથી સમુદ્રનો મહિમા હોય એમ બાબત નથી પરંતુ સમુદ્રનો મહિમા સ્વભાવથી જ હોય છે તેવી જ રીતે અનંત જ્ઞાનાદિ અપરિમિત ગુણોના સ્વામી હોવાથી આપનો સર્વોપરિ મહિમા સ્વભાવથી જ છે. ૧૧.

કર્મસ્થિતિં જન્તુરનેકભૂમિં,
 નયત્યમું સા ચ પરસ્પરસ્ય ।
 ત્વં નેતૃભાવં હિ તયોર્ભવાઙ્ઘૌ,
 જિનેન્દ્ર નૌનાવિકયોરિવાચ્યઃ ॥૧૨॥

અર્થ :—હે ભગવાન! જેમ સમુદ્રમાં હોડી નાવિકને અને નાવિક હોડીને લઈ જાય છે તેવી જ રીતે સંસારી જીવ કર્મોની સ્થિતિને અને કર્મ સંસારીજીવોને પરસ્પર જુદી જુદી અવસ્થાઓમાં લઈ જાય છે પરિણામે હે જિનેન્દ્રદેવ! આપે સંસારરૂપી ઘોર સમુદ્રમાં પરસ્પર એકબીજાનું નેતૃત્વ (વ્યવહારનયથી) કહ્યું છે. ૧૨.

સુખાય દુઃખાનિ ગુણાય દોષા-
 ન્ધર્માય પાપાનિ સમાચરંતિ ।
 તૈલાય બાલાઃ સિકતાસમૂહં
 નિપીડયંતિ સ્ફુટમત્વદીયાઃ ॥૧૩॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવનપતિ! આપના શાસનથી બાહ્ય સર્વથા એકાન્તવાદી જનો સુખની પ્રાપ્તિ માટે દુઃખોનું (પર્વત ઉપરથી પડવું, અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો આદિ ઘોર દુઃખોનું), ગુણોની પ્રસિદ્ધિ માટે (હાડકાની ખોપરીઓની માળા પહેરવી, મૃગના ચામડાનું આસન રાખવું ઇત્યાદિ) પ્રત્યક્ષ દોષોનું, ધર્મ માટે (અશ્વમેધ, નરમેધ અને નરપશુચરૂપ) પાપોનું આચરણ કરે છે. આ પ્રમાણે હેયોપાદેય (હિતાહિત) જ્ઞાન રહિત જીવ તેલની પ્રાપ્તિ માટે રેતીનો સમૂહ પીલે છે. ૧૩.

વિષાપહારં મણિમૌષધાનિ
 મંત્રં સમુદ્દિશ્ય રસાયનં ચ ।
 ભ્રામ્યન્ત્યહો ન ત્વમિતિ સ્મરન્તિ
 પર્યાયનામાનિ તવૈવ તાનિ ॥૧૪॥

અર્થ :—હે ભગવાન! આશ્ચર્યની વાત છે કે સંસારી જીવો વિષ દૂર કરનાર મણિ, ઔષધ, મંત્ર, રસાયણ અને કલ્પવૃક્ષ આદિની પ્રાપ્તિ માટે અહીં તહીં ભટકે છે પરંતુ આપનું સ્મરણ કરતા નથી. જો કે મણિ આદિ બધા શબ્દો આપના પવિત્ર નામના જ પર્યાયવાચી છે. ૧૪.

चित्ते न किञ्चित्कृतवानसि त्वं
 देवःकृतश्चेतसि येन सर्वम् ।
 हस्ते कृतं तेन जगद्विचित्रं
 सुखेन जीवत्यपि चित्तबाह्यः॥१५॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવનારાધ્ય! આપના હૃદયમાં (વીતરાગ હોવાથી રાગદ્વેષાદિ) કાંઈ પણ નથી પરંતુ જે મનુષ્ય આપને પોતાના હૃદયમાં ધારણ કરે છે તેને વશ આખું જગત થઈ જાય છે એ આશ્ચર્યની વાત છે. આપ મનરહિત છો તોપણ સુખેથી (અનંતજ્ઞાનાદિ ગુણોથી સંપન્ન હોવાને કારણે) જીવો છો અથવા જેમના ચિત્તમાંથી આપ બહાર છો તેઓ સુખપૂર્વક રહી શકતા નથી અને આપ અચિંત્ય હોવા છતાં પણ અનંત સુખમાં લીન છો. ૧૫.

त्रिकालतत्त्वं त्वमवैस्त्रिलोकी-
 स्वामीति संख्यानियतेरमीषां ।
 बोधाधिपत्यं प्रति नाभविष्यं-
 स्तेऽन्येऽपि चेदद्याप्स्यदमूनपीदं॥१६॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! આપ ત્રણે કાળના જીવાદિ પદાર્થોને યથાર્થરૂપે જાણો છો તથા ત્રણે લોકોના સ્વામી છો. આમ કહેવાનો અભિપ્રાય એ નથી કે આપના જ્ઞાન અને પ્રભુત્વની સીમા આટલી જ છે કેમ કે કાળ અને લોકની સંખ્યા નિશ્ચિત છે તેથી આપ ત્રિકાળજ્ઞાની અને ત્રિભુવનપતિ કહેવાઓ છો. જો આ ઉપરાંત બીજા પણ અનંતકાળ અને લોક હોત તો તે પણ આપના જ્ઞાન અને પ્રભુત્વમાં સમાઈ જ જાત. ૧૬.

નાકસ્ય પત્યુઃ પરિકર્મ રમ્યં
 નાગમ્યરૂપસ્ય તવોપકારિ ।
 તસ્યૈવ હેતુઃ સ્વસુખસ્ય
 ભાનોરુદ્ભિભ્રતચ્છત્રમિવાદરેણ ॥૧૭॥

અર્થ :—હે ગુણસમુદ્ર! ઈન્દ્રની મનોહારી સેવા નિત્ય નિરંજન જ્ઞાનમૂર્તિસ્વરૂપ આપનો ઉપકાર કરતી નથી. તેની મનોહારી સેવા તે ઈન્દ્રના જ આત્મસુખનું કારણ છે. જેમ કોઈ આદરપૂર્વક છત્ર ધારણ કરે છે તો તેનાથી તેને જ ઘાયાદિરૂપ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેનાથી સૂર્યનો કાંઈ થોડો જ ઉપકાર થાય છે? તેવી જ રીતે ભગવાનની સેવા દ્વારા ઈન્દ્ર સંસારનાશક અતિશય પુણ્યની પ્રાપ્તિ કરે છે. ૧૭.

ક્વોપેક્ષકસ્ત્વં ક્વ સુખોપદેશઃ
 સ ચેત્કિમિચ્છાપ્રતિકૂલવાદઃ ।
 ક્વાસૌ ક્વ વા સર્વજગત્પ્રિયત્વં
 તન્નાયથાતથ્યમવેવિચં તે ॥૧૮॥

અર્થ :—હે વીતરાગ પ્રભુ! પરમ વીતરાગી આપ ક્યાં? આપનો સુખદાયક ઉપદેશ ક્યાં? જો સુખદાયક ઉપદેશ હોય તો પછી ઈચ્છાથી પ્રતિકૂળ ઉપદેશ કેમ? ક્યાં ઈચ્છાથી પ્રતિકૂળ આપનો આ ઉપદેશ? અને ક્યાં તેમાં સર્વ સંસારી જીવોનું પ્રિયપણું? આ બધું પરસ્પર વિરોધી હોવા છતાં પણ વિરોધ રહિત યથાર્થ છે એમ મને દૈઘ વિશ્વાસ છે. ૧૮.

ભાવાર્થ :—જો કે વીતરાગ પ્રભુ આપ પરમ વીતરાગ છો છતાં પણ ભવ્ય જીવોના પુણ્યોદયથી આપની દિવ્યધ્વનિ ખરે છે. આપને ભવ્યજીવો પ્રત્યે કોઈ રાગ નથી તેથી વીતરાગી હોવામાં અને ઉપદેશ દેવામાં કોઈ વિરોધ નથી. હિતકારી હોવા છતાં પણ તે ઈન્દ્રિયવિષયના તુચ્છ ક્ષણિક સુખથી પ્રતિકૂળ છે કેમ કે ઈન્દ્રિયવિષય સુખનો વિપાક અત્યંત કડવો છે છતાં પણ શિવસુખ આપવાનું મુખ્ય કારણ હોવાથી બધાને પ્રિય છે તેથી આપના ઉપદેશમાં કોઈ વિરોધ નથી.

તુઙ્ગાત્ફલં યત્તદકિંચનાશ્ચ,
પ્રાપ્યં સમૃદ્ધાન્ન ધનેશ્વરાદેઃ ।

નિરમ્ભસોઽપ્યુચ્ચતમાદિવાદ્રે—

નેકાપિ નિર્યાતિ ધુની પયોધેઃ ॥૧૧॥

અર્થ :—હે પરમાત્મા! જેમ પર્વત જળરહિત છે પરંતુ સ્વભાવથી જ ઉન્નત પ્રકૃતિ ધારણ કરે છે તેથી તેમાંથી ગંગાદિ અનેક નદીઓ નીકળે છે અને જળથી સમુદ્ર સમુદ્રમાંથી એક પણ નદી નીકળતી નથી તેવી જ રીતે હે ભગવાન! આપની પાસે પરમાણુમાત્ર પણ પરિગ્રહ નથી તોપણ અનંતજ્ઞાનાદિ ગુણો દ્વારા અત્યંત ઉન્નત સ્વભાવ હોવાથી આપના દ્વારા જે અનંત સુખાદિરૂપ ફળની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે તે ધનપતિ કુબેરથી કદી થઈ શકતી નથી. ૧૯.

ત્રૈલોક્યસેવાનિયમાય દણ્ડં
દધ્ને યદ્રિંદ્રો વિનયેન તસ્ય ।

તત્પ્રાતિહાર્યં ભવતઃ કુતસ્ત્યં,

તત્કર્મયોગાદિ વા તવાસ્તુ ॥૨૦॥

અર્થ :—હે ત્રિલોક કે નાથ! ઈન્દ્રે ત્રણ લોકના જીવોની સેવા કરવા માટે જે વિનયપૂર્વક દંડ ધારણ કર્યો હતો તેથી પ્રતીહારપણું ઈન્દ્રને જ હો કેમ કે પ્રતીહારપણાનું કાર્ય તેણે જ કર્યું છે, આપને તે પ્રાતિહાર્ય (પ્રતીહારનું કાર્ય) કેવી રીતે હોય? અથવા બરાબર છે કે પૂર્વોપાર્જિત તીર્થંકર પ્રકૃતિરૂપ કર્મના ઉદયથી અશોકવૃક્ષાદિ આઠ પ્રાતિહાર્ય હોય છે એ કારણે તે કર્મયોગથી આપને પણ ‘પ્રાતિહાર્ય’ હો. ૨૦.

શ્રિયા પરં પશ્યતિ સાધુ નિઃસ્વઃ,

શ્રીમાન્ન કશ્ચિત્કૃપણં ત્વદન્યઃ ।

યથા પ્રકાશસ્થિતમન્થકાર—

સ્થાયીક્ષતેઽસૌ ન તથા તમઃસ્થમ્ ॥૨૧॥

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! દરિદ્ર મનુષ્ય ધનવાનને આદરભાવથી દેખે છે પરંતુ આપના સિવાય બીજી કોઈ પણ ધનવાન વ્યક્તિ પુણ્યોદય રહિત નિર્ધનને સારી રીતે જોતી નથી. તે યોગ્ય જ છે કારણ કે અંધારામાં ઉભેલો મનુષ્ય પ્રકાશમાં ઉભેલા પુરુષને જેમ જોઈ લે છે તેમ પ્રકાશમાં ઉભેલો પુરુષ અંધારામાં ઉભેલા પુરુષને જોઈ શકતો નથી. ૨૧.

ભાવાર્થ :—ઐશ્વર્યના મદથી અંધ સંસારના સંપત્તિશાળી મનુષ્યો નિર્ધનો તરફ આંખ ઉઘાડીને જોતા પણ નથી પણ આપ શ્રીમાન્ હોવા છતાં પણ જ્ઞાનાદિ સંપત્તિ રહિત મનુષ્યોને હિતનો ઉપદેશ આપીને સુખી કરો છો. આ રીતે આપ સંસારના શ્રીમાનોથી ભિન્ન પ્રકારના જ શ્રીમાન્ છો.

સ્વવૃદ્ધિનિઃશ્વાસનિમેષભાજિ,

પ્રત્યક્ષમાત્માનુભવેઽપિ મૂઢઃ ।

કિં ચાખિલજ્ઞેયવિવર્તિબોધ—

સ્વરૂપમધ્યક્ષમવૈતિ લોકઃ ॥૨૨॥

અર્થ :—હે જગતના નાથ! પોતાના શરીરની વૃદ્ધિ, પ્રાણધારણ અને આંખના પલકારવાળા વાસ્તવમાં પોતાના સ્વરૂપનો અનુભવ કરવામાં પણ અશક્ત જીવો સ્વસંવેદન પ્રત્યક્ષથી આત્માને ક્યાંથી જાણી શકે? અને જ્યાં પ્રત્યક્ષરૂપ સ્વાત્માને જ જાણતા નથી તો પછી કેવળજ્ઞાન-સ્વરૂપ, અમૂર્ત અને ચિન્માત્ર એવા આપને કેવી રીતે જાણી શકે? અર્થાત્ જાણી શકે નહિ. ૨૨.

તસ્યાત્મજસ્તસ્ય પિતેતિ દેવ

ત્વાં યેઽવગાયન્તિ કુલં પ્રકાશ્ય ।

તેઽઘ્યાપિ નન્વાશ્મનમિત્યવશ્યં

પાણૌ કૃતં હેમ પુનસ્ત્યજન્તિ ॥૨૩॥

અર્થ :—હે પરમાત્મા! આપ નાભિરાજાના પુત્ર છો અને ભરતેશ્વરના પિતા છો આ પ્રમાણે આપના વંશનું વર્ણન કરીને જે મૂઢબુદ્ધિ

જીવ આપની અવહેલના કરે છે તે બુદ્ધિહીનોની જેમ હાથમાં આવેલા સુવર્ણને એમ કહીને છોડી દે છે કે આ પાષાણ છે અથવા પાષાણથી ઉત્પન્ન થયું છે. ૨૩.

દત્તસ્ત્રિલોક્યાં પટહોઽભિભૂતાઃ

સુરાસુરાસ્તસ્ય મહાન્સ લાભઃ ।

મોહસ્ય મોહસ્ત્વયિ કો વિરોદ્ધુ-

મૂલસ્ય નાશો વલવદ્વિરોધઃ ॥૨૪॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવનનાથ! ત્રણે લોકમાં વિજયનું નગારું વગાડવાથી મોહને ઘણો મોટો વિજયલાભ થયો કારણ કે તેનાથી સુર અને અસુર બધા અપમાનિત થયા. પરંતુ આપની સમક્ષ તે મોહ સ્વયં મૂર્ચિત થઈ ગયો. તે યોગ્ય જ છે, વિરોધીનો બળવાનની સાથે વિરોધ કરવાથી મૂળ સહિત નાશ થાય છે. ૨૪.

માર્ગસ્ત્વયૈકો દદૃશે વિમુક્તે-

શ્વતુર્ગતીનાં ગહનં પેરેણ ।

સર્વં મયા દૃષ્ટમિતિ સ્મયેન

ત્વં મા કદાચિદ્ભુજમાલુલોક ॥૨૫॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! આપે એક મોક્ષનો જ માર્ગ જોયો છે અને આપનાથી ભિન્ન અન્યમતી દેવોએ ચારે ગતિનો ગહન માર્ગ જોયો છે તેથી મેં બધું જ જોયું છે એવા અહંકારથી આપે કદી પણ આપનો હાથ જોયો નહિ. ૨૫.

સ્વર્ભાનુરર્કસ્ય હવિર્ભુજોઽમ્ભઃ,

કલ્પાન્તવાતોઽમ્બુનિધેર્વિધાતઃ ।

સંસારભોગસ્ય વિયોગભાવો,

વિપક્ષપૂર્વાભ્યુદયાસ્ત્વદન્યે ॥૨૬॥

અર્થ :—હે અનંત સુખધારક! રાહુ સૂર્યનો, જળ અગ્નિનો, પ્રલયકાળનો પવન સમુદ્રનો તથા વિયોગભાવ સંસારના ભોગોનો પ્રતિપક્ષી છે, આ પ્રમાણે કેવળ આપના સિવાય સંસારના બધા પદાર્થોનો અભ્યુદય તેમના પ્રતિપક્ષ સહિત છે. ૨૬.

ભાવાર્થ :—હે પ્રભુવર! કેવળ આપનો જ અભ્યુદય એવો છે કે એ પ્રતિપક્ષી ભાવોથી સુરક્ષિત છે કેમકે આપના સર્વ વિભાવોનો સર્વથા નાશ થઈ ગયો છે તેથી કેવળ આપના ભક્ત જ શાશ્વત સુખનો રસાસ્વાદ લે છે.

અજાનતસ્ત્વાં નમતઃ ફલં યત્,
તજ્ઞાનતોઽન્યં ન તુ દેવતેતિ ।

હરિન્મણિં કાચધિયાદધાન—

સ્તં તસ્ય બુદ્ધયા વહતો ન રિક્તઃ ॥૨૭॥

અર્થ :—હે મુનિનાથ! આપને જાણ્યા વિના (પણ) નમસ્કાર કરનાર મનુષ્યને જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે તે ફળ આપનાથી ભિન્ન બીજાઓને 'દેવ' જાણીને નમસ્કાર કરનારને પણ મળતું નથી કેમકે નીલમણિને કાચ માનીને ધારણ કરનાર મનુષ્ય, કાચને નીલમણિ માનીને ધારણ કરનાર મનુષ્ય કરતાં દરિદ્ર નથી. ૨૭.

પ્રશસ્તવાચશ્ચતુરાઃ

કષાયૈ—

દર્ગ્ધસ્ય

દેવવ્યવહારમાહુઃ ।

ગતસ્ય દીપસ્ય હિ નંદિત્ત્વં,

દૃષ્ટં કપાલસ્ય ચ મંગલત્વમ્ ॥૨૮॥

અર્થ :—હે જિનપતિ! પ્રશસ્ત વચન બોલનાર ચતુર વ્યવહારી મનુષ્ય ક્રોધાદિ-કષાયોથી જલતા પુરુષને પણ દેવ શબ્દથી સંબોધે છે. આ વ્યવહાર એવો છે જેમ ઓલવાતા દીપકને લોકો કહે છે કે દીપક વધી ગયો અને ફૂટેલા ઘડાને કહે છે કે ઘડાનું કલ્યાણ થઈ ગયું. ૨૮.

નાનાર્થમેકાર્થમદસ્ત્વદુક્તં,
 હિતં વચસ્તે નિશમ્ય વક્તુઃ ।
 નિર્દોષતાં કે ન વિભાવયન્તિ,
 જ્વરેણ મુક્તઃ સુગમઃ સ્વરેણ ॥૨૧॥

અર્થ :—હે સ્યાદ્વાદ નાયક! જેમ કોઈનો નિરોગી સ્વર સાંભળતાં જ ખબર પડી જાય છે કે એ જ્વર રહિત છે તેવી જ રીતે હે દેવાધિદેવ! જુદા જુદા અર્થવાળા, એક અર્થવાળા તથા હિતકારી આપના દ્વારા પ્રતિપાદિત વચનો સાંભળીને કયો પરીક્ષક આપના જેવા સત્યવાદીની નિર્દોષતાનો અનુભવ ન કરે અર્થાત્ બધાં જ કરે છે. ૨૯.

ન ક્વાપિ વાઙ્છા વવૃત્તે ચ વાક્તે
 કાલે ક્વચિત્કોઽપિ તથા નિયોગઃ ।
 ન પૂરયામ્યમ્બુધિમિત્યદંશુઃ
 સ્વયં હિ શીતઘૃતિરભ્યુદેતિ ॥૩૦॥

અર્થ :—હે ઋષભદેવ! આ આપનો કોઈ અચિંત્ય ગુણ જ છે કે આપની ક્યાંય કોઈ પણ પ્રકારની ઈચ્છા વિના જ આપના વચનો (દિવ્યધ્વનિ)ની પ્રવૃત્તિ સ્વભાવથી જ થાય છે, એવો કાંઈક નિયોગ જ છે. જેમ ચન્દ્રનો ઉદય સ્વભાવથી જ થાય છે, ‘હું સમુદ્રને પૂરેપૂરો ભરી દઉં’ એવી ઈચ્છાથી ચન્દ્રનો ઉદય થતો નથી, તેવી જ રીતે આપની દિવ્યધ્વનિ સ્વભાવથી જ ખરે છે. ૩૦.

ગુણા ગંભીરાઃ પરમાંઃ પ્રસન્ના
 બહુપ્રકારાબહવસ્તબેતિ ।
 દૃષ્ટોયમન્તઃ સ્તવને ન તેષાં
 ગુણો ગુણાનાં કિમતઃ પરોસ્તિ ॥૩૧॥

અર્થ :—હે ગુણ સમુદ્ર? આપના ગુણ ગંભીર, સર્વોત્કૃષ્ટ, સુપ્રસિદ્ધ, ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના અને તે ઘણા છે. સ્તુતિમાં તે ગુણોનો

અંત દેખાતો નથી કેમ કે તે અનંત છે. જો તેમનો ક્યાંય અંત હોય તો આપમાં જ છે. અર્થાત્ આપ સર્વગુણસંપન્ન છો, આપનામાં કોઈ ગુણની કમી નથી. ૩૧.

સ્તુત્યા પરં નાભિમતં હિ ભક્ત્યા
સ્મૃત્યા પ્રણત્યા ચ તતો ભજામિ ।
સ્મરામિ દેવં પ્રણમામિ નિત્યં
કેનાપ્યુપાયેન ફલં હિ સાધ્યમ્ ॥૩૨॥

અર્થ :—હે દેવાધિદેવ! કેવળ સ્તુતિદ્વારા જ ઈચ્છિત ફળની પ્રાપ્તિ થતી નથી પરંતુ ભક્તિ, સ્મરણ, નમસ્કારથી પણ થાય છે. તેથી હું સદૈવ આપની ભક્તિ કરું છું, ધ્યાન કરું છું અને આપને પ્રણામ કરું છું કેમ કે કોઈ પણ ઉપાય દ્વારા પોતાના વિભાવ ભાવો મટાડીને ઈચ્છિત ફળ સિદ્ધ કરી લેવું જોઈએ. ૩૨.

તતસ્ત્રિલોકીનગરાધિદેવં
નિત્યં પરંજ્યોતિરનંતશક્તિમ્ ।
અપુણ્યપાપં પરપુણ્યહેતું
નમામ્યહં વન્ધ્યમવન્દિતારમ્ ॥૩૩॥

અર્થ :—હે ગુણાધિ! આપ અવિનાશી છો, કેવળજ્ઞાન સ્વરૂપ જ્યોતિથી પ્રકાશમાન છો, અનંત વીર્યના ધારક છો, સ્વયં પુણ્ય-પાપ રહિત છો છતાં પણ ભવ્યજીવોના પુણ્યના કારણ છો. આપ ઈન્દ્ર, ચક્રવર્તી બધા દ્વારા વંદ્ય છો પરંતુ આપ કોઈને વંદન કરતા નથી. ત્રણે લોકના સ્વામી એવા આપને હું (ધનંજય કવિ) સદૈવ નમસ્કાર કરું છું. ૩૩.

અશબ્દમસ્પર્શમરૂપગંધં
ત્વાં નીરસં તદ્વિષયાવબોધમ્ ।
સર્વસ્ય માતારમમેયમન્યૈ-
ર્જિનેન્દ્રમસ્માર્યમનુસ્મરામિ ॥૩૪॥

અર્થ :—હે ત્રિલોકીનાથ! આપ શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, ગંધ અને રસરહિત છો પરંતુ તેમના વિષયના પૂર્ણ જ્ઞાતા છો. આપ સર્વને જાણો છો પરંતુ આપને કોઈ જાણતું નથી. આપના અનંતગુણોનું સ્મરણ પણ કરી શકાતું નથી એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું હું સદૈવ વારંવાર ચિંતવન કરું છું. ૩૪.

અગાધમન્યૈર્મનસાપ્યલંઘ્યં

નિષ્કિંચનં પ્રાર્થિતમર્થવદ્ધિઃ ।

વિશ્વસ્ય પારં તમદૃષ્ટપારં

પતિં જનાનાં શરણં વ્રજામિ ॥૩૫॥

અર્થ :—હે નરનાથ! આપ ગુણોથી ગંભીર છો તેથી બીજા તે ઊંડાણ સુધી પહોંચી શકતા નથી, મનથી આપનું ચિંતવન કરી શકાતું નથી, પરમાણુમાત્ર પણ પરિગ્રહ આપની પાસે નથી છતાં પણ ઈન્દ્ર ચક્રવર્તી વગેરે આપની પાસે યાચના કરે છે. (કારણ કે અનંત ચતુષ્ટયસ્વરૂપ અંતરંગ-લક્ષ્મીથી આપ શોભી રહ્યા છો અને ઈન્દ્ર, ચક્રવર્તી વગેરે તેનાથી રહિત છે તેથી તેમનું યાચકપણું સ્વાભાવિક જ છે.) આપ વિશ્વના સકળ પદાર્થોનો પાર પામ્યા છો અને બીજાને પણ પાર પહોંચાડો છો, પરંતુ આપનો પાર કોઈ પામ્યું નથી, એવા તે જિનપતિનું હું શરણ ગ્રહું છું. ૩૫.

ત્રૈલોક્યદીક્ષાગુરવે નમસ્તે

યોઽવર્ધમાનોઽપિ નિજોન્નતોઽભૂત્ ।

પ્રાગ્મખ્ણ્ડશૈલઃ પુનરદ્ધિકલ્પઃ

પશ્ચાન્ન મેરુઃ કુલપર્વતોઽભૂત્ ॥૩૬॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવનપતિ! સુમેરુ પર્વત પહેલાં ગોળ પથ્થરોનો ઢગલો, પછી નાનો પહાડ અને પછી કુલાચલ થયો નહોતો પરંતુ સ્વભાવથી જ તે મહામેરુ હતો તેવી જ રીતે આપ ક્રમપૂર્વક ન વધતાં સ્વયં ઉન્નત હતા. એવા ત્રણલોકના દીક્ષાગુરુ સ્વરૂપ આપને નમસ્કાર. ૩૬.

સ્વયંપ્રકાશસ્ય દિવા નિશા વા,
 ન બાધ્યતા યસ્ય ન બાધકત્વમ્ ।
 ન લાઘવં ગૌરવમેકરૂપં
 વન્દે વિભું કાલકલામતીતમ્ ॥૩૭॥

અર્થ :—હે ત્રિલોકી પ્રભુ! આપ સ્વયં સતત પ્રકાશસ્વરૂપ છો તેથી દિવસ કે રાત્રિની જેમ બાધ્ય બાધકપણું નથી, જેમને નથી લઘુતા કે નથી ગુરુતા. તે સદૈવ એકરૂપ રહેનાર અને કાળની કળાથી રહિત અર્થાત્ અવિનાશી ત્રિલોકીનાથને હું નમસ્કાર કરું છું. ૩૭.

इति स्तुति देव विधाय दैन्या-
 द्वरं न याचे त्वमुपेक्षकोऽसि ।
 छायातरुं संश्रयतः स्वतः स्यात्,
 कश्छायया याचितयात्मलाभः ॥३८॥

અર્થ :—હે નાથ! આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરીને હું દીનતાપૂર્વક વરદાન માંગતો નથી કેમકે હું જાણું છું કે આપ રાગદ્વેષરહિત છો. અથવા બરાબર જ છે કે વૃક્ષોનો આશ્રય લેનાર પુરુષને છાંયો સ્વયં પ્રાપ્ત થઈ જાય છે તો પછી છાંયો માગવાથી શો લાભ થાય? ૩૮.

अथास्ति दित्सा यदि वोपरोध-
 स्त्वय्येव सक्तां दिश भक्तिबुद्धिम् ।
 करिष्यते देव तथा कृपां मे,
 को वात्मपोष्ये सुमुखो न सूरिः ॥३९॥

અર્થ :—હે સ્વામી! જો આપની કાંઈ દેવાની ઈચ્છા હોય અથવા કાંઈ અનુગ્રહ હોય તો હું એ જ માગું છું કે આપના ચરણોમાં જ મારી ભક્તિ રહો. મને વિશ્વાસ છે કે હે દેવ! આપ મારા ઉપર આટલી કૃપા અવશ્ય કરશો. પોતા વડે પોષાવા યોગ્ય શિષ્ય ઉપર કયા વિદ્વાન પુરુષ અનુકૂળ નથી થતા? બધા જ થાય છે. ૩૯.

વિતરતિ વિહિતા યથા કથઞ્ચિ-

ઝિન વિનતાય મનીષિતાનિ ભક્તિઃ ।

ત્વયિ નુતિવિષયા પુનર્વિશેષા-

દિશતિ સુખાનિ યશો ધનં જયં ચ ॥૪૦॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! જેમ કોઈ પણ રીતે કરેલી ભક્તિ પણ વિનયશીલ ભક્તને મનોવાંછિત ફળ આપે છે તો પછી વિશુદ્ધ પરિણામોથી કરેલી આપની સ્તુતિ અને ભક્તિ વિશેષપણે સુખ, યશ, ધન અને વિજય આપે છે. ૪૦.

ભાવાર્થ :—હે ભગવાન! સમ્યગ્દર્શનપૂર્વક વિશુદ્ધ પરિણામો દ્વારા આપની સ્તુતિ કરવાથી વિશિષ્ટ સુખ, નિર્મલ યશ, ધન-વૈભવ અને વિજય લાભ મળે છે અને અંતે સર્વોપરિ મોક્ષનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

એ પ્રમાણે મહાકવિ ધનંજયકૃત વિષાપહાર સ્તોત્રની

પં. શ્રેયાંસકુમારજી શાસ્ત્રીકૃત ભાષાટીકાનો

ગુજરાતી અનુવાદ પૂરો થયો.

મદન વિદ્યાનંદ.

विषापहार-स्तोत्रजो

पद्यानुवाद

- अपने में ही स्थिर रहता है, और सर्वगत कडलाता,
सर्व-संग-त्यागी छोकर भी, सब व्यापारोंका ज्ञाता;
काल-मानसे वृद्ध बहुत है, फिर भी अजर अमर स्वयमेव,
विपदाओंसे सदा बचावे, वह पुराण पुरुषोत्तम देव. १.
- जिसने पर-कल्पनातीत, युग-भार अकेले ही जेला,
जिसके सुगुन-गान मुनिजन भी, कर नहिं सके अेक वेला;
उसी वृषभकी विशद विरद यह, अल्पबुद्धि जन रयता है,
जाहां न जाता भानु, वहां भी दीप उजेला करता है. २.
- शक सरीभे शक्तिवान ने, तजा गर्व गुण गाने का,
किन्तु मैं न साडस छोडूंगा, विरदावली बनानेका;
अपने अल्पज्ञान से ही मैं, बहुत विषय प्रकटाउंगा,
ईस छोटे वातायनसे ही, सारा नगर टिभाउंगा. ३.
- तुम सब-दशी देव, किन्तु, तुमको न टेभ सकता कोई,
तुम सबके ही ज्ञाता, पर तुमको न जान पाता कोई;
'कितने छो' कैसे छो, यों कुछ कडा न जाता है भगवान्,
ईससे निज अशक्ति बतलाना, यही तुम्हारा स्तवन मडान. ४.
- बालक सम अपने दोषोंसे, जो जन पीडित रहते हैं,
उन सबको हे नाथ, आप, भवताप रडित नित करते हैं;
यों अपने छित और अछितका, जो न ध्यान धरनेवाले,
उन सबको तुम बाल-वैद्य छो, स्वास्थ्य-दान करनेवाले. ५.

द्वेने लेनेका काम कुछ, आज कल्य परसों करके,
दिन व्यतीत करता अशक्त रवि, व्यर्थ दिलासा दे करके;
पर हे अच्युत, जिनपति, तुम यों पल भर भी नहीं भोते हो,
शरणागत नत भक्तजनोको, त्वरित ईष्ट इल देते हो. ६.

भक्तिभावसे सुमुખ आपके रहनेवाले सुख पाते,
और विमुख जन दुःख पाते हैं, रागद्वेष नहीं तुम लाते;
कमल सुदृतिमय यारु आरसी, सदा अेकसी रहती ज्यों,
उसमें सुमुख विमुख दोनों ही, द्वेषें छाया ज्यों की त्यों. ७.

गडराई निधि की, उंचाई गिरि की, नल-थल की चौडाई,
वहीं वहीं तक जहां जहां तक, निधि आदिक हें द्विभलाई;
किन्तु नाथ, तेरी अगाधता, और तुंगता, विस्तरता,
तीन भुवनके बाहिर भी है, व्याप रही है जगत्पिता. ८.

अनवस्थाको परम तत्त्व, तुमने अपने मतमें गाया,
किन्तु भडा अयरज यह भगवान्, पुनरागमन न भतलाया;
त्यों आशा करके अदृष्टकी, तुम सुदृष्ट इलको भोते,
यों तब यरित द्वेषें उलटेसे, किन्तु घटित सबही होते. ९.

काम जलाया तुमने स्वामी, ईसीलिये बहु उसकी धूल,
शंभु रमाई निज शरीरमें, होय अधीर मोह में भूल;
विष्णु परिग्रहयुत सोते हैं; लूटे उन्हें ईसीसे काम,
तुम निर्ग्रथ जागते रहते, तुमसे क्या छीने वह वाम. १०.

और देव हों याहे जैसे, पाप सडित अथवा निष्पाप,
उनके दोष द्विभानेसे ही, गुणी कहे नहीं जाते आप;
जैसे स्वयं सरितपति की अति, मडिमा बढी द्विभाती है,
जलाशयोके लघु कडनेसे, वह न कहीं बढ जाती है. ११.

कर्मस्थितिको ज्व निरन्तर, विविध थलोंमें पहुंचाता,
और कर्म ईन जग-ज्वोको, सभ गतियोंमें ले जाता;
यों नौका नाविकके जैसे, ईस गहरे लव-सागरमें,
ज्व कर्मके नेता हो प्रभु, पार करो कर कृपा हमें. १२.

गुणके लिये लोग करते हैं; अस्थि-धारणादिक बहु दोष,
धर्महेतु पापोंमें पडते, पशुवधादिको कड निर्दोष;
सुખदित निज तनको देते हैं, गिरिपातादि दुःखमें ठेल,
यों जो तव मतभाह्य मूढ वे, बालू पेल निकालें तेल. १३.

विषनाशक मणि मंत्र रसायन, औषधके अन्वेषणमें,
देखो तो ये लोले प्राणी, फिरें लटकते वन वन में;
समज तुम्हें ही मणिमंत्रादिक, स्मरण न करते सुखदायी,
क्योंकि तुम्हारे ही हैं ये सभ, नाम दूसरे पर्यायी. १४.

हे जनेश, तुम अपने मनमें, नहीं किसीको लाते हो,
पर जिस किसी भाग्यशालीके, मनमें तुम आ जाते हो;
वह निज-करमें कर लेता हैं, शकल जगतको निश्चय से,
तव मन से बाहर रहकर भी, अयरज है रहता सुखसे. १५.

त्रिकालज्ञ त्रिजगतके स्वामी, ऐसा कडनेसे जिनदेव,
ज्ञान और स्वामीपनकी, सीमा निश्चित होती स्वयमेव;
यदि ईससे भी ज्यादा होती, काल जगतकी गिनती और,
तो उसको भी व्यापित करते, ये तव गुण दोनों सिरमौर. १६.

प्रभुकी सेवा करके सुरपति, भीज स्वसुखके भोता है,
हे अगम्य अज्ञेय न ईससे, तुम्हें लाभ कुछ होता है;
जैसे छत्र सूर्यके सम्मुख, करनेसे दयालु जिनदेव,
करनेवाले ही को होता, सुखकर आतपहर स्वयमेव. १७.

कहां तुम्हारी वीतरागता, कहां सौम्यकारक उपदेश!
 डो भी तो कैसे बन सकता, इन्द्रिय-सुष-विरुद्ध आदेश?
 और जगतकी प्रियता भी तब, संभव कैसे हो सकती?
 अयरज, यह विरुद्ध गुणमाला, तुममें कैसे रह सकती? १८.

तुम समान अति तुंग किन्तु निधनोंसे, जो मिलता स्वयमेव,
 धनद आदि धनिकोंसे वह इल, कभी नहीं मिल सकता देव;
 जलविहीन उंगे गिरिवरसे, नाना नदियां बहती हैं,
 किन्तु विपुल जलयुक्त जलधिसे, नहीं निकलतीं उरती हैं. १९.

करो जगत-जन जिनसेवा, यह समझनेका सुरपति ने,
 दंड विनयसे लिया, इसलिये प्रातिहार्य पाया उसने;
 किन्तु तुम्हारे प्रातिहार्य वसु-विधि हैं सो आये कैसे?
 हे जिनेंद्र; यहि कर्मयोगसे, तो वे कर्म हुए कैसे? २०.

धनिकोंको तो सभी निधन, लभते हैं भला समझते हैं,
 पर निधनोंको तुम सिवाय जिन, कोई भला न कहते हैं;
 जैसे अंधकारवासी उजियालेवालेको न देखे,
 वैसे उजियालावाला नर, नहीं, तमवासीको देखे. २१.

निज शरीरकी वृद्धि श्वास-उच्छ्वास और पलकें अपना,
 ये प्रत्यक्ष चिह्न है जिस में, ऐसा भी अनुभव अपना;
 कर न सकें जो तुच्छबुद्धि वे, हे जिनवर; क्या तेरा रूप,
 इन्द्रियगोचर कर सकते हैं, सकल ज्ञेयमय ज्ञानस्वरूप? २२.

‘उनके पिता’ ‘पुत्र हैं उनके,’ कर प्रकाश यों कुलकी बात,
 नाथ; आपकी गुण-गाथा जो, गाते हैं रट रट दिनरात;
 यारु चित्तधर यामीकरको, सयमुय ही वे विना विचार,
 उपल-शकलसे उपजा कहकर, अपने करसे देते डार. २३.

तीन लोकमें ढोल बजाकर, किया मोड ने यह आदेश,
सभी सुरासुर हुआ पराजित, मिला विजय उसे विशेष;
किन्तु नाथ; वह निबल आपसे, कर सकता था कहां विरोध,
वैर धानना बलवानोसे, जो देता है भुदको भोद. २४.

तुमने केवल एक मुक्तिका, देखा मार्ग सौभ्यकारी,
पर औरोंने यारो गति के, गहन पंथ देखे भारी;
ईससे सब कुछ देखा हमने, यह अभिमान धान करके,
हे जिनवर, नहीं कभी देभना, अपनी भुजा तान करके. २५.

रविको राहु रोकता है, पावकको वारि भुजाता है,
प्रलयकालका प्रबल पवन, जलनिधिको नाथ नयाता है;
असे ही भव-भोगोंको, उनका वियोग हरता स्वयमेव,
तुम सिवाय सबकी बढती पर, घातक लगे हुआ है देव. २६.

बिन जाने भी तुम्हें नमन करनेसे जो इल इलता है,
वह औरोंको देव मान, नमनेसे भी नहीं मिलता है;
ज्यों *भरक्तको काय मानकर, करगत करनेवाला नर,
समस्त सुमणि जो काय गहे, उसके सम रहे न भाली कर. २७.

विशद मनोज्ञ बोलनेवाले, पंडित जो कललाते हैं,
कोधादिकसे जले हुआको, वे यों 'देव' बताते हैं;
जैसे 'भुजे हुआ' दीपकको, 'बढा हुआ' सब कहते हैं,
और कपाल बिघट जानेको, 'भंगल हुआ' समझते हैं. २८.

नयप्रमाणायुत अतिहितकारी, वचन आपके कहे हुआ,
सुनकर श्रोताजन तत्त्वोंके, परिशीलन में लगे हुआ;
वक्ताका निर्दोषपना जानेंगे, क्यों नहीं हे गुणमाल,
जवरविमुक्त जाना जाता है, स्वर परसे सहजहि तत्काल. २९.

★ भरक्त-नीलमणि.

यद्यपि जगके किसी विषयमें अभिलाषा तव रही नहीं,
तौ भी विमल वाणि तब भिरती, यद्य कदाचित् कहीं कहीं;
असा ही कुछ है नियोग यद्य, जैसे पूर्णचन्द्र जिनदेव,
*ज्वार बढ़ानेको न उगता, किन्तु उदित होता स्वयमेव. ३०.

हे प्रभु; तेरे गुण प्रसिद्ध है, परमोत्तम है, गहरे है,
वहु प्रकार है, पार रहित है, निज स्वभावमें ठहरे है,
स्तुति करते करते यों देखा, छोर गुणोंका आभिरमें,
धनमें जो नहीं कदा, रखा वद्य, और कौन गुण जाहिर में ३१.

किन्तु न केवल स्तुति करनेसे, मिलता है निज अभिमत इत्य,
धनसे प्रभुको भक्तिभावसे, भजता हूँ, प्रतिदिन प्रतिपाल;
स्मृति करके सुमरन करता हूँ, पुनि विनम्र हो नमता हूँ,
किसी यत्नसे भी, अभीष्ट-साधन की ध्येय रभता हूँ. ३२.

धसीलिये शाश्वत तेजोमय, शक्ति अनन्तवन्त अभिराम,
पुण्य पाप भिन्, परम पुण्यके कारण, परमोत्तम गुणधाम;
वन्दनीय, पर जो न औरकी, करै वन्दना कभी मुनीश,
असे त्रिभुवन नगर-नाथको, करता हूँ प्रणाम धर सीस. ३३.

जो नहीं स्वयं शब्द रस सपरस, अथवा रूप गंध कुछ भी,
पर धन सब विषयोंके ज्ञाता, जिन्हें केवली कहें सभी;
सब पदार्थ जो जानें, पर न जान सकता कोई जिनको,
स्मरण में न आ सकते हैं जो, करता हूँ सुमरन उनको. ३४.

बंध्य न औरोंके मनसे भी, और गूढ गहरे अतिशय,
धनविहीन जो स्वयं किन्तु, जिनका करते धनवान विनय;
जो धन जगके पार गये पर, पाया जाय न जिनका पार,
असे जिनपति के यरणोंकी, लेता हूँ मैं शरण उदार. ३५.

★ ज्वार = भारती

મેરુ બડાસા પત્થર પહલે, ફિર છોટાસા ફલસ્વરૂપ,
 ઓર અન્ત મેં હુઆ ન કુલગિરિ, કિન્તુ સદાસે ઉન્નત રૂપ;
 ઈસી તરહ જો વર્ધમાન હેં કિન્તુ ન કમસે હુઆ ઉદાર,
 સહજોન્નત ઉસ ત્રિભુવન-ગુરુકો, નમસ્કાર હેં બારમ્બાર. ૩૬.

સ્વયં પ્રકાશમાન જિસ પ્રભુકો, રાત દિવસ નહિં રોક સકા,
 લાઘવ ગૌરવ ભી નહિં જિસકો, બાધક હોકર ટોક સકા;
 એકરૂપ જો રહે નિરંતર, કાલ-કલાસે સદા અતીત,
 ભક્તિ-ભાર સે ઝુઠકર ઉસકી, કરું વંદના પરમ પુનીત. ૩૭.

ઈસ પ્રકાર ગુણકીર્તન કરકે, દીન ભાવસે હે ભગવાન,
 વર ન માંગતા હું મેં કુછ ભી, તુમ્હેં વીતરાગી વર જાન;
 વૃક્ષતલે જો જાતા હે, ઉસ પર છાયા હોતી સ્વયમેવ,
 છાંહ-યાચના કરનેસે ફિર, લાભ કૌનસા હે જિનદેવ? ૩૮.

યદિ દેનેકી ઈચ્છા હી હો, યા ઈસકા કુછ આગ્રહ હો,
 તો નિજય રન-કમલ-રત નિર્મલ બુદ્ધિ દીજિએ નાથ અહો;
 અથવા કૃપા કરોગે હી પ્રભુ, શંકા ઈસમેં જરા નહીં,
 અપને પ્રિય સેવક પર કરતે, કૌન સુધી જન દયા નહીં. ૩૯.

ૐ

શ્રી ભૂપાલકવિ પ્રણીત

જિનચતુર્વિંશતિકા

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

શ્રોલીલાયતનં મહીકુલગૃહ કીર્તિપ્રમોદાસ્પદં,
વાગ્દેવીરતિકેતનં જયરમાક્રીડાનિધાનં મહત્ ।
સઃ સ્યાત્સર્વમહોત્સવૈકભવનં યઃ પ્રાર્થિતાર્થપ્રદં,
પ્રાતઃ પશ્યતિ કલ્પપાદપદલચ્છાયં જિનાડ્ધિદ્વયમ્ ॥૧॥

અર્થ :—મનોવાંછિત સિદ્ધિ આપનાર તથા કલ્પવૃક્ષના પત્ર સમાન કાંતિ ધારણ કરનાર શ્રી જિનેન્દ્રદેવનાં બન્ને ચરણોના જે ભવ્યજીવ પ્રતિદિન પ્રાતઃકાળે દર્શન કરે છે તે ભવ્ય જીવ, લક્ષ્મીનું કીડાસ્થાન, પૃથ્વીનું કુલભવન, યશ અને હર્ષનું સ્થાન, સરસ્વતીનું કીડામંદિર, વિજયલક્ષ્મીનું વિશાળ કીડાસ્થાન, ઈન્દ્રાદિ દ્વારા પૂજ્ય અને સમસ્ત મહાન મહાન ઉત્સવોનું સ્થાન બને છે. ૧.

(વસંતતિલિકા)

શાન્તં વપુઃ શ્રવણહારિ વચશ્ચરિત્રં
સર્વોપકારિ તવ દેવ તતઃ શ્રુતજ્ઞાઃ ।

સંસારમારવમહારથલરુન્દસાન્દ્ર—

ચ્છાયામહીરુહ ભવન્તમુપાશ્રયન્તે ॥૨॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્રદેવ! આપનું શરીર શાન્ત છે, વચન કર્ણોને પ્રિય છે અને આપનું ચારિત્ર સર્વ જીવોનું કલ્યાણ કરે છે તેથી હે સંસારરૂપી અત્યંત મોટા મરુસ્થલ માટે વિશાળ સઘન છાયાવૃક્ષ! જ્ઞાનીજન આપનો આશ્રય લે છે. ૨.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

સ્વામિન્નઘ વિનિર્ગતોઽસ્મિ જનનીગર્ભાન્ધકૂપોદરા—

દઘોદ્ઘાટિતદૃષ્ટિરસ્મિ ફલવજ્રન્માસ્મિ ઘાઘ સ્ફુટમ્ ।

ત્વામદ્રાક્ષમહં યદક્ષયપદાનન્દાય લોકત્રયી—

નેત્રેન્દીવરકાનનેન્દુમમૃતસ્યન્દ્રિપ્રભાચન્દ્રિકમ્ ॥૩॥

અર્થ :—હે ત્રિલોકીનાથ! આપ ત્રણે લોકના જીવોના નેત્રરૂપી કુમુદવનને વિકસિત કરવા માટે ચન્દ્ર સમાન છો અને આપની કાંતિરૂપી યાંદની અમૃત વરસાવે છે. મોક્ષપદના સુખની પ્રાપ્તિ માટે આવા આપના દર્શન કરીને હું એમ માનું છું કે હું, માતાના ગર્ભરૂપી અંધારિયા કૂવામાંથી આજે જ નીકળ્યો છું, આજે જ મારા નેત્રો ખૂલ્યાં છે અને આજે જ મારો જન્મ સફળ થયો છે. ૩.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

નિઃશેષત્રિદ્રશેન્દશેખર શિખારત્નપ્રદીપાવલી—

સાન્દ્રીભૂતમૃગેન્દ્રવિષ્ટરતટીમાણિક્યદીપાવલિઃ ।

ક્વેયં શ્રીઃ ક્વ ચ નિઃસ્પૃહત્વમિદમિત્યૂહાતિગસ્ત્વાદૃશઃ ।

સર્વજ્ઞાનદૃશશ્ચરિત્રમહિમાં લોકેશ લોકોત્તરઃ ॥૪॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવનપતિ! સમસ્ત ઈન્દ્રોના મુગટના અગ્રભાગમાં લાગેલા રત્નરૂપી દીપકોની પંકિતથી સિંહાસનની કિનારીઓ પર લાગેલા મણિમય દીપકોની પંકિત જેમાં સઘન થઈ ગઈ છે એવી આ સમવશરણરૂપ વિભૂતિ ક્યાં અને આપની આ પરમ ઉદાસીનતા ક્યાં? તેથી હે ત્રિભુવનનાથ! આપના જેવા સર્વજ્ઞાની, સર્વદર્શીઓના લોકમાં અતિશયતાને પામેલ ચારિત્રનો મહિમા તર્કનો વિષય નથી. ૪.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

રાજ્યં શાસનકારિનાકપતિ યત્યક્તં તૃણાવજ્ઞયા

હેલાનિર્દલિતત્રિલોકમહિમા યન્મોહમલ્લો જિતઃ ।

લોકાલોકમપિ સ્વબોધમુકુરસ્યાન્તઃ કૃતં યત્ત્વયા,

સૈષાશ્ચર્યપરમ્પરા જિનવર ક્વાન્યત્ર સમ્ભાવ્યતે ॥૫॥

અર્થ :—હે જિનેશ્વર! જ્યાં ઇન્દ્ર આજ્ઞા માનતા હતા એવું રાજ્ય આપે તૃણ સમાન તુચ્છ સમજીને છોડી દીધું, ત્રણલોકના જીવોનો મહિમા ખંડિત કરનાર મોહમલ્લને આપે ક્ષણવારમાં જીતી લીધો અને પોતાના જ્ઞાનરૂપી દર્પણમાં આપ સંપૂર્ણ લોકાલોકને જાણો,—દેખો છો આવી પ્રસિદ્ધ આશ્ચર્યોની પરંપરા આપના સિવાય બીજા દેવોમાં ક્યાં સંભવી શકે છે? અર્થાત્ ક્યાંય સંભવી શકતી નથી. ૫.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દાનં જ્ઞાનધનાય દત્તમસકૃત્પાત્રાય સદ્વૃત્તયે

ચીર્ણાન્યુગ્રતપાંસિ તેન સુચિરં પૂજાશ્ચ બહ્વયઃ કૃતાઃ ।

શીલાનાં નિચયઃ સહામલગુણૈઃ સર્વઃ સમાસાદિતો

દૃષ્ટસ્ત્વં જિન યેન દૃષ્ટિસુભગઃ શ્રદ્ધાપરેણ ક્ષણમ્ ॥૬॥

અર્થ :—હે જિનનાથ! જે શ્રદ્ધાળુ ભવ્યજીવ નેત્રોને આનંદ આપનાર શ્રદ્ધાપૂર્વક એક ક્ષણવાર પણ આપના દર્શન કર્યા છે તેણે આત્મજ્ઞાની અને સદાચારી પાત્રને અનેકવાર દાન આપ્યું છે, કઠોર તપોનું આચરણ કર્યું છે, લાંબા સમય સુધી અનેક પૂજાઓ કરી છે અને નિર્મળ ગુણો સહિત સર્વ શીલવ્રતોની પ્રાપ્તિ કરી લીધી છે. ૬.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

પ્રજ્ઞાપારમિતઃ સ એવ ભગવાન્પારં સ એવ શ્રુત—

સ્કન્ધાલ્ધેર્ગુણરત્નભૂષણ ઇતિ શ્લાઘ્યઃ સ એવ ધ્રુવં ।

નીચન્તે જિન યેન કર્ણહૃદયાલઙ્કારતાં ત્વદ્ગુણાઃ

સંસારાહિવિષાપહારમણયસ્ત્રૈલોક્યચૂડામણે ॥૭॥

અર્થ :—હે ત્રિભુવન ચૂડામણિ! શ્રી જિનેન્દ્રદેવ! આપના ગુણ

સંસારરૂપી સર્પનું ઝેર ઉતારવા માટે મણિસ્વરૂપ છે, જે ભવ્યજીવ તે ગુણોનું કર્ણ અને હૃદયના આભૂષણ બનાવે છે અર્થાત્ ધારણ કરે છે તે જ બુદ્ધિનો પાર પામ્યા છે, તે જ ગુણરૂપી રત્નોના આભૂષણોથી શોભે છે અને તે જ જીવ નિશ્ચયથી પ્રશંસાને યોગ્ય છે. ૭.

(માલિની)

જયતિ દિવિજવૃન્દાન્દોલિતૈરિન્દુરોચિ-
નિચયરુચિમિરુચ્છૈશ્ચામરૈર્વીજ્યમાનઃ ।

જિનપતિરનુરજ્યન્મુક્તિ સામ્રાજ્યલક્ષ્મી-
યુવતિનવકટાક્ષક્ષેપલીલાં દધાનૈઃ ॥૮॥

અર્થ :—હે ભગવાન! ચન્દ્રના કિરણો સમાન નિર્મળ કાંતિ ધારણ કરનાર તથા અનુરાગ કરનારી મોક્ષની સામ્રાજ્યલક્ષ્મી રૂપી યુવતીઓની કટાક્ષલીલાની શોભા ધારણ કરનાર એવા ઉન્નત ચામર દેવો દ્વારા જેમના ઉપર ઢોળવામાં આવે છે એવા શ્રી જિનેન્દ્રદેવ! આપ સદા જયવંત હો. ૮.

(સ્રગ્ધરા)

દેવઃ શ્વેતાતપત્રત્રયચમરિરુહાશોકભાશ્યક્રભાષા-

પુષ્પૌઘાસારસિંહાસનસુરપટહૈરષ્ટભિઃ પ્રાતિહાર્યૈઃ ।

સાશ્વર્યૈર્બ્રાજમાનઃ સુરમનુજસભામ્બોજિની ભાનુમાલી

પાયાન્નઃ પાદપીઠીકૃતસકલજગત્પાલમૌલિર્જિનેન્દ્રઃ ॥૯॥

અર્થ :—ત્રણ સફેદ છત્ર, ચામર, અશોકવૃક્ષ, ભામંડળ, દિવ્યધ્વનિ, પુષ્પવૃષ્ટિ, સિંહાસન અને દેવદુંદુભિરૂપ આશ્ચર્યકારી આઠ પ્રાતિહાર્યોથી શોભતા, દેવ અને મનુષ્યોની સભારૂપી કમલિનીને વિકસિત કરવા માટે સૂર્યસમાન તથા સમસ્ત ઈન્દ્ર અને રાજાઓના મુગટોને પોતાના ચરણોનું આસન બનાવનાર જિનેન્દ્રદેવ આપણા સૌની રક્ષા કરો. ૯.

નૃત્યત્સ્વર્દન્તિદન્તામ્બુરુહવનનટન્નાકનારીનિકાયઃ

સઘસ્ત્રલોક્યયાત્રોત્સવકરનિનદાતોઘન્નિલિમ્પઃ ।

હસ્તામ્બોજાતલીલાવિનિહિત સુમનોદમરમ્યામરસ્ત્રી-

કામ્યઃ કલ્યાણપૂજાવિધિષુ વિજયતે દેવ દેવાગમસ્તે ॥૧૦॥

અર્થ :—હે શ્રી જિનેન્દ્રદેવ! આપના કલ્યાણ પૂજામહોત્સવમાં, નૃત્ય કરતા ઐરાવત હાથીના દાંત ઉપર રહેલ કમલવનમાં નૃત્ય કરતી દેવાંગનાઓના સમૂહથી શોભતા, તત્કાળ ત્રણે લોકમાં યાત્રાના ઉત્સવની ધ્વનિ કરતા વાજિંત્રોથી હર્ષિત થયેલા દેવોથી સુશોભિત અને હસ્તકમળોમાં લીલાપૂર્વક ધારણ કરેલી પુષ્પોની માળાઓથી મનોહર દેવાંગનાઓ દ્વારા સુંદર દેવોનું આગમન જ્યવંત વર્તો. ૧૦.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

ચક્ષુષ્માનહમેવ દેવ ભુવને નેત્રામૃતસ્યન્દિનં

ત્વદ્વક્ત્રેન્દુમતિપ્રસાદ સુમગૈસ્તેજોભિરૂદ્રાસિતમ્ ।

તેનાલોક્યતા મયાઽનતિચિરાદ્ચક્ષુઃ કૃતાર્થીકૃતં

દ્રષ્ટવ્યાવધિવીક્ષણવ્યતિકરવ્યાજૃમ્ભમાણોત્સવમ્ ॥૧૧॥

અર્થ :—હે જિનદેવ! નેત્રોમાંથી અમૃત વરસાવનાર તથા અત્યંત પ્રસન્નતાથી સુંદર તેજથી સુશોભિત આપના મુખચન્દ્રને જોતા મેં દેખવા યોગ્ય પદાર્થોની સીમાસ્વરૂપ આપના મુખચન્દ્રના દર્શનથી પરમ આનંદને પ્રાપ્ત મારા નેત્રો તત્કાળ કૃતાર્થ કર્યા છે તેથી વિશ્વમાં મારા જ નેત્રો સફળ છે. ૧૧.

(વસંતતિલકા)

કન્તોઃ સકાન્તમપિ મલ્લમવૈતિ કશ્ચિ-

ન્મુઘો સુકુન્દમરવિન્દજમિન્દુમૌલિમ્ ।

મીઘીકૃતત્રિદશયોષિદપાઙ્ગપાત-

સ્તસ્ય ત્વમેવ વિજયી જિનરાજ! મલ્લ ॥૧૨॥

અર્થ :—હે જિનરાજ! કોઈ અજ્ઞાની જીવ શ્રીકૃષ્ણ, બ્રહ્મા અને મહાદેવને સ્ત્રી સહિત હોવા છતાં કામવિજેતા માને છે. પરંતુ દેવાંગનાઓના કટાક્ષપાતને નિષ્ફળ કરનાર આપ જ એકમાત્ર વાસ્તવમાં તે કામદેવના વિજેતા છો. ૧૨.

(માલિની)

કિસલયિતમનલ્પં ત્વદ્વિલોકાભિલાષા—

લ્હુસુમિતમતિસાન્દ્રં ત્વત્સમીપપ્રયાણાત્ ।

મન ફલિતમમન્દં ત્વન્મુખેન્દોરિદાનીં

નયનપથમવાપ્તાદ દેવ! પુણ્યદ્રુમેણ ॥૧૩॥

અર્થ :—હે ભગવાન! મારું પુણ્યરૂપી વૃક્ષ આપના દર્શન કરવાની ઈચ્છાથી બહુ જ ગાઢા પાંદડાઓથી વ્યાપ્ત, આપની પાસે પહોંચવાથી સઘન ફૂલોથી વિકસિત થઈ ગયું અને અત્યારે આપના મુખચન્દ્રના સાક્ષાત્ દર્શન કરવાથી અતિશય ફળોથી વ્યાપ્ત થયું છે અર્થાત્ આપના દર્શન અત્યન્ત પુણ્યનું કારણ છે. ૧૩.

(માલિની)

ત્રિભુવનવનપુષ્પ્યત્પુષ્પકોદણ્ડદર્પ—

પ્રસરદવનવામ્ભોમુક્તિસૂક્તિપ્રસૂતિઃ ।

સ જયતિ જિનરાજત્રાતજીમૂતસઙ્ગઃ

શતમખશિખિનૃત્યારમ્ભનિર્બન્ધવન્ધુઃ ॥૧૪॥

અર્થ :—હે પ્રભુ! ત્રણ લોકરૂપી વનમાં વધતા કામદેવ સંબંધી અભિમાનના ફેલાવરૂપ દાવાનળને બુઝાવવા માટે આપનો સુંદર ઉપદેશ નૂતન જલધારા સમાન છે અને ઈન્દ્રરૂપી મોરના નૃત્યને શરૂ કરવામાં આપ સાક્ષાત્ અગ્રેસર બંધુ છો, એવા જિનેન્દ્ર સમૂહરૂપ વાદળાઓનો સમુદાય જયવંત છો. ૧૪.

ભૂપાલસ્વર્ગપાલપ્રમુખનરસુરશ્રેણિનેત્રાલિમાલા—

લીલાચૈન્યસ્ય ચૈત્યાલયમખિલજગત્કૌમુદીન્દોર્જિનસ્ય ।

ઉત્તંસીભૂતસેવાજ્જલિપુટનલિનીકુઙ્મલાસ્ત્રિઃ પરીત્ય

શ્રીપાદચ્છાયયાપસ્થિતભવદવથુઃ સંશ્રિતોઽસ્મી વ મુક્તિમ્ ॥૧૫॥

અર્થ :—હે સ્વામી! આપ ચક્રવર્તી અને દેવેન્દ્ર જેમાં મુખ્ય છે એવા મનુષ્ય અને દેવસમૂહના નેત્રરૂપી ભ્રમરોની કીડા માટે ચૈત્યવૃક્ષ સમાન છો. સમસ્ત સંસારરૂપી કૌમુદી માટે ચન્દ્ર સમાન છો એવા શ્રી જિનેન્દ્રદેવના મંદિરની ત્રણ પ્રદક્ષિણા લઈને જ્યારે હું ભક્તિથી બન્ને હાથ જોડું છું ત્યારે મને એમ લાગે છે કે આપના શ્રીચરણની છાયાદ્વારા સંસારનો બધો તાપ દૂર થઈ ગયો છે અને મેં મુક્તિની જ પ્રાપ્તિ કરી લીધી છે. ૧૫.

(વસંતતિલિકા)

દેવ ત્વદઙ્ઘ્રિનખમણ્ડલદર્પણેઽસ્મિ—

ત્રર્ધ્યે નિસર્ગરુચિરે ચિરદૃષ્ટવક્ત્રઃ ।

શ્રીકીર્તિકાન્તિ ઘૃતિસઙ્ગમકારણાનિ, ૧૬૧ જાનં ૬.

ભવ્યો ન કાનિ લભતે શુભમઙ્ગલાનિ ॥૧૬॥

અર્થ :—હે જિનદેવ! પરમ પૂજ્ય તથા સ્વભાવથી જ મનોહર આપના નખમંડલરૂપી દર્પણમાં જે ભવ્યજીવ લાંબા સમય સુધી આપનું મુખ જુએ છે તે લક્ષ્મી, કીર્તિ, કાંતિ અને ધૈર્યની પ્રાપ્તિના કારણ સ્વરૂપ કયા કયા શુભ મંગલો પામતો નથી? અર્થાત્ બધા મંગલ પ્રાપ્ત કરે છે. ૧૬.

(માલિની)

જયતિ સુરનેન્દ્રશ્રીસુધાનિર્ઝરિણ્યાઃ

કુલધરણિધરોઽયં જૈનચૈત્યાભિરામઃ ।

પ્રવિપુલફલધર્માનોકહાગ્રપ્રવાલ—

પ્રસરશિખરશુમ્મત્કેતનઃ શ્રીનિકેતઃ ॥૧૭॥

અર્થ :—હે જિનેન્દ્ર ભગવાન! આપનું ચૈત્યાલય જ્યવંત હો. જે દેવેન્દ્ર અને રાજાઓની લક્ષ્મીરૂપી અમૃતઝરણાંની ઉત્પત્તિ માટે કુલાયલસ્વરૂપ છે, અત્યંત ગાઢ ફળવાળા ધર્મરૂપી વૃક્ષની ટોચ ઉપર રહેલા પાંદડાઓના સમૂહની અણીની જેમ જેના ઉપર ધ્વજ શોભે છે અને જે લક્ષ્મીનું ઘર છે. ૧૭.

(માલિની)

વિનમદમરકાન્તાકુન્તલાક્રાન્તકાન્તિ—

સ્ફુરિતનખમયૂંઘોતિતાશાન્તરાલઃ ।

દિવિજમનુજરાજવ્રાતપૂજ્યક્રમાબ્જો

જયતિ વિજિતકર્મારાજિજાલો જિનેન્દ્રઃ ॥૧૮॥

અર્થ :—જેમને નમસ્કાર કરતી દેવાંગનાઓના કેશથી વ્યાપેલી કાન્તિથી શોભતા ચરણોના નખોથી દીપ્તિથી દિશાઓના બધા ભાગ પ્રકાશમાન છે, જેમના ચરણક્રમણ દેવેન્દ્ર અને નરેન્દ્રોના સમૂહથી પૂજવાને યોગ્ય છે તથા જેમણે કર્મ (રાગ-દ્વેષાદિ ભાવ) રૂપી શત્રુઓને જીતી લીધા છે એવા શ્રી જિનેન્દ્રદેવ જ્યવંત હો. ૧૮.

(વસંતતિલિકા)

સુપ્નોત્થિતેન સુમુખેન સુમઙ્ગલાય

દૃષ્ટવ્યમસ્તિ યદિ મઙ્ગલમેવ વસ્તુ ।

અન્યેન કિં તદિહ નાથ તવૈવ વક્ત્રં

ત્રૈલોક્યમઙ્ગલનિકેતનમીક્ષણીયમ્ ॥૧૯॥

અર્થ :—હે નાથ! સુઈને ઉઠેલા સુંદર મુખવાળા પુરુષે જો સુમંગલની પ્રાપ્તિ માટે મંગલરૂપ વસ્તુ જ હોવી જોઈએ તો બીજાનું શું

કામ છે? આ લોકમાં કેવળ આપનું મુખ જ જોવું જોઈએ કેમ કે તે ત્રણ ભુવનના મંગલોનું ઘર છે. ૧૮.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

ત્વં ધર્મોદયતાપસાશ્રમશુકસ્ત્વં કાવ્યબન્ધક્રમ—

ક્રીડાનન્દનકોકિલસ્ત્વમુચિતઃ શ્રીમલ્લિકાષ્ટપદઃ ।

ત્વં પુન્નાગકથારવિન્દસરસી હંસસ્ત્વમુત્તંસકૈઃ

કૈર્ભૂપાલ ન ધાર્યસે ગુણમણિસ્ત્રિઙ્માલિભિર્મૌલિભિઃ ॥૨૦॥

અર્થ :—હે પૃથ્વીનાથ! આપ ધર્મના અભ્યુદયરૂપી તપોવનના પોપટ છો, કાવ્યરચના નિર્માણના અનુક્રમરૂપ આપ જ છો અર્થાત્ કાવ્યરચનાની શોભા આપના ચારિત્રથી આપ જ વધારો છો, ક્રીડારૂપી નંદનવનમાં આપ જ કોયલ સમાન છો, મોક્ષલક્ષ્મીરૂપ માલતીના આપ ભ્રમર છો, ઉત્તમ પુરુષોની કથારૂપ કમલ સરોવરના આપ હંસ છો અને જેમ પોતાની શોભા વધારનાર પુરુષ માળાઓથી શોભતા મુગટ પોતાના મસ્તક ઉપર ધારણ કરે છે તેવી જ રીતે પોતે પોતાને ઉત્તમ બનાવનાર પુરુષો આપને પોતાના મસ્તક ઉપર ધારણ કરે છે. ૨૦.

(માલિની)

શિવસુખમજરશ્રીસઙ્ગમં ચાભિલષ્ય

સ્વમભિનિયમયન્તિ ક્લેશપાશેન કેચિત્ ।

વયમિહ તુ વચસ્તે ભૂપતેર્ભાવયન્ત—

સ્તદ્ભયમપિ શશ્વલ્લીલયા નિર્વિશામઃ ॥૨૧॥

હે ભગવાન! કેટલાય મનુષ્યો મોક્ષસુખ અને દેવોની વિભૂતિની પ્રાપ્તિ માટે પોતાની જાતને દુઃખરૂપી બંધનોથી અર્થાત્ જાતજાતની કઠિન તપસ્યા અને વ્રત આદિના કઠોર નિયમોથી દુઃખી કરે છે છતાં પણ તેમને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી પરંતુ અમે આ લોકમાં હમેશાં આપ

ત્રિલોકીનાથના વચનોના રહસ્યની ભાવના કરતા અનાયાસે જ તે બન્નેની પ્રાપ્તિ કરી લઈએ છીએ. ૨૧.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દેવેન્દ્રાસ્તવ મજ્જનાનિ વિદધુર્દેવાઙ્ગના મઙ્ગલા

ન્યાપેટુઃ શરદિન્દુનિર્મલયશો ગન્દર્વદેવા જગુઃ ।

શેષાશ્ચાપિ યથાનિયોગમખિલાઃ સેવાં સુરાશ્ચક્રિરે

તત્કિં દેવ વયં વિદધ્મ ઇતિ નશ્ચિતં તુ દોલાયતે ॥૨૨॥

અર્થ :—હે દેવ! ઈન્દ્રોએ આપનો અભિષેક કર્યો, દેવાંગનાઓએ મંગલ ગીતો ગાયા. ગન્ધર્વ દેવોએ શરદઋતુના ચન્દ્ર જેવા નિર્મળ યશોગાન કર્યા અને બાકીના બધા દેવોએ નિયોગ પ્રમાણે આપની સેવા કરી. હે ભગવાન! હવે અમે આપની શી સેવા કરીએ? આ જાતના વિચારોમાં અમારું હૃદય ડોલી રહ્યું છે. ૨૨.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દેવ ત્વજ્જનનાભિષેકસમયે રોમાઞ્ચસત્કંચુકૈ-

દૈવેન્દ્રૈર્યદનર્તિ નર્તનવિધૌ લબ્ધપ્રભાવૈઃ સ્ફુટમ્ ।

કિશ્ચાન્યત્સુર સુરન્દરીકુચતટપ્રાન્તાવનદ્વોત્તમ-

પ્રેઙ્ઘદલ્લકિનાઙ્ગકૃતમહો તત્કેન સંવર્ણ્યતે ॥૨૩॥

અર્થ :—હે દેવ! આપના જન્માભિષેક સમયે તાંડવ નૃત્યમાં પ્રભાવિત થયેલા દેવેન્દ્રોએ રોમાંચરૂપી ક્યુકી વસ્ત્ર ધારણ કરીને જે ભવ્ય નૃત્ય કર્યું હતું તથા દેવાંગનાઓના સ્તનપ્રદેશ પાસે અડેલી મધુર ધ્વનિ કરનારી વીણાના શબ્દની જે ઝણઝણાટી થઈ હતી, અહો! તેનું વર્ણન કોણ કરી શકે? અર્થાત્ કોઈ નહિ. ૨૩.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દેવ ત્વત્પ્રતિવિમ્બમમ્બુજદલસ્મેરેક્ષણં પશ્યતાં,

યત્રાસ્માકમહો મહોત્સવરસો દૃષ્ટેરિયાન્ વર્તતે ।

સાક્ષાત્ત્ર ભવન્તમીક્ષિતવતાં કલ્યાણકાલે તદા

દેવાનામનિમેષલોચનતયા વૃત્તઃ સઃ કિં વર્ણયતે ॥૨૪॥

અર્થ :—હે ભગવાન! વિકસિત કમલપત્ર સમાન નેત્રવાળા આપના પ્રતિબિંબના દર્શન કરીને અહો, અમારા નેત્રોને જ્યાં આટલો મોટો આનંદ મળે છે તો પંચકલ્યાણકના સમયે પલકાર રહિત નેત્રોથી સાક્ષાત્ દર્શન કરનાર દેવોના મહાન આનંદનું શું વર્ણન કરી શકાય? અર્થાત્ કરી શકાતું નથી. ૨૪.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દૃષ્ટં ધામ રસાયનસ્ય મહતાં દૃષ્ટં નિધીનાં પદં

દૃષ્ટં સિદ્ધરસસ્ય સદ્મ સદનં દૃષ્ટં ચ ચિન્તામણેઃ ।

કિં દૃષ્ટેરથવાનુષદ્ધિકફલૈરભિર્મયાઘ ધ્રુવં

દૃષ્ટં મુક્તિવિવાહમઙ્ગલગૃહં દૃષ્ટે જિનશ્રીગૃહે ॥૨૫॥

અર્થ :—હે પ્રભો! શ્રી જિનમંદિરમાં આપના દર્શન કરતા મેં રસાયણોનું ઘર જોઈ લીધું, મહાન મહાન નિધિઓનું સ્થાન જોઈ લીધું, સિદ્ધ કરેલા રસોની જગ્યાઓ જોઈ લીધી અને ચિન્તામણિનું ઘર જોઈ લીધું અથવા આ બધાં તો આનુષંગિક (ગૌણ) ફળો છે, એમને જોવાથી શું લાભ? મેં તો આજ નિશ્ચયથી મુક્તિરૂપી કન્યાના વિવાહમંગલનું સ્થાન જ જોઈ લીધું છે. ૨૫.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

દૃષ્ટસ્ત્વં જિનરાજચન્દ્ર ! વિકસદ્મૂપેન્દ્રનેત્રોત્પલે

સ્નાતં ત્વન્નૃતિચન્દ્રિકાભ્મસિ ભવદ્વિદ્વચ્ચકોરોત્સવે ।

નીતશ્વાઘ નિદાધજઃ ક્લમભરઃ શાન્તિં મયા ગમ્યતે

દેવ ! ત્વદ્ગતચેતસૈવ ભવતો ભૂયાત્ પુનર્દર્શનમ્ ॥૨૬॥

અર્થ :—હે જિનરાજચન્દ્ર ! મેં આપના દર્શન કર્યા તથા ભૂપેન્દ્રોના

નેત્રકમળોને વિકસાવનાર અને વિદ્વાનરૂપી ચકોર પક્ષીઓને આનંદ આપનાર આપની સ્તુતિરૂપ જળમાં સ્નાન કર્યું તથા સંતાપજન્ય ખેદના સમૂહની શાન્તિ કરી. હે જિનેન્દ્રદેવ! હું હવે જતાં જતાં આપમાં જ ચિત્તને જોડતો થકો ભાવના કરું છું કે ફરીથી આપના દર્શન થાવ. રદ.

એ પ્રમાણે શ્રી ભૂપાલ કવિપ્રણીત જિનચતુર્વિંશતિની શ્રી પં. શ્રેયાંસકુમારજી શાસ્ત્રીકૃત ભાષા ટીકાનો ગુજરાતી અનુવાદ સમાપ્ત.

મહાજ વિદ્યાનંદ.

અનુભૂતિ તીર્થ મહાન, સ્વાર્ણપુરી સોદે
યહ કહાનગુરુ વરદાન, મંગલ મુક્તિ મિલે.

